

SALA DE
LECTURĂ

România literară

47

editată cu sprijinul
Fundației ANONIMUL

și cu sprijinul
Fundației INSTITUTUL
PENTRU LIBERĂ INIȚIATIVĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România 28 noiembrie 2008 (Anul XLI). 32 pagini. 3 lei

TÂRGUL DE CARTE „GAUDEAMUS” 2008

p. 16-17

o relatare de **IOANA PÂRVULESCU**
în maniera lui Orhan Pamuk

p o e m e d e
a d r i a n
POPESCU

p. 8

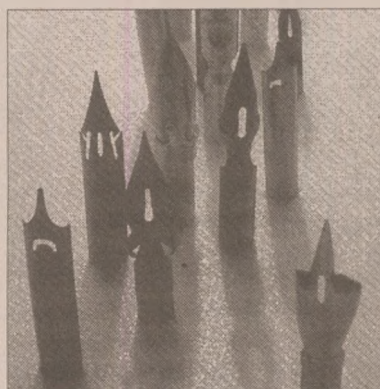
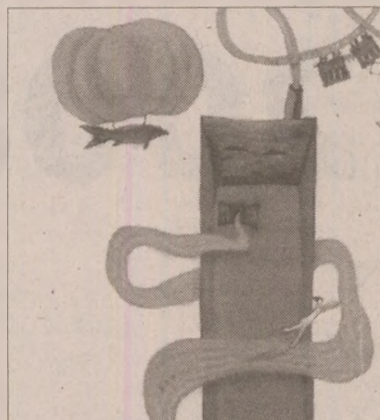
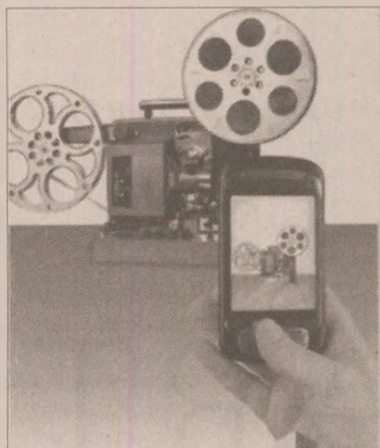
p r e m i u
CARTEA ANULUI

p. 3

s u m a r

Cartea anului – p. 3

Premiile Asociației Scriitorilor din București – p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș – p. 4
Vă împrietenți ușor?

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache – p. 5
Istorie și metaforă

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric – p. 6
Cu mintea scăldată de ecran

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloș – p. 7
Asigurare pe viață

Poeme de Adrian Popescu – p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu – p. 9
Meritul și servituțiile conversației

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru – p. 9

Lanțul slăbiciunilor literare de Marian Victor Buciu – p. 10

Radu Petrescu văzut de un elev al său de Ion Buzași – p. 11

Cartea figurilor de sare de Geo Vasile – p. 11

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu – p. 12
Cum scriu autorii români? (II)

O enigmă dezlegată de Mircea Popa – p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian – p. 14
Și ei au fost debutanți

PREPELEAC de Constantin Țoiu – p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu – p. 15

Târgul de carte Gaudeamus 2008.
În maniera lui Orhan Pamuk
de Ioana Pârvulescu – pp. 16-17

Controlul conștiințelor (II)
Stenogramele sedințelor Comitetul Politic Executiv
al C.C. al P.C.R. – pp. 18-19

Geo Bogza – solemnitatea insurgenței
de Iulian Boldea – p. 20

Îi venise vremea de Iulia Sala – p. 21

CRONICA DRAMATICĂ de Marina Constantinescu – p. 22
După douăzeci de ani. Varianta feminină

Dans contemporan. Bacău – 2008 de Liana Tugearu – p. 23

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici – p. 24
Zgomotoasa nuntă mută

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară – p. 25
Istorie, ficțiune și monumente

PREMIUL SORESCU 2008 - Nina Burton
de Gabriela Melinescu și Eva Leonte – pp. 26-27

Cel cinci pistrul asimetrici de pe nasul Lolitei
de Alina Andrei – pp. 28-29

MERIDIANE – p. 29

POEMUL ȘI SCRISOAREA de Constanța Buzea – p. 30

PRIN ANTICARIE de Simona Vasilache – p. 30
Facilități

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu – p. 31

DIN CARTEA CU FLEACURI de Livius Ciocârlie – p. 31
Îl ne faut pas

Ochiul magic – p. 32

România literară®

Director: **NICOLAE MANOLESCU**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU – director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU – redactor-șef

OANA MATEI – secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, IOANA PÂRVULESCU –
redactori

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 1, 2, 8, 18, 19, 26, 27, 30),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 3, 5, 11, 12, 13, 14, 15, 21),

ECATERINA IONESCU (pag. 4, 9, 20, 22, 25, 28, 29, 32),

NINA PRUTEANU (pag. 6, 7, 10, 16, 17, 23, 24, 31).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Scrisul și lumea noptierelor*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER**
(Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUȘE**
VALENTOVÁ (Cehia)

Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, secto
1, cod 010071, București.

Director administrativ: **VALENTINA VLĂDAN**

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincal,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincal RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com;

revistaromanialiterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **FED PRINT**

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate

România literară este membră a Asociați
Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), as
ciație cu statut juridic, recunoscută de către Minister
Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-631

Nicolae Manolescu, Eugen Negrici

Cartea anului

LUME MULTĂ, fum gros de țigară și priviri curioase încrucișându-se peste mese în așteptarea începerii festivității din Clubul Prometeus, din seara zilei de 19 noiembrie. Juriul **României literare**, de la stînga la dreapta în privire frontală, e alcătuit din Gabriel Dimisianu, Adriana Bittel, Nicolae Manolescu, Ioana Pârvulescu și Alex Ștefănescu. Cărțile nominalizate drept candidate la Premiul Cartea Anului sunt descrise succint chiar de membrii juriului. Gabriel Dimisianu se pronunță asupra *Ultimelor iubiri* (Ed. Polirom), schițînd un sugestiv portret autorului: „Virgil Duda era foarte cunoscut publicul român în anii '70, apoi, după plecarea în Israel, prezența lui culturală s-a estompat. Virgil Duda este un autor productiv și discret, calități care îndeobște nu se însoțesc. *Ultimele iubiri* este o carte bine scrisă și, prin modul în care tratează povestirea iubirii dintre cele două personaje principale, ea adaugă literaturii române un nou orizont tematic.”

Adriana Bittel explică de ce a fost nominalizat romanul *Zilele regelui* (Ed. Polirom) al lui Filip Florian: „Oricît de strălucitor e debutul unui scriitor, abia a doua carte e hotărîtoare. Ea dovedește dacă prima carte a fost o întîmplare fericită sau, dimpotrivă, dacă avem de-a face cu un scriitor de vocație și de cursă lungă. *Zilele regelui* e proba că Filip Florian e un scriitor de vocație. Cartea e bine construită, autorul punînd carne epică pe scheletul unor evenimente istorice din România anilor 1866-1921. Deznodămîntul narațiunii e surprinzător și, după cum a fost gîndită cartea, cred că Filip Florian

a scris-o cu gîndul la traduceri de care va avea parte în limbile Europei. Așadar, o carte a cărei temă e destinată publicului occidental.” Tot Adriana Bittel va rosti *laudatio* pentru *Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale* (Ed. Curtea Veche) de Ion Iovan: „Autorul cărții este o excepție prin el însuși. Emotiv, timid și retras, Ion Iovan este cel mai puțin orgolios autor pe care îl știu, trăsătura rară în această lume a vanităților uriașe, cum este literatură română. Ion Iovan e agorafob, dar nu mizantrop. Mi-a mărturisit că nu a venit la ceremonia decernării premiilor de teamă că, din cauza emoțiilor, să nu facă un accident cardiac. Consider cartea drept un eveniment editorial care va avea parte de multe ediții, întrucît Ion Iovan este un profund cunoscător al lumii și literaturii lui Mateiu Caragiale.”

Nicolae Manolescu face prezentarea cărții *Iluziile literaturii române* (Ed. Cartea Românească) de Eugen Negrici: „Vă mărturisesc că volumul m-a enervat, ceea ce o notă bună pentru autor, căci meritul principal al cărții este că e contestabilă. Dacă aș fi citit-o înainte să-mi scriu *Istoria critică a literaturii române*, probabil că n-aș mai fi scris-o, sau aș fi scris-o altfel. Una peste alta, e bine ca din cînd în cînd să apară cineva care să toarne un duș rece peste capetele înfierbântate din literatura noastră. E bine să apară cineva care să ne arate cu degetul iluziile și imaginea falsă pe care o avem despre noi. Mesajul cărții lui Negrici e unul singur: «nu trebuie să ne credem mai mari decît suntem». Și, chiar dacă nu-i împărtaşesc opiniile, e bine ca astfel de cărți să apară. Ne mai lecuiesc de false entuziasme și de false resurrecții ale protocronismului românesc.”

Ioana Pârvulescu despre romanul *Cu inima smulsa din piept* (Ed. Humanitas) de Radu Paraschivescu „Radu Paraschivescu are privilegiul de a fi talentat în mai multe domenii. Poate fi scriitor, gazetar, traducător

actualitatea

sau editor, și de fiecare dată e la fel de înzestrat. Însușire care, în lumea noastră literară, poate părea suspectă, fiindcă suntem înclinați să vedem în polivalență un semn de superficialitate. Nu e cazul lui Radu Paraschivescu, care e bun în tot ce face. Iar romanul *Cu inima smulsa din piept* îmi confirmă judecata. Cartea e scrisă de un romancier adevărat care împinge virtuozitatea stilistică pînă la pragul artei adevărate.”

Alex Ștefănescu ne introduce în lumea fictivă a cărții *Fantoma din moară* (Ed. Polirom) de Doina Ruști. „Am să încep prin a face «istoria critică» a relației mele cu scrisul Doinei Ruști. Primul ei roman, *Omulețul roșu*, l-am comentat foarte sever întrucît era într-o oarecare măsură un roman cu cheie. În schimb al doilea roman, *Zogru*, mi-a provocat admirația, grație artei cu care autoarea descria multiplele întrupări ale unei spirit care, trecînd succesiv prin pielea mai multor personaje, le împrumuta de fiecare dată identitatea. I-am admirat autoarei tăietura stilistică și arta suspansului narativ. Acum, cu *Fantoma din moară*, Doina Ruști își arată din nou talentul neobișnuit. Personajul principal, Adela Nicolescu, descoperă într-o librărie o carte despre propria ei viață, și de aici un șir imprevizibil de evenimente și trăiri stranii. Îi doresc autoarei să nu-și epuizeze inspirația și nici darul de a imagina situații nefirești și tocmai de aceea fascinante.”

După rostirea judecăților critice, juriul își anunță decizia: Premiul Cartea Anului se decernează lui Eugen Negrici pentru *Iluziile literaturii române*. Autorul, în scurta luare de cuvînt de după primirea premiului: „Nu am vrut să judec, ci să descriu situații, contexte și cazuri particulare din literatura română. Am vrut să-i fac pe literați să se vadă cu un ochi critic, și nu complezent.”

Așa s-a desfășurat, la Clubul Preometeus, întrunirea colectivului **României literare** și decernarea premiului Cartea Anului. A fost cea de-a șaptea ediție. Nu ne rămîne decît să sperăm la cel puțin încă pe atîtea. Sau, dacă ne lăsăm molipsiți de optimismul lui Nicolae Manolescu în fața lui Gabriel Dimisianu („Dimi, noi, care suntem cei mai tineri de aici, vom prinde și a 20-a ediție, nu-i așa?”), atunci putem fi siguri că ne așteaptă vremuri lungi și frumoase.

Reporter

Premiile Asociației Scriitorilor din București

În ziua de 18 noiembrie 2008, la sediul Primăriei Sectorului 2 s-au decernat premiile anuale ale Asociației Scriitorilor din București. Alături de Primăria Sectorului 2, primar dl Neculai Onțanu, sponsorii manifestării au fost MKB Romexterra Bank, director dl Adrian Radu și Revista „Fecia”, director dna Gabriela Vrînceanu-Firea. Pentru sprijinul constant acordat culturii scrise, Asociația Scriitorilor București a conferit doamnei Gabriela Vrînceanu-Firea și domnului Neculai Onțanu și Adrian Radu cîte o *Diplomă de Onoare*.

Primăria Sectorului 2 București a acordat **Premiul de Excelență** pe anul 2007 criticului Nicolae Manolescu și **Premiul Opera Omnia** romancierului Augustin Buzura pentru îndelungată și fertila lor activitate literară.

Juriul desemnat de Comitetul Director al Asociației Scriitorilor București, compus din Eugen Simion, Alex Ștefănescu, Dan Cristea, Tudorel Urian și Radu Voinescu, a decis să acorde Premiile Asociației Scriitorilor din București pentru cărțile apărute în anul 2007 următorilor autori:

TRADUCERI

Passionaria Stoicescu și Constantin Geambașu – *Nunta* de Stanislaw Wyspiński – Ed. Paideia

DRAMATURGIE

Emil Mladin – *Avenida Populista* – Ed. Muzeul Literaturii Române

Neculai Onțanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Horia Gârbea

PROZĂ

Bogdan Suceavă – *Miruna, o poveste* – Ed. Curtea Veche
și ex-aequo Premiul Primăriei Sectorului 2
Bogdan Popescu – *Cine adoarme ultimul?* – Ed. Polirom

CRITICĂ, ISTORIE LITERARĂ, ESEU

Alexandru George – *Litere și clipe* – Ed. Bibliotheca
și ex-aequo Premiul Primăriei Sectorului 2
Elena Vulcănescu – *București-Paris via Mircești* – Ed. Fundației Culturale Poezia

POEZIE

Viorel Lică – *Punctul divin* – Ed. MLR
și ex-aequo Premiul Primăriei Sectorului 2
Felicia Anghel – *Magia ecoului, 11 elegii* – Ed. Printech
Petre Got – *Protocolul norilor* – Ed. Paralela 45

COPII ȘI TINERET

Ion Hobana – *Călătorie întreruptă* – Ed. Cartea de Știință
și ex-aequo Premiul Primăriei Sectorului 2
Stelian Jurlea – *Greceanu, Poveste cu un polițist* – Ed. Paralela 45

DEBUT

Mirela Stănculescu – *Copilul de foc* – Ed. Ex Ponto (roman)
Ofelia Prodan – *Elefantul din patul meu* – Ed. Vinea (versuri)

PREMIUL SPECIAL

Colectivului coordonat de Nicolae Mecu pentru G. Călinescu – *Opere. Publicistica* – Editura Fundației pentru Știință și Artă

a c t u a l i t a t e a

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

SPUNE că adevăratele prietenii, „prietenii pe viață”, se nasc în copilărie și adolescență – cel târziu în prima tinerețe. Probabil. Dar nu în exclusivitate. Pot aduce, din propria mea biografie, exemple din fiecare segment temporal al existenței. Și nu sunt singurul. În cazul meu, ar fi de semnalat o ciudățenie: mulți dintre cei de care m-am simțit ulterior apropiat, inițial mi-au fost profund antipatici, dacă nu chiar mai rău de-atât. Mi-am cunoscut aproape toți prietenii din copilărie în situații conflictuale – pe maidan, pe terenul de sport, în curtea școlii. De regula, prietenia noastră urma un drum limpede trasat: de la înjurături și bătăi lipsite de menajamente, la dialog și afecțiune.

Cel dintâi exemplu care-mi vine în minte este al unui copil de vreo zece ani, cu un an mai mare decât mine. Părul lui era de-un blond atât de intens, încât părea alb. Și, în unele zile de vară, pe la mijlocul lui august, devenea argintiu. Frecventam aceeași școală, el la secția maghiară, eu la română, și străbăteam o bună parte din drum împreună. „Împreună” e un fel de-a zice: el pe partea stângă a străzii, eu pe dreapta. El, cu vreo sută de pași înaintea, eu în urma lui. El, cu o geantă de piele într-o mână și cu o minge de fotbal sub braț. Eu, cu un ghiozdan în spate, plin de cărți și caiete, care mă făceau să mă târâi sub greutatea lor. El, cu pas elastic, de învingător, evident arogant și sfidător, eu, copleșit parcă de toată greutatea universului. Din când în când, se uita în spate și, ca la comandă, începeam să ne privim cu dușmănie.

Nu mai știu exact cum s-a întâmplat, dar secvența pe care-o am în minte e o bătaie orbească, năucitoare, cu picioarele și pumnii, în urma căreia am ieșit învingător. Am constatat, în timp ce-i căram la pumni cu nemiluita și-l trânteam fără milă pe terenul de fotbal, că de fapt era nu doar extrem de fragil, ci lipsit de orice forță. Felul în care umbla, mândru, drept, elastic, era doar ambalajul unei sensibilități pe care aveam să i-o descopăr apoi, pas cu pas.

Ne-am împrietenit în casa lui: constatasem că în cursul bătaii, el fiind la pământ și eu pocnindu-l cu sete, m-a izbit cu o piatră în cap și a început să-mi curgă sânge. A ținut să mergem imediat la el, spunându-mi că mama lui avea să mă panseze. Am purtat decenii în șir urma acelei răni, undeva între frunte și tâmpla

Vă împrieteniți ușor?

stângă. Mama lui, pe care, de asemenea, o știam din vedere, era un spectacol: șatenă, mlădioasă, zâmbitoare, părea o vedetă coborâtă din filmele mute ale anilor '20. Era genul de femeie pe care o întâlneai destul de frecvent în Ardeal și Banat până prin anii '70, când a fost înlocuită, pe de o parte, de „femeia cu sacose”, pe de alta, de tânăra dezinvoltă și total lipsită de cochetărie.

Ei bine, mama viitorului meu prieten avea din abundență și cochetărie, și umor, și dezinvoltură. Purta părul tuns scurt, à la Mary Pickford în anii maturității, și nu țin minte s-o fi văzut vreodată altfel decât cu țigara în gură. Era mereu înconjurată de bărbați, juca în neștire cărți și remy, iar când nu făcea nici una, nici alta, citea, în poziția picior peste picior, nesfârșite fascicule din romanele sentimentale ce invadaseră piața europeană între cele două războaie. Citea, de regulă, în germană și maghiară, dar se descurca la fel de bine în română și rusă. Cu gesturi experte, a dezinfectat rana cu iod, apoi mi-a înfășurat în jurul frunții un sul întreg de bandaj – pe care aveam, de altfel, să-l port cu mândrie zile în șir.

Mulți dintre prietenii de azi din viața culturală mi-au fost mai întâi adversari intratabili. Țin minte și-acum cu câtă fervoare încercam să-i demonstrez lui Cristian Tudor Popescu eroarea pozițiilor sale ideologice. (I-aș demonstra-o și acum.) Am trimis, de-o parte și alta, suficiente ghiulele încărcate cu venin pentru ca atunci când ne-am întâlnit prima oară față în față să izbucnim amândoi în râs. Era evident că nici eu nu aveam atât de multă dreptate în „justițiarismul” meu agresiv, după cum el însuși nu era bestia neagră în cerul gurii identificată în textele din „Adevărul” ori în figura încruntată de killer de la televizor. Lucrul care continuă să mă deranjeze e veritabila școală pe care a făcut-o: și a făcut-o în sens negativ, pentru că imitatorii săi îi copiază impetuoșitatea și stilul casant de a rosti replicile, dar nu reușesc să împrumute și nuanțele de fundal, subtilitățile de planul al doilea care dau – de cele mai multe ori – pozițiilor sale consistență și raționalitate. Regret, de asemenea, că Nicolae Manolescu n-a găsit de cuviință, în marea sa *Istorie critică a literaturii române*, să-i acorde locul pe care cred că-l merită între prozatorii generației lui.

Nici cu Ioana Lupea, admirabila editorialistă de la „Evenimentul zilei”, n-am avut altă istorie. O știam din relatările lui Dorin Tudoran, îi citisem destule articole în perioada când scria la „Cotidianul” și fiecare dintre

Mulți dintre prietenii de azi din viața culturală mi-au fost mai întâi adversari intratabili.

ele îmi sporea antipatia. Scria bine, argumenta tăios, dar concluziile mă călcau pe nervi. În perioada când am colaborat eu însumi la ziarul fondat de Ion Rațiu nu m-am sfiit să mă iau la harță cu unele din articolele sale, în care descifram un stângism enervant și-un soi de „corectitudine politică” la care reacționez brutal. În câteva luni, am constatat însă că pozițiile noastre sunt mult mai apropiate decât păreau și că tânăra mereu zâmbitoare – un zâmbet ca de sfredel, care pătrunde prin tine și vede până hăt-depart – era total diferită de imaginea pe care mi-o făcusem.

În plus, în lumea jurnalismului de la noi, învățat pe picioare, e mai mult decât reconfortant să descoperi o tânăra interesată și de aspectele teoretice ale politicului, economiei și vieții spiritului. Ioana Lupea scrie bine și convingător pentru că ideile ei stau pe-un strat solid de informații asimilate prin lectură, și nu luate pe nemestecate de pe internet. Astăzi, îmi face mare plăcere să stau cu ea de vorbă. Lucidă, plină de imaginație, neintrând niciodată în panică, e partenerul ideal pentru orice discuție în care vine vorba de politică, morală și zădărniciia universului în care trăim. Cred că după ce va epuiza câteva etape în zona publicisticii, va deveni o „mărturisitoare” detașat-febrilă asupra lumii noastre – în stilul lui Edmonde Charles-Roux. Demonul literaturii e prea puternic cuibărit în ea pentru a nu ieși, mai devreme sau mai târziu, la suprafață.

Dacă ar fi să-mi găsesc o calitate, ei bine, cred că pot să mă laud că am pierdut foarte puțini prieteni. Mi se reproșează adeseori că-mi apar prietenii chiar în situații când ei par de neapărat. O fac însă dincolo de conjuncturi. O fac în numele adevărului adânc pe care-l știu despre ei. Nici unul din prietenii mei foarte apropiați – de la Adriana Babeți, Valentin Constatin, Silviu Lupescu, Ioan Morar, la H.-R. Patapievici, Vasile Popovici, Eugen Suciu ori Vladimir Tismăneanu – nu-mi sunt dragi exclusiv pentru calitățile lor pur umane. Am și o adâncă admirație intelectuală pentru fiecare dintre ei. Sunt minți strălucite, în fața cărora rămân adeseori uluit. Am trecut cu fiecare dintre ei prin momente unice, în care am simțit nu doar o indestructibilă solidaritate umană, ci și un sentiment inanalizabil în care căldura, inteligența și bunătatea sunt decisive.

Ar mai trebui, poate, să spun că acești prieteni ai mei, care se cunosc între ei, nu se află neapărat, fiecare cu fiecare, în relații ideale. Sunt, din acest punct de vedere, un fel de sac de box, un încasator al loviturilor pe care din eleganță, bună-creștere sau prudență nu și le aplică direct. Probabil știu că rezist bine „la tăvăleală”. Sau, și mai sigur, intuiesc în mine un bun aspirator de enervări, frustrări și nevroze.

Nu-mi dau seama unde ar trebui să-i pun pe această listă pe singurii doi oameni în fața cărora spiritul meu critic – altminteri, cred că destul de ascuțit – se frânge ca o surcică: Nicolae Manolescu și Dorin Tudoran.

Dacă ar fi să răspund întrebării din titlu, aș face-o în felul următor, poate patetic: nu, nu mă împrietenesc ușor. Dar când o fac, mă împrietenesc pe viață. ■

Ce mai consumăm?...

TĂTEAM pe o bancă în parcul central. Mă gândeam. La ce mă gândeam? La nimic.

Număram frunzele care cădeau... și așa mai departe. Aproape ca în Delavrancea. Dar probabil asta-i soarta tuturor bunicilor: să observe, nu să gândească. Ajunge cât s-au tot gândit o viață, creierul mai trebuie să se și odihnească.

Și exact în aceste clipe de tihnă cerebrală se așează, mai bine zis se trântesc pe banca mea două doamne ca să continue foarte zgomotos o discuție ce s-ar fi putut considera intimă:

– Ei, soțul ca soțul, dă-l naibii, făcu una, fără să scadă decibelii. Dar am probleme și cu mititelul!

– Cu nou-născutul? se interesă a doua.

Senzația că sunt martorul unei convorbiri nerecomandate unor urechi străine ar fi trebuit să mă ridice discret de pe bancă ca să-mi caut alt loc. Dar urmă fraza primei doamne:

– Da, probleme cu micuțul. Îi dau biust să sugă și el nu-l vrea!

Credeam că m-a înșelat auzul, dar doamna continuă:

– Îi bag biustul în guriță și el îl scuipă!...

Era clipa cea mai potrivită ca să mă retrag, dar rolul asumat voluntar de paznic al limbii române s-a dovedit a fi incoruptibil:

– Cucoană, am strigat, de ce n-ai încercat să-i dai pruncului țâță? Sau cel puțin sânul, ori chiar să-l alăptezi?!...

Femeile au sărit ca aruncate de un arc și au pornit-o iute pe alee. Peste vreo șase pași cea cu problema a întors capul:

– Eu nu-ți sunt cucoană!

Afirmație cu care nu puteam să nu fiu de acord. Pentru o clipă mi-am imaginat-o bând un suc sau o vodcă, cu degetul mezin de la mână cu paharul orientat spre înălțimi. Și cu cealaltă mână susținându-și „biustul”...

Uneori rămâi cu impresia că a pornit o adevărată cruciadă de „civilizare” a limbii române cu ajutorul celor șapte-opt cuvinte anglo-americane ușor de memorizat, sau cu refranțuirea unor cuvinte aparținând de zeci sau chiar de sute de ani limbii noastre. Imaginați-vă ce ar înțelege un biet român întors în țară (nu din America!) după o lipsă de nouă-zece ani când ar asculta discuția dintre două tinere: „– Tu, boyfriendul tău n-a fost fairplay cu mine. Mi-a promis live și pe onoarea lui un job, dar după ce i-am dat totul, mi-a făcut bye-bye! – E un miștocar, o să-l pun pe out!”

De la o vreme a început să enerveze sau pur și simplu să plictisească o sintagmă care face parte în mod obligatoriu din cultura limbii polițiștilor rutieri: „Ați consumat băuturi alcoolice? Ceea ce în limba omului simplu înseamnă „Ați băut? Încă n-am auzit (ori o fi o scăpare a televiziunii?): „Am consumat sifon, am consumat apă chioară sau am consumat picături de valeriană.”

Dar nimic nu-i târziu niciodată.

Un poet masiv, din cei nerecomandați anticomuniștilor, îmbunătățește o colindă populară cu următoarele: „Mi-a pus mama o gutuie/ La fereastra dinspre drum/ Și o vâd cum luminează,/ N-am puterea s-o consum...”

În cazul de față mă interesează mai puțin cine nu poate fi consumat: gutuia sau mama. Nu mă miră nici prezența unui neologism într-o colindă, în care, dacă se consumă ceva apoi se mănâncă totuși.

Mă tem de altceva: de clipa când una din adulatoarele poetului masiv își va întreba copilul:

– Ionel, nu vrei să consumi un măr?

La care, nădăduiesc, micul vobitor de limbă română va răspunde cu un surâs ironic:

– Nu, mami, prefer să mănânc o iahnie de fasole. Cu ciolan...

Aureliu BUSUIOC

Deși lumina comunismului vine de la Răsărit, aplicarea practică a noii ideologii se face cu forțe autohtone, regionale, locale, la nivelul fiecărui sat.

CITITORII din ultimele promoții au în legătură cu proza lui Fănuș Neagu o imagine pe care scriitorul însuși a dorit s-o impună, dar care suportă corecții sub unghi cronologic. Bine cunoscut, azi, pentru scrisul său metaforizant și poetic, exotic în conținut și înflorind la nivelul expresiei, cu o popularitate sporită și de intrarea în arena gazetăriei sportive, prozatorul

„șizecist” și-a creat un stil inconfundabil – căruia numeroase cărți, articole și interviuri îi poartă amprenta. Un stil ce a ajuns să-și subordoneze, într-o măsură semnificativă, limbajul personajelor și faptele lor, tematica și chiar structura bucății de proză, devenind o entitate de sine stătătoare și făcând „legea” pe întinderea paginii.

Cum observa Eugen Negrici, frazele lui Fănuș Neagu sunt „de o uluitoare concretețe, comparabilă poate doar cu aceea din proza lui Arghezi”, și ele „conțin, și atunci când sunt foarte scurte, mari aglomerări de obiecte și ființe înecate într-o pletoră de însușiri potențate metaforic. Mai mult, s-ar zice că superfetăția aceasta halucinantă, amazoniană este invers proporțională cu spațiul în care are loc. Ea ne amintește întrucâtva de voința imaginativă și de stăruința iconarului de a împodobi până în margine, feeric și naiv, îngusta suprafață de sticlă, exploatată ca un răzor de om sărac”.

Fie că reprezintă o contrapondere la proza realist-socialistă, cu schematismul ei ideologic și limbajul pe cât de înflăcărat, pe atât de conformist, fie că se subsumează unei anumite concepții a autorului, care ridică barierele și șterge granițele dintre proză și poezie, cert este că formula lui Fănuș Neagu a devenit, în timp, susceptibilă de manierism. Abia în *Amantul Marii Doamne Dracula*, roman apărut în 2001 și având ca protagoniști un cuplu de tristă memorie (Nicolae și Elena Ceaușescu), scriitorul și-a diluat metaforismul și a reintrat în logica specifică genului epic: obiectivitate a reprezentării, personaje consistente, conflict bine structurat. El tinde, astfel, să facă joncțiunea cu proza sa de tinerețe, de o originalitate profundă, nu decorativă, și care l-a impus, în anii '60, în rândul celor mai importanți scriitori români postbelici.

Nuvela *Acasă*, din volumul *Vară buimacă* (1967), se plasează la această cotă valorică înaltă. Descripțiile scurte și pregnante, dialogul impregnat de individualitatea locutorului, de felul său de a fi (exprimat prin felul de a vorbi), acumularea de tensiune dramatică și descărcarea ei în „scurtcircuitul” produs prin moartea bătrânei: toate acestea indică o remarcabilă stăpânire de către autor a mijloacelor compoziționale. Construcția unei nuvele este diferită de cea a unui roman și, poate, mai dificilă. Ea nu solicită, într-adevăr, acel simț arhitectonic ce organizează o materie epică bogată, dar presupune o concentrare a conflictului și o circularitate a textului destul de greu de obținut în condiția în care efectul de natură letă nu trebuie nicicum pierdut din vedere. Nuvelistul, spre deosebire de romancier, nu-și permite luxul de a se îndepărta de la linia ce-i vertebrează paginile; iar, pe de altă parte, el nu poate lucra cu acest fir la vedere. Altfel spus, nuvela evoluează pe un tipar, cu aerul că nu o face – și abia la final, o dată cercul închis, cititorul realizează că proza nu se putea încheia decât în felul respectiv. Un cunosător și teoretician al artei dramatice afirma că, într-o piesă bună de teatru, cu pistolul pe care-l vedem în actul I cineva va fi împușcat, în actul al III-lea. Nuvelele și, în general, bucățile de proză scurtă se organizează într-un mod analog.

La o a doua lectură, mai avizată, se pot descoperi în proza lui Fănuș Neagu numeroase elemente de semnalizare, indicii luminând, intermitent, deznodământul. În propozițiile și frazele aparent neutre sunt topite, savant, sugestii și prefigurări ale finalului, precum și aluzii, mai greu sau mai ușor de înțeles, la o anumită stare de lucruri din contextul istoric dat. Fără datarea întâmplărilor și fixarea între borne temporale a fundalului istoric, aproape nimic nu se poate înțelege din această povestire a unei întoarceri. Căci nu este o „simplă” întoarcere acasă. Ne aflăm în primii ani de după instalarea comunismului în România, anii naționalizării și ai colectivizării forțate, iar *casă* în

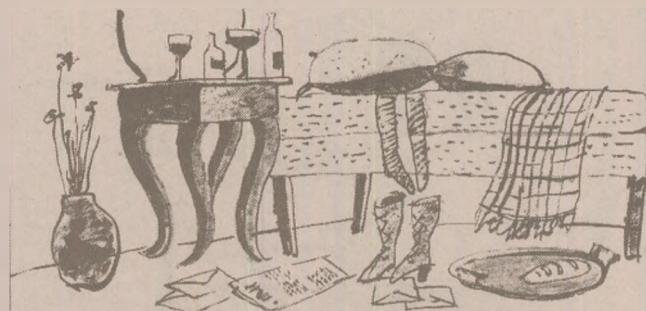

Istorie și metaforă

care se întorc, după cinci ani de zile, bătrâna și nepotul ei abia ieșit din adolescență arată – prin chiar noul său aspect, datorat funcției pe care o îndeplinește în prezent – în ce fel au „evoluat” lucrurile. Locuința le-a fost confiscată proprietarilor de drept, iar aceștia au ajuns, din satul de pe malul Buzăului, tocmai în Maramureșul de la celălalt capăt de țară.

O bejenie datorată tot unui soi de năvălitori, de o cruzime comparabilă cu a acțiunilor din secolele trecute. Diferența este că aceștia acționează mai sistematic, cu un spor de eficacitate și din interiorul hotarelor strămoșești. Deși lumina comunismului vine de la Răsărit, unde se află Uniunea Sovietică, aplicarea

literatură

practică a noii ideologii se face cu forțe autohtone, regionale, locale, la nivelul fiecărui sat. Deposdarea brutală a țăranilor „chiaburi” de pământul, animalele de muncă și casele în care s-au născut este o tragedie colectivă figurată, aici, prin drama unei familii. Autorul nu-și poate duce gândul până la capăt (volumul lui Fănuș Neagu a apărut în 1967, într-o perioadă de liberalizare a regimului, dar în care nu se puteau depăși, totuși, anumite praguri ale devoalării adevărului), însă el lasă în text suficiente indicii pentru cititorul atent. Tânărul abia liberat din armată și care își poartă pe figură întreaga frăgezime vulnerabilă („capul acela frumos, de lup tânăr, frumos dar nu și puternic, puțin prea fraged în frumusețea lui sălbatică”) nu este atât de energic precum bătrâna, femeie dintr-o bucătărie, imperativă, mai ales atunci când se află în fața casei sale. Chiar dacă (sau mai ales pentru că) aceasta i-a fost luată cu japca și transformată în Sfatul Popular: „— Să-l întreb cine-i președintele, zise Eremia, dar bătrâna îl opri. — Intrăm așa, porunci ea. E casa noastră”.

Dar „casa noastră” s-a schimbat, și toate modificările ce se pot observa la o primă ochire sunt pe această direcție a oficializării, impersonalizării unui spațiu privat. Casa în care bătrâna a născut nouă copii și unde nepotul ei a deschis ochii pe lume s-a transformat acum într-o instituție golită de intimitate. Potcoava fixată pe treapta de la intrare, pentru a purta noroc, a fost smulsa de noii diriguitori (căci materialismul dialectic nu admite superstițiile). Bătrâna se îndoaie de șale, mângâie cu palma locul rămas gol și trece mai departe. Înăuntru, pe cei doi îi izbește un puternic miros de motorină, cu totul străin de casa lor, așa cum o știau din memoria olfactiv-sentimentală. Cele patru uși au acum numere. Instituție serioasă! Barometrul arată și el jalnic, fiindcă fierarul a încercat să facă din el un cântar. În locul patului, unde femeii i-au zăcut și i-au murit patru băieți, se află acum o ladă de fier.

Toate aceste diferențe, percepute de cititor prin ochii bătrânei venite să moară, indică nu numai sensul unei drame personale, ci și cursul istoriei mari. În fapt, drama acestei familii (ca și a altora) vine din caracterul implacabil cu care Istoria trece peste viețile și destinele unor oameni, fără altă vină decât aceea de a exista. Prozatorul se dovedește sensibil la această temă, gravă, a *dislocării* la propriu și la figurat a individului, abordând-o în mai multe rânduri și în diferite registre. Aici, circularitatea povestirii se realizează prin însuși cercul făcut de bătrâna, care se întoarce, cu încăpățănare, în punctul de unde a fost izgonită, pentru a închide ochii în *casă ei*. Primarul își pierde repede aerul ironic-oficial și, intrat în panică, își varsă furia pe tânărul cu cap frumos, „de lup tânăr”.

Toată povara vechilor și noilor întâmplări, a morții bunicii sale, apasă de acum pe umerii acestuia. Însă, mai importantă în economia simbolică a povestirii este mișcarea de flux istoric și reflux omenesc. Esențial este faptul că, până la urmă, dreptatea se face, într-o formă sau alta. Fără articluri didactice și mesaje moralizatoare, nuvela *Acasă* transmite mai mult decât spune efectiv, lărgind cadrul faptic propriu-zis printr-unul de bogate semnificații: istorice și sociale, morale și psihologice. E semnul distinctiv al literaturii adevărate.

Fragment dintr-un studiu mai amplu

CĂRȚI primite

- Constanța Buzea, *Netrăitele (II)*, (*Copil fără naștere. Dictando*), versuri, Editura Vinea, București 2008, 120 p.
- Iulia Pană, *Contrasecunde*, poezii, Editura Brumar, Timișoara, 2008, 64 p.
- Victor Știr, *Clepsidra lui Cela*, proză, Editura Karuna, Bistrița, 2008, 110 p.
- Constantin Stana, *Haitele*, „Confesiunile unui asasin moral”, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2008, 322 p.
- *Farse, lacrimi și o găleată de sânge*, antologie de proză scurtă românească de azi, alcătuită de Mircea Petean, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, 280 p.
- Andreea Heldeș, *Cartea cu fluturi*, poezii, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, 84 p.
- Anamaria Selu, *Mitopoetica verii*, eseuri, prefată de Ștefan Borbely, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, 136 p.
- Attila F. Balazs, *Missa Bestialis*, versuri în traducerea Adelei Iancu, prefată de Ștefan Borbely, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, 136 p.

comentarii critice

NU ORICINE poate să înfațișeze degradarea spiritului ca pe un progres. Involuția ca pe o evoluție, și descompunerea ca pe o ascensiune. Îți trebuie fie un optimism incurabil, fie o obnubilare înăscută. În primul caz, entuziasmul care te poartă suferă de o netulburată optică meliorativă: ești încredințat că lumea merge într-o direcție bună, oricâte hârtoape

și rele mai are de străbătut între timp. În celălalt caz, suferi de o fericită scădere a sensibilității la rău. Nu simți degradarea fiindcă nu ai organ pentru ea, sau chiar dacă o simți, te încapăținezi să-i pui în lumină părțile bune.

Cazul autorilor *Ecranului global*, Gilles Lipovetsky și Jean Serroy, se află undeva la mijloc: percep răul, dar îi micșorează amploarea. Cei doi dialecticieni știu să folosească tehnica oscilării între extreme pentru a zugrăvi laturile benigne și maligne ale televiziunii. Pe scurt, știu să privească aceeași realitate din două unghiuri diferite de vedere, înfațișând-o când în lumini bune, când în penumbre sinistre. Adică știu să-și alterneze constatările triste cu observațiile însuflețitoare, cititorul rămânând cu impresia stranie că omenirea se îndreaptă spre un stadiu istoric care este prea ambiguu ca să poată primi un diagnostic precis: moare spiritul uman sau mai trăiește?

Răspunsul autorilor este: spiritul trăiește, dar în alte forme, mai diversificate, mai multiculturalizate și mai democratice. Dacă trecem peste eufemismele care vor să atenueze nenorocirea numind-o cu ajutorul perifrazelor neutre, atunci putem reține că maxima autorilor e cât se poate de valabilă: nimic nu e pînă într-atît de rău încît să nu-i poți găsi o latură bună. Orice fenomen cultural e contradictoriu în sine: întrucîtva încurajator și vestitor de întîmplări bune, întrucîtva îngrijorător și aducător de nedorite efecte secundare. Cum s-ar spune, ce se pierde într-o parte se cîștigă în alta, și orice defect, dacă este privit mai atent, se dovedește a ascunde o nebanuită calitate. Și dacă totul e hibrid, ambivalent și susceptibil de a fi interpretat în cel puțin două feluri, atunci de ce să ne îngrijorăm?

De pildă, imperiul imaginilor televizate. De la cinematograful din perioada de apogeu, cînd naivitatea adepților îi ridicase virtuțile în slava celei de-a șaptea arte, pînă la proliferarea gorgonică a monitoarelor actuale, ale cărei metamorfoze tehnologice (de la webcam și jocuri pe calculator pînă la cele mai scabroase filme de amatori) pot fi văzute gratuit pe site-urile internetului –, imperiul cinematic are o natură dublă: demonică și totodată binefacătoare. Oceanul imaginilor planetare e relativ: odios pentru spiritele conservatoare, salutar pentru mințile progresiste.

Dar chiar și susținătorii necondiționați ai culturii televizate recunosc că cea de-a șapta artă s-a născut dintr-o tehnică care la început nu a avut nici o intenție artistică. Frații Lumière nu erau artiști, ci industriași. Tocmai de aceea cu cinematografia s-a întîmplat un lucru paradoxal: tehnica a creat arta și nu arta a creat o nouă tehnică. Sau, cum spune Panofsky, cinematograful e singura artă care „a apărut în condiții contrare celor specifice artelor precedente. Nu o nevoie artistică a provocat descoperirea și funcționarea unei tehnici noi, ci invenția tehnică a fost cea care a provocat descoperirea și funcționarea unei noi arte.” (p. 30)

Așadar, un nou mijloc de comunicare creează un nou gen artistic. E ca și cum o artă ar apărea prin generație spontană, fără a fi premersă de o nevoie, de o revoltă sau de o viziune omenească. Numai că acest meșteșug a cărui expansiune va împinge pînă la dispariție artele tradiționale va înceta cu timpul să mai fie meșteșug, adică tehnica cerînd o virtuozitate proprie, și va deveni mediu de existență: ambianța oamenilor și modul lor de viață. Și chiar dacă tema principală a cărții e raportul dintre televiziune și cinematografie – autorii încercînd să risipească temerea că, din cauza avalanșei televiziunilor, cinematografia a răposat –, o altă temă implicită e mult mai importantă: mutația mentală pe care televiziunea a adus-o în psihicul omenirii.

Mutația aceasta poate fi definită prin patru trăsături:

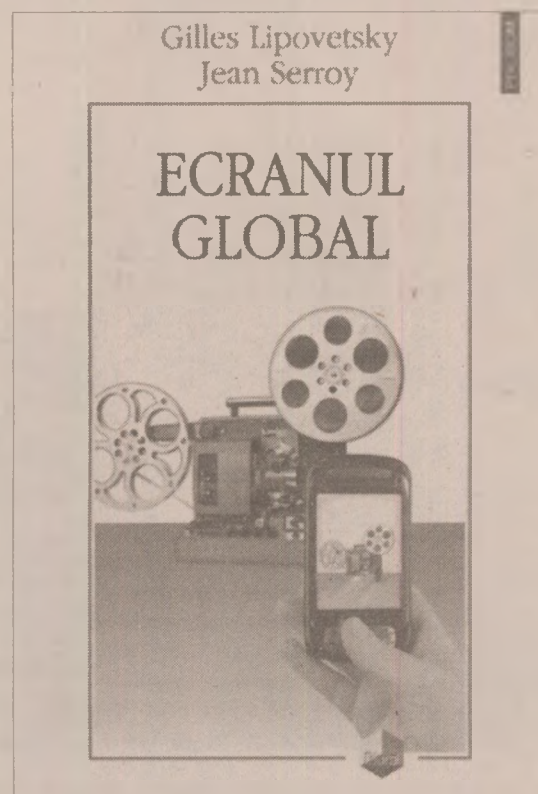
**centură de monitoare ce ne scaldă
mintea în culori fermecătoare,
modificîndu-ne încetul cu încetul
obișnuințele.**

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Cu mintea scăldată de ecran

Gilles Lipovetsky, Jean Serroy, *Ecranul global. Cultură, mass-media și cinema în epoca hipermodernă*, trad. de Mihai Ungurean, Polirom, 2008, 324 pag.

cultura de masă, frivolitatea, accelerarea și cinefilia. Să le luăm pe rînd. Cultura de masă e ceea ce deja știm cu toții: răspîndirea unor tipare facile într-o omenire care se regăsește în pseudovalori difuzate. Dincolo de omogenizarea tiparelor și de uniformizarea gândirii, ceea ce este izbitor în cazul culturii televizate e proliferarea fără granițe a ecranelor. Și nu e vorba numai de numărul lor în creștere, ci de locul unde sunt amplasate: peste tot. Se produce astfel o invazie care echivalează cu o poluare vizuală. Oriunde te duci, ești înconjurat de monitoare. „Este epoca ecranului global. Ecranul de oriunde și oricînd, din magazine și aeroporturi, restaurante și baruri, metrou, automobile și avioane; ecranul de toate mărimile, ecran plat, ecran în aer liber și miniecran mobil; ecranul la purtător și ecran pentru proiecții interioare; ecranul bun la toate și pe care poți vedea orice. Ecran video, ecran miniatural, ecran grafic, ecran nomad, ecran tactil: secolul care abia a început se anunță a fi cel al ecranului omniprezent și multiform, planetar și multimediat. Odată cu aceasta apare o serie întreagă de probleme: care sunt efectele acestei proliferări a ecranelor în ceea ce privește raporturile cu lumea și cu ceilalți, cu trupul și cu senzațiile? Care e forma de viață culturală și democratică anunțată de triumful imaginilor digitale? Care e, în noul context, destinul

gîndirii și al expresiei artistice? În ce măsură această pletoră de ecrane restructurează viața însăși a omului contemporan? Căci suntem nevoiți să recunoaștem: odată cu instaurarea epocii ecranul global, este pe cale de a se produce o imensă mutație culturală care afectează tot mai multe aspecte ale creației, dar și ale existenței înseși.” (p. 8)

În fața simplei enumerări a capetelor de meduză atîrnînd în jur te simți oarecum încolțit. O centură de monitoare ce ne scaldă mintea în culori fermecătoare, modificîndu-ne încetul cu încetul obișnuințele. Mutația constatată de Lipovetsky și Serroy e profundă și radicală, iar principala ei consecință e frivolitatea. Ține de o fatalitate a imaginii televizate ca ea să nu atragă atenția decît dacă predisune la plăcere. Prin urmare, toată industria mediatică are două pîrghii din care își trage elanul: divertismentul și publicitatea. Logosul culturii a fost înlocuit de logoul subculturii de promoție. Valoarea e înghițită de firmă, iar simbolul capitulează în fața mărcii comerciale. Iar desfătarea vizuală și elanul reclamei devin un fel de liant psihic care împrumută omenirii o neașteptată unitate planetară. E ca și cu ar apărea un rizom electronic ale cărui rădăcini, alcătuite din supraconductori moderni, antene de satelit și monitoare sofisticate, leagă creierele oamenilor într-o mare și încapătoare rețea. Un organism planetar respirînd în ritmul frecvențelor de emisie ale relelor și cipurilor.

A treia trăsătură e accelerarea vieții sub imboldul mimetic al imaginilor văzute la televizor. Căci, de vreme ce pe ecrane totul se petrece repede și la țanc, nu e nici un impediment ca însăși viața să asculte de aceleași ritmuri. Noii zei se vor numi *speed* și *fast* și, desprinzîndu-se de pelicula filmelor, vor coborî în viață. Și astfel va apărea *fast food*-ul și *fast thinker*-ul. Iar viața cotidiană va deveni un film de acțiune ale cărui puncte de atracție vor fi violența, suspansul, sexul și oroarea. Oamenii vor simți că trăiesc numai dacă vor reface pe cont propriu secvențele pe care le-au văzut pe ecran: un repertoriu de efecte în care timpii morți trebuie să lipsească, iar primplurile trebuie scurtate.

Ultima trăsătură este cinefilia, fenomen pe care trebuie să-l înțelegem mai puțin ca pasiune dedicată emisiunilor, videoclipurilor sau reclamelor, cît mai de grabă ca o manie frizînd dependența. Și astfel, cinefilia devine cinemanie, iar cinemania se preschimbă în cinevizuine, adică în singura viziune pe care oamenii o mai au despre lume. Cu alte cuvinte, reprezentarea pe care oamenii și-o fac despre univers, despre istorie sau despre orice domeniu se reduce la imaginile pe care le văd la televizor. „Nu mai dorim să vedem doar filme «marix», ci chiar filmul vieții noastre sau al experiențelor pe cale de a fi trăite. Așadar, nici vorbă de restrîngere a domeniului cinematografului, ci de exprimarea spiritului său în sînul unei *cinevizuini* globalizate. Ecranul total nu determină un regres al cinematografului: dimpotrivă, el contribuie la diseminarea modului cinematografic de a privi, la dublarea existenței imaginii în mișcare, la crearea unei *cinemanii* generalizate. Primele două cicluri ale istoriei cinematografiei au fost martore la nașterea și dezvoltarea *cineidolatriei* în rîndul maselor. Ciclul următor a perpetuat acest tip de emoționalitate, dar a coincis, în același timp, cu epoca de aur a cinefiliei reflexive și elitiste. Fără a abolii integral aceste două forme de pasiuni cinefilice, cea de-a patra fază consemnează emergența unui nou raport față de cinematograful, *cinemania*, care se impune ca matrice a imaginarului mediatic și cotidian, cult al hipervizualului, *cinematograful atitudine*, tropism al gusturilor publicului hipermodern. Cinemanie creată prin hiperconsum mobil, dar și prin gust cinevizual generalizat și activități video difuzate și descărcate pe Net. Această epocă aflată abia la început este cea care consacră cinevizuinea fără frontiere, cinemania democratică a tuturor și pentru toți. Departee de moartea proclamată a cinematografului, asistăm la nașterea unui spirit cinematografic care însuflețește lumea.” (p. 23)

Nu ne rămîne decît să vedem cît din noul spirit cinematografic mai are legătura cu spiritul omului.

După Mircea Ivănescu, ale cărui merite în difuzarea, la noi, a liricii anglo-saxone contemporane sunt în afară de dubiu, Radu Andriescu rămâne, în toate cărțile sale, ca zic așa, cel mai important poet american de limbă română.

OEZIA, în textele lui Radu Andriescu, nu este o evidență. Dar e, de la un moment încolo, o certitudine. Din pricina acestui imperativ advers lenei intelectuale, mulți dintre străluciții comentatori de poezie de la noi, altminteri bine înarmați teoretic, au trecut destul de ușor pe lângă volume ca *Oglinda la zid* (1992), *Ușa din spate* (1994), *Sfârșitul drumului*,

Începutul călătoriei (1998), *Eu și câțiva prieteni* (2000) sau *Punțile Stalinskaya* (2004). Nici contextul neprielnic literaturii al primilor ani de tranziție, nici sufocantul argument al slabei difuzări nu constituie, luate în sine, scuze pentru un asemenea deficit în planul receptării. Căci pe de-o parte, deși aflat, de o bună bucată de vreme, în criză de autoritate, comentariul săptămânal nu și-a declinat niciodată, de la revoluție și până acum, competențele. Iar pe de altă parte, densele fonduri de carte ale bibliotecilor au rămas în permanență accesibile oricui, chiar și cronicarilor imediatului, nu doar istoricilor literari preocupați strict de soarta demnă de îngrijorare a arhivelor prăfuite.

După Mircea Ivănescu, ale cărui merite în difuzarea, la noi, a liricii anglo-saxone contemporane sunt în afară de dubiu, Radu Andriescu rămâne, în toate cărțile sale, ca zic așa, cel mai important poet american de limbă română. Ceva mai dinamic decât înaintașul său sibian – pentru că nu s-a fixat prin traduceri, preferând să se delecteze prin lecturi – Radu Andriescu și-a însușit, pe lângă enciclopedia filologică a școlilor de poezie care au urmat faimoasei generații Beat, regulile unei juste poziționări strategice în raport cu propria cultură. Așa se face de exemplu că, nu mai demult decât în 2005, într-un studiu intitulat *Paralelisme și influențe culturale în lirica română actuală*, Andriescu pune în discuție prejudecata care leagă numaidecât optzecismul de un curent, desigur nord-american, cu cel puțin două decenii mai vechi. Că a existat, deloc neglijabilă esteticeste, o mișcare omoloagă celei românești grupate în jurul Cenaclului de Luni, în spațiul rusesc, reprezintă, cu adevărat, o noutate. Că, fără să știe una de alta, cele două direcții, atât de apropiate ca timp și ca loc al desfășurării, vădesc însușiri comune, este, pentru orice cercetător scrupulos, un teren de investigare extrem de fertil.

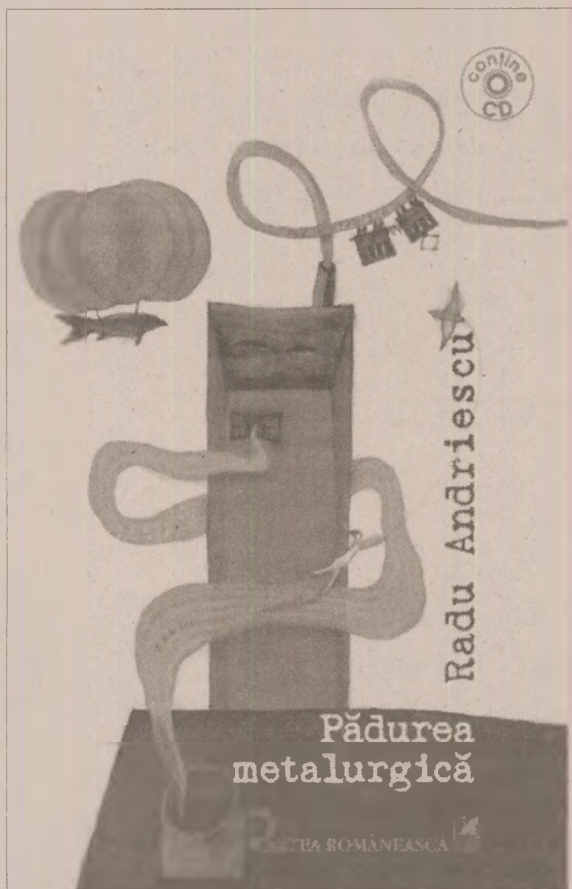
Nu mai insist aici asupra acestui volum analitic, după gustul meu, obligatoriu. Tocmai ca să ajung la un gen ce s-a arătat a fi în anii din urmă, din nefericire, opțional. Fiindcă, odată cu *Pădurea metalurgică*, admirabil editată de Cartea Românească, Andriescu se întoarce, după un scurt, dar memorabil ocol, la poezie. Și – reiterez o observație anterioară – dincolo de ea.

Dincolo de exerga intertextuală din Eremenko („În desișul pădurii metalurgice,/ unde procesul de creare a clorofilei era în plină desfășurare,/ s-a desprins o frunză/ Toamna se aștenuse deja în desișul pădurii metalurgice”), câteva sintagme, presărate la întâmplare în capitole eterogene, reactivează sensurile alunecoase ale paginii de titlu. Astfel începe primul poem al cărții: „Nu cu multe săptămâni în urmă, arțarul/ din curtea școlii Carol arăta ca un bostan/ uriaș, cu ochi și gură sculptate/ în frunzele rărâte simetric. În depărtare,/ orizontul metalurgic. Tramvaiele de la pod/ Metalurgie, iar pe dealul din spatele zonei industriale, pădurea metalurgică. Metarealistă./ Sub pod Metalurgie, o haită de câini/ și trei bărbați cuibăriți între cartoane,/ în fața aneleurilor.” (pag. 9) Și astfel se încheie un altul, situat undeva către final, construit pe un anglicism cu totul ambiguu: „Rabla vișinie a handymanului/ ducea fără grabă un rîți-piți migdalat și blond/ ar putea fi onirisme sau

Cosmin Ciotloș
CRONICA LITERARĂ

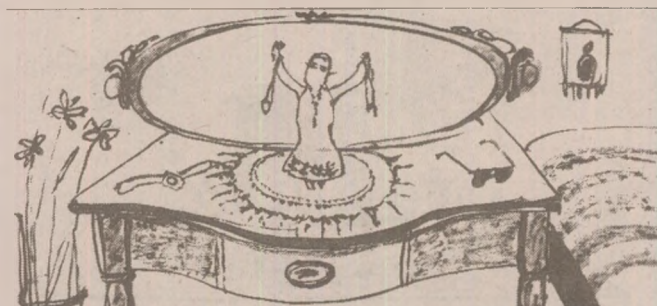
Asigurare pe viață

Radu Andriescu, *Pădurea metalurgică*, Editura Cartea Românească, București, 2008, 124 pag.

romant./ când îmi mijesc ochii prin tufișurile/ de peste gard. Doar biografe./ totuși,/ completat de zâmbetul vecinului exterminator./ Știi cum e, toată lumea știe, doar soțul nu, îmi zice.// Am obosit tot încercând să ies din text./ A obosit și textul din mine./ Nu mai îndrăznesc să-i zic poezie,/ doar agent termic trecut cu țârâita de la centrala/ cu viermi de fum argintiu.// Ar trebui să-mi peticesc din nou biografele/ cu metafore și metabole./ Să fiu ermetic,/ dar să las accidente să putrezească la suprafață.” (pag. 90)

Cum apar, la Andriescu, aceste bruioane biografice? Întâi, în numeroase ipostaze, ca defulare a unui trecut, pe ramură genealogică paternă, condamabil. Complexul oedipian e transmis, poetic, prin contagiune întregii familii. Scindată inegal, vina culminează cu formula, de o chimie incertă, a unei ideologii de uz intim, socialismul multicultural: „Mă simt vinovat/ pentru că am avut o copilărie liniștită. Am hrănit/ cu iarba lebedele de la Dijon, am fost dus/ cu tricicleta prin Copou și cu săniuța/ pe fundacul de lângă biserică/ Am învățat franceza fără să-mi dau seama că-i o limbă străină,/ iar engleza de la prietena

comentarii critice

mamei, Lia, care-i ghicea/ în cafea nopți întregi, până să plece/ la New York. Am avut rude în străinătate,/ am mâncat harbuz la Venetia sau Florența, am trecut/ de la poveștile lui Asterix la cele/ ale lui Soljenișin, în traducere franceză, vrăjit de rezistența unui sătuc breton în fața Imperiului/ și estetizând gulagul [...] Trei ani și jumătate de ură, șuturi/ în toate ghivecele din sera, gogit/ și bosumbflat, cu o mie de pulovere prin casă, toate/ cele o mie de complexe ale copilului/ cumințe, într-o singură seară cu miros/ de tren, în bucătărie. Și totuși după '89 am rămas, pentru prieteni, *socialistul multicultural*. Stigma/ unei familii frumoase și așezate, care/ și-a plătit întotdeauna ratele și impozitele.” (pag. 68)

Apoi, după alte asemenea rafuieți cromozomiale, destul de ușor deductibil ca poveste, procesul de reîncântare a lumii începe să se urnească din nou. Conflictul afectuos cu antecesorii e înlocuit de afecțiunea conflictuală cu colegii de generație. De aici își trag sevele câteva din cele mai frumoase – în sens clasic – poeme ale *Pădurii metalurgice*. E, în definitiv, o marcă a intransigențelor și efervescențelor membri Club 8 ieșean, din care Radu Andriescu a făcut parte, aceea de a rămâne, cumva, *post ludum*, solidari în nostalgie. Portretistica e rezervată celor din afară. Lirismul – celor dinăuntru. Câtă deosebire între circumscrierea tranzitivă a unei întâlniri literare (din *Vleac după ce a văzut limuzina în fața hotelului, dimineața*) și blândețea îndelung răbdătoare care plutește în jurul unei biete partide de ping-pong (din *La Motor, după Club 8*).

Cele două texte s-ar putea chiar transcrie, comparativ, unul lângă celălalt. Iată-l pe primul, rece și ironic: „Mă întorc de la veceul Facultății de Litere/ din Sibiu și-i spun lui Vleac/ ce impact a avut lectura lui printre ascultătoarele/ din budă. Pereții nu merg/ până sus, poți să le-auzi/ cum își ușurează trupul și inima. Cel mai tare/ a fost ultimul, cred că Vleac. Câteva pauze mai târziu, vorbind cu soția la telefon. Marțian/ de molcom/ și tandru. Apoi trage șuturi în chiuvetă/ și înjură. În ultima secțiune ascultase un poem foarte negru și încrâncenat, citit de Nichita. Nu așa/ se face poezia, îmi spune, când mă spal pe mâini.” (pag. 38)

Iată-l și pe cel de-al doilea, compus mai mult din amintiri decât din prezențe. O adunare de fantome, s-ar putea zice, dacă abundența cuvintelor n-ar pleda pentru deplasarea atenției de pe chipurile poezilor ieșeni: „Am intrat la Motor împins fractalic/ de burniță. Îmi place motocicletă aurie de pe fațadă/ și seriozitatea jucătorilor de biliard/ și de tenis. Șchiop/ și chior, cu un cristalin pe care urmează să mi-l pun/ în februarie, sunt tolerat pe scaunul de lângă masa celor trei poeți. Nu sper să joace/ vreunul din ei un set cu mine. Ar fi/ pierdere de timp. Vorbesc pe margine cu Lia lui Costică despre computere. Carcase, RAM,/ procesoare. Nu e prea nașpa să vorbești despre carcase și memorie RAM. Trec singur/ puntea Stalinskaya, pe care/ nu o mai vreau a comunicării. Analizez erotismul/ jocului de ping-pong.” (pag. 34)

Atunci când își subminează finalul – și, slavă Domnului, îl subminează nu o dată – poemele lui Radu Andriescu nu cad în cabotinismul oarecum școlăresc al acestui artificiu nihilist. Nu sunt de găsit, în toate turbioanele verbale ale *Pădurii metalurgice*, nici micronarațiuni cu cheie, nici surprinzătoare lamuriri concludive, nici reciclate glume previzibile, nici – în fine – reziduuri de expresivitate veleitară. E, aceasta, o calitate care derivă, bănuiesc, din incapacitatea singulară a lui Andriescu, de natură etică după toate indiciile, de a supune un text oarecare – al lui sau al altuia – mecanicii necrutătoare a pastiei. Originalitatea, prin urmare, îi este, *sine die*, asigurată. ■

p o e z i e

Adrian Popescu

Monedă

Monedă, șlefuită de-un destin,
ce s-a-mplinit puțin câte puțin,
Din Umbria, pe unde-adolescent
m-așezam ferice sub măslin,
mă-ntorc, un ins greoi și lent.

Cărări secrete spre-așezări umile.
fântâni din orice margine de târg,
eu le știam pe toate, în acele zile...
deși măslinii iarăși dau în pârg,
nu va fi nimenea să-i mai culeagă.

A-mbătrânit o lume-ntreagă?

Eu, pelerin în acest veac atroce,
m-adăposteam la Santa Croce,
și învățam acolo, în Florența,
că-n Beatitudini stă, de fapt, esența...
Din Orvieto pân' la Todi,
convente știu, sub clare zodii.

aveam un pat în miezul iernii.

Mai pot de-acuma să mă duc,
pe unde vara îmi părea eternă?
Cât mi-a rămas, cât mai apuc?
În podul vieții – caut c-o lanternă.

Cu ochii numai teamă și efort...
-abisul are limpezimi marine-...
țin o lumină-n palmă, ca la mort,
mă priveghez pe mine însumi...

O, vreau să prind intrarea-n port
a navei care-și are scris pe bord,
numele meu, cu litere latine..

Bogliasco

Sus Apenini, jos -ape
(în clocot argintiu)
abia de mai încape
șoseaua, șarpe viu.

În munte sunt terase
pe unde cresc lămâi,
măslinii între case,
au vița căpătâi...

Acolo două zile
am stat la San Bernard,
un sat ligur cu vile
dar fără niciun gard...

Biserici mici pe stâncă,
stropite de resac,
în golfuri- pace încă
din augustul veac.

În jur ca-ntr-o poveste,
unde-am ajuns târziu,
îți jur că totul este
un rai din care-ți scriu.

Și n-am în aripi plumb,
ci vânt de Bogliasco,
o, Cristofor Columb,

sau temerarul Vasco.

Maritimii mei pini,
precipitați spre mare,
eu nu am rădăcini,
sunt numai iod și sare.

Liguriei

Când toate începeau să fie,
Un Deget ferm, poruncitor
Te-a desenat cu bucurie,
Tatăl și Fiul, Duhul Creator.

Nu pe nisip, pe scoarța lavei,
Pășește primul heruvim,
Ligurie, de Domnul Slavei
Trasată ești, contur sublim.

Și golfuri mici mai sapă încă
De răd ca gropile-n pomeți,
Măslinii-i urcă și pe stâncă,
Vița de vie o cațără-n scaieți.

Ești arc întins, atingi și norii,
Un țărm abrupt și nematern,
Săgeată-n infinit, navigatorii
Sunt fii expulzați, exil etern.

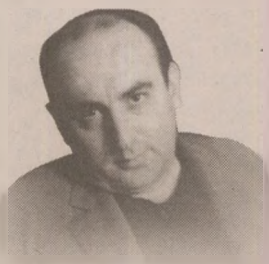
Marină, faima ta întreci-o
Pe cea sticlind cu Marco Polo,
Aprinde-același dor libeccio,
recife aici, poduri acolo.

Pe unde cresc livezi abrupte,
la Cinque terre cum se zice,
terase duc cu trepte multe,
iar portu-i jos cu bărci pitice.

O, nave mari, nave cisterne,
La care vin să bea oleoducte.
În forfota de port cine discerne
O nava de alta, un paner de fructe?

Mă simt ca peștele în apă,
Ca scoica albă-n mълul cald,
Ca prizonierul care scapă,
Pătrund în grote de smarald. ■

Tot ironizând conversația,
autorul, autoarea cărții,
conferențiarul, o apără și
o exaltă.

Scrisoare din Paris

Meritul și servituțile conversației

DAR SĂ REVIN, merită, la cartea semnată la Editura Seuil de Lydie Salvayre – *La Conférence de Cintegabelle*, doldora de ambiguități, de false piste, de lucruri, cum zicea critica nouă de pe vremuri – au trecut și ele – „indecidabile”. Perorator provincial vrând să-și convingă publicul de meritul și de servituțile conversației... (Cu vreo două săptămâni mai devreme, parcursesem o recenzie, cam idioată – sugerând că eroul cărții, conferențiarul, ar fi un soi de Marc Fumaroli, autorul celebrelor cursuri de la Collège de France privind arta conversației în secolele 17–18... Nici vorbă de una ca asta. Este de ajuns să redeschid cartea cu pricina.)

„Conversația este în pericol. Ar fi cea de-a doua axiomă a noastră și cea mai înfrustătoare. Oamenii, din ce în ce mai mult, trăiesc fără să-și vorbească... Trăiesc fără a-și mai vorbi și în curând vor trăi fără a mai trăi – mă ia cu frig gândindu-mă la una ca asta.”

Tot ironizând conversația, autorul, autoarea cărții, conferențiarul, o apără și o exaltă, legând-o de existența și de prestigiul țării, campioana ei, tot așa cum exaltând-o, o subminează, ce să dorești mai mult, decât doar așa, pe ici pe colo, ceva claritate interpretativă, dar de unde nu-i nici Dumnezeu nu cere...

...,Primul dintre interese, este că ea, conversația, foarte folositoare este pentru a seduce pe femei. Cine să o conteste?

„Al doilea este că încă și mai mult bună este spre a reuși în lume. Al treilea și cel mai surprinzător motiv este că, dând oamenilor ceva bucurie, participă notabil la o reducere a deficitului Securității Sociale” – neașteptată consecință – aici autoarea cade în oarece facilitate, se mai întâmplă... „Un subiect de satisfacție pentru guvernul nostru” – aici facilitatea cam rânjește cu toți dinții, se întâmplă și la case mai mari.

Urmează un soi de schemă anticipativ-rezumativă a textului bietei-interesantei comunicări adresate provinciei:

„Prezența a cel puțin două persoane” – cum altfel să fie cu puțină convorbire. În absența căreia omul n-ar mai fi om...

Urmează o condiție ușor neașteptată, dar cât de necesară bunei dezvoltări a conversației: „Poziția confortabilă a fundului celui ce vorbește.” Fundul odată bine așezat – e altceva! Apoi: „Capacitatea de a tăcea!”

Urmează (2): „Politețea”, nici ea de ici de colo. Urmează, ia-o de unde nu-i : „Claritatea” – și mai departe: „Principiul egalității”, măsura, că nici ea nu prisosește la o adică... „Nepăsarea față de timp” – în fine – „Libertatea”, a felului de a vorbi, firește... Va fi și o parte a treia,

sistematizată retoric în câteva teme: „Conversația amoroasă”, „Conversația literară” – capitol bun al cărții!, bun de tot, – „Conversația politică”, un capitol nici el de ocolit, „Conversația patriotică”, separat, vezi bine, de „Conversația politică” – un fel de potolită culme a imbecilității, în genul memorabilelor pagini flaubertiene – Comisiile agricole din *Doamna Bovary*, însoțind dezamăgitoarele acuplări – și în sfârșit – de astă dată niște pagini extraordinare de-a dreptul – „Conversația cu cei ce au murit”. Nimic aici nu mai este facil...

Profesorul merge mai departe și încă mai departe în incitanta sa perorație pro – dar, și anti – conversațională, mai curând pro, nu degeaba a fost comparat cu incomparabilul profesor Marc Fumaroli...

„Primul interes al conversației, aș zice eu – și nu cel mai mic, este că se bucură totdeauna de o extraordinară favoare în preajma femeilor. Nu e una, nicio femeie, care să nu se „pameze” în fața unui bărbat ce conversează artistic, fie el cam chior sau burtos, plin de negi, jurnalist sau diform... Eu de exemplu...”

Nu merg mai departe, sper că s-a ghicit tonul cărții... Tonul contează.

Lucian RAICU

august 1999, înaintea eclipsei

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Ci îngerul de sîmbătă mi-a spus...

Ci îngerul de sîmbătă mi-a spus:

Privește cum se-nalță, fără spaimă,

Trupul ei cald, alături de Isus,

Înfășurat în raze ca-ntr-o haină

Și cum din coapse-i izvorăște blînd

O altfel de lumină, pămîntească,

Ce te așteaptă, trist îngenunchind,

S-o lauzi și s-o lași să-ți învelească

Sufletul cald, în dulce năruire

Spre puritatea din adolescența

Cînd crinilor le învățai esența

Și roua-abia-ncepuse să respire...

Nu te sfii atunci, sărută-i sîinii

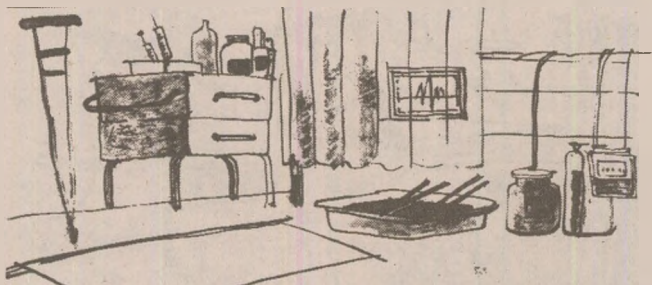
De carne la sfîrșitul săptămînii... ■

Fototeca României literare

Foto Ion CUCU

Romul Munteanu, Alexandru Ivăsiuc – 1974

comentarii critice

Lanțul slăbiciunilor literare

NEVOIA atrage plăcerea de a avea iluzii. Știm că și acestea sunt interzise ori dirijate. Iluziile vin mai ales aduse de schimbări, dar, în fapt, ce nu produce iluzii? Un rău mai mic apăra de unul mai mare. Un mare rău favorizează un bine oarecare. Un exemplu de aici: în lumea literară, ura pentru E. Barbu a produs *autosugestia* că M. Preda ar fi conștiința cea mai înaltă a scriitorului contemporan.

Iluzia literară ar fi la noi (E. Negrici, *Iluziile literaturii române*, Ed. Cartea Românească, 2008) îndeosebi o iluzie critică. Deziluzia ar însemna discreditarea criticii literare din comunism: „Mi se pare ridicol să întretii, astăzi, iluzia normalității unei literaturi în care fiecare pagină de critică literară scrisă de-a lungul a trei decenii a fost un simplu episod dintr-o luptă politică disimulată în una literară.” Între altele, rețin dezamăgirea exprimată, după marea amăgire a sonetelor „shakespeare-iene” ale lui V. Voiculescu. L. Blaga a fost pus pe linie moartă, apoi amăgit și el cu promisiunea de a publica din nou cărți. Nu critică, citim aici în mai multe rânduri, dar politică literară am avut. Însă câți o (re)cunosc? „Istoricii noștri literari și interpreții fenomenului artistic românesc au dat rareori perdeaua de iluzii și mituri de peste literatura română și e de presupus că aceasta va mai rămâne mult timp acoperită de voaluri.” (270)

E. Negrici recunoaște un predecesor în M. Martin. Zăbindu-l prin târg, deziluzionat, mă întreb de ce n-a participat și el la lansarea cărții la Bookfest. Cartea sa, *G. Călinescu și „complexele” literaturii române*, 1981, rămasă la volumul întâi, i se pare lui E. Negrici lovinesciană, nu călinesciană. El nu comentează termenul „complexe”, resemantizat prin ghilimele, dar găsește complexe („problemele de sincronizare, retardarea, discontinuitățile, imitațiile, veșnicele începuturi, accelerările, ruralitatea etc.”) „nu întotdeauna infecunde”, niște „slăbiciuni”, de care G. Călinescu era conștient, dar le-a preschimbât, iluzionant și seducător, în „calități” (272).

S-au înstăpânit exagerări (în fapt, tot iluzii) tiranice în cultura română. E o iluzie, suntem avertizați, că avem un mare trecut spiritual, când Iorga ne spune că preoții nu treceau de *Crez* și *Tatăl nostru*. Dar autorul indexează scrupulos iluziile literaturii. Exagerată este durată istorică a literaturii române (pentru unii nu și de limbă română): cu trei secole („patru-cinci texte care aparțin, să zicem, beletristicii”) înainte de cele două reale. Înselător îi sunt prezentate proporțiile. Iluzionant a fost, cel dintâi, Iorga, sugerând aproape convingător că literatura noastră ajunsese „măreată” (229). Dar marele maestru amăgitor a fost G. Călinescu, prin ideea că – sunt cuvintele sale – „avem o literatură superioară” (237), rămasă în mare pe suport lingvistic românesc. Perspectiva timpului răsturnat în *Istoria...* lui Călinescu, observă E. Negrici, servește ideii de superioritate literară compactă, de la mari prezențe la prefigurarea lor. (Aș introduce o comparație: ca în căutarea în *Vechiul Testament* a esenței *Noului Testament*). Am testat fiecare cu propriul său spirit „hipnoza (tot iluzia, n.n.) verbului călinescian” (206), *excerptând* și nu *exceptând* „amnezii și exaltări păguboase” (225)

Europenitatea deplină rămâne iluzia noastră stabilă. E. Negrici se uită și în grădina vecinului literar/literat bulgar și vede tot „poleire prin denaturare” (210). Fenomenul nu devine etnic, național, dar, în mod vădit, expresia unui statut insuficient.

Protocronismul merge departe, înapoi, în istorie. Negrici nu putea trece peste exaltările, „fantasmele propagandei” comuniste, ridicol instrumentate prin *protocronismul* generalizat; dar fără aerul de glumă din echivoca expresie populară „Ca românul nu-i niciunul”. El ironizează falnică tendință revendicativ-anexionistă. Poate că nu știe că Ovidiu este expus la începutul *Bibliotecii de poezie* a lui M. Sorescu. Să fie și Sorescu victima prea umană a unei iluzii?

Și să fie o victimă interesată doar literar, nu și politic?

Mă întreb cât de adevărate și cât de iluzorii sunt unele dintre suferințele actuale diagnosticate. Scrisul? Dar „în lumea literelor românești nu mai există o veritabilă ebuliție” (35). Cititul? Aici îl citează pe F. Pessoa: portughezul prefera, într-un moment, observarea vieții directe, cărților care nu-l învățau și nu-i produceau plăcere (34).

Chiar literatura română rămâne o idee cam forțată. Scrisul românesc constituie o literatură, în care domeniile interferează, dar realizează cu mari cazne o beletristică (155).

Totuși, metoda *expresivității involuntare*, prin care se citește „beletristic” – printr-un posibil călinescianism exacerbant – orice, lărgeste „ograda amărâtă” a literelor românești. Înțelegerea metodei merge în consens. Amintindu-l pe Kant, pentru care metoda face obiectul (77), criticul notează, în acest volum, despre metode: „Avantajul lor este că nu implică atitudinea critică și sunt indiferente la axiologie.” (260). Fără atitudine și valori nu e mai rău decât cu iluzia acestora? În realitate, metoda adecvată, articulată cu suplețe, nu doar presupune, dar chiar impune criteriul critic și pe cel axiologic.

În continuarea extinderii literarității, greu de spus cât de realist și cât de iluzoriu, E. Negrici, scepticul hermeneut (crezând că nici o interpretare nu află Sensul ultim al operei, 158) propune un salvator, așadar optimist, comparatism literar, „întemeiat pe concordante, nu numai pe înrâuriri” (163); fundat, altfel spus, pe ceea ce este întâmplător, involuntar.

Istoria literaturii române apare concepută ca o „eternă” luptă dintre estetic și nonestetic (151). Mica și vlaguită literatură română, „însetată de pluralitate, de diversitate” (177), ajunge, cu adevărat, omogenă, dar în tradiționalismul ei (ideologic, așadar, nu estetic), de la dacism la protocronism (281). E. Lovinescu trăise iluzia că esteticul triumfă, literatura noastră comunica cu cea occidentală și căuta febril moduri de diferențiere. Persistă, însă, „starea de provizorat a literaturii române” (165). N. Cartoian, „vechistul” unei literaturi fragede și fragile, are, concedes E. Negrici, onestitatea să observe imposibilitatea de a face o istorie *literară beletristică* (sintagma tautologică?) și chiar de a separa literarul de beletristic (231). Totuși, e anticipat de Iorga și Cartoian, întrucât după Iorga, el susținea *protocronismul* (234). Trecutul literar rămâne mereu „distorsionat” (263). La modul inteligent și sugestiv, ar spune L. Boia, astfel procedează G. Călinescu în istoria personală. În cea de la capătul perioadei proletcultiste (*Istoria literaturii române*, I, 1964), E. Negrici observă și sancționează „zbaterea dramatică a geniului speculativ călinescian, devenit inept și confuz în încercarea de a acomoda contrariile” (254).

Ce impută E. Negrici criticii literare, criticilor? Percepția globală ajunge aceea că, dacă ar fi avut din ce să selecteze criticii noștri, am fi clădit o altă literatură. (161) Va să zică, slăbiciunile creației literare le-au născut pe ale criticii. Și mai provocatoare pot fi percepțiile punctuale, mai cu seamă cele raportate la actualitate. De pildă: „După Revoluție, însă, agonia spiritului critic din ultimele decenii s-a transformat în moartea lui.” (178)

Tabloul critic în sau sub comunism? În primii 15 ani se constată absența criticii, iar în anii următori se produc „recuperări vertiginoase”, când, totuși, „spiritul critic s-a lăsat adesea anesteziat” (256). „De la jumătatea anilor '70, se poate spune că spiritul critic a intrat într-o lungă agonie.” (264). În totul, „conta cantitatea și nu spiritul critic” (260). Absență, agonie, anestezie, spune vocea deziluzionantă a autorului, dar cealaltă voce, a amăgitorului, se ridică și ea. Aproape inexistentă, critica a dominat! (Te întrebi: în sau peste ce fel de literatură?) „Ideea că literatura română sub comunism a fost critico-centrică nu e lipsită de noimă.” (262). Critica de întâmpinare a suferit și a greșit. ținută europeană au stilisticienii, poeticienii, structuraliștii, naratologii, hermeneuții,

Eugen Negrici
Iluziile literaturii române

CARTEA ROMÂNEASCĂ

semioticienii și... textualiștii (264). După această evaluare disociativă, asocierea deziluzionantă cade ca o ghilotină: „Din parafrază și din simple glosări mediocre în marginea unor texte se constituie cele mai multe «reșite» critice, iar asimilarea metodologiilor structuraliste și poststructuraliste dădea doar un lustru banalității.” (262). Teoria rămâne impersonală și neadecvată. Autorul *Iluziilor* o înlătură ferm, ca pe un balon de săpun. „Aparatul teoretic este, de regulă, hipertrofiat...”, 260.

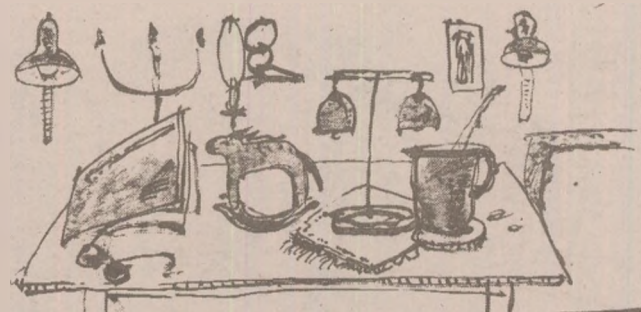
E. Negrici subordonează esteticul politicului și atunci când susține că „Marea literatură va fi esențialmente reacționară.” (280) Și cum să primești, ca adevăr sau iluzie, constatarea că esteticul din comunismul de după 1965 „a fost mai viguros” (256) decât cel interbelic? Au existat grupări literare în jurul unor reviste cu opțiuni estetice diferite, care mascau „opțiuni politice divergente” (263). Ar însemna să credem că, fără pluripartidism, „partidele” literare le substituiau pe cele „politice”. Ori să înțelegem că, urmare a divergențelor, a fost interzis chiar și termenul *onirism* iar membrii grupului au fost împinși în exil sau au scris pentru cenzura totalitară.

E. Negrici nu admite nici o excepție de la teza sa privind mecanismele evoluției literaturii române, în principal prin întârziere și imitație. *Onirismul estetic (structural)* (aici să notez: apărut minute bune de L. Ciocârlie la lansarea de la Bookfest), curent excepțional prin teorie și practică literară, numit altădată de autorul eseului de psihologie a literaturii noastre un „curent de mansardă”, ar fi fost, măcar el, excepția care confirmă regula, altfel suspectabilă. Că optzecismul este experimentalist, estetic, nu postmodernist, o spusese chiar autorul *Postmodernismului românesc*, M. Cărtărescu. Singular și consecvent este E. Negrici în delimitarea modernismului de premodernism, aplicând, în poezie, criteriul lui Hugo Friedrich, de altfel un criteriu structural, filosofic, ontologic, și nu estetic. Ceea ce numesc unii neomodernism (N. Stănescu și alții) este pentru E. Negrici modernism radical. „Neomoderniștii sunt chiar moderniștii!” (165).

Intrarea și ieșirea de pe liste a scriitorilor – valurile de valori – să aibă drept explicație certitudinile politice suverane și deloc iluziile critice nu întotdeauna conștrânse?

Ar fi, se mai crede, un semn de înapoiere, să se mai scrie istorii ale literaturii. Chiar termenul istorie se cere a fi nu gerat, dar abia sugerat. El poate fi înlocuit, bunăoară cu termenul geografie. Sugestii în acest sens își pot afla rădăcini universale și, vai, istorice, suficient de adânci. Dacă, totuși, mai este păstrat termenul istorie, acestuia se vrea a i se atașa aproape orice: politică, socială, etică, etnică, filosofică, religioasă, teologică. Poate chiar militară. Numai estetică, nu. Pentru, chipurile, înnoire metodologică. E și în literatură vremea tuturor posibilităților, mai ales a celor imposibile. Așteptăm și oferte de istorii științifice. Câte științe, tot atâtea istorii literare: istoria matematică, fizică, chimică, biologică, psihanalitică, imagologică, oenologică etc. a literaturii române?! Ar mai fi loc de istorii neistorice sau chiar antiistorice – toate aducând cai neumblate sau îndreptând către acestea. Trăim, se spune, vremuri postistorice, dacă nu transistorice. *O tempora, o mores* sau: Vai ce timp și ce istorie! Dar poate fi timorată terorizanta istorie?

Marian Victor BUCIU

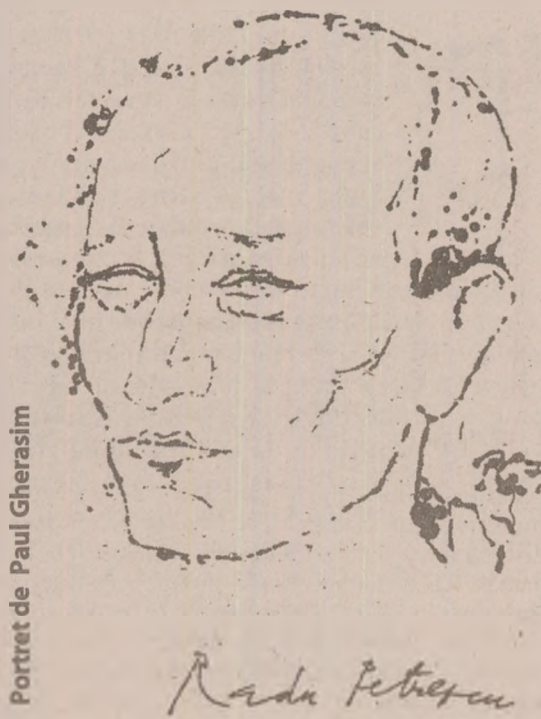
comentarii critice

Radu Petrescu văzut de un elev al său

ABSOLVIND filologia bucureșteană în 1951, Radu Petrescu, împreună cu viitoarea lui soție Adela, colegă de facultate, solicită și primesc o repartitie îndepărtată într-un sat din fostul raion Bistrița, (Petriș), regiunea Rodna – azi județul Bistrița-Năsăud, iar Adela în satul Dipșa. După un an, ambii vor fi transferați la școala Elementară din Prundu-Bârgăului, unde vor profesa încă doi ani, între 1952-1954. Puțini dintre colegii de învățământ, și mai puțini dintre elevii săi și-au dat seama că profesorul Radu Petrescu va fi peste două decenii unul din cei mai importanți prozatori din literatura română postbelică. Unul dintre aceștia a fost Nicolae Vârșmaș, autorul acestei cărți documentar-memorialistice, în genul cărților apărute odinioară la Editura Sport-Turism, colecția „Pe urmele lui...”. Era elev în clasa a VII-a, clasă terminală pe atunci, a școlii elementare și era fascinat de lecțiile profesorului Radu Petrescu. Din amintirile elevului Nicolae Vârșmaș, care a devenit nu un literat sau un scriitor sau un profesor de literatură română, ci un inginer geolog, dar a rămas un iubitor de literatură română, se conturează portretul unui tânăr profesor, scriitor și pasionat de arte. Elevul de odinioară își scrie memoriile îndemnat și de doi profesori publiciști care au reconstituit documentar popasul dascălesc bistrițean (la Petriș și la Prundu-Bârgăului) al autorului lui *Matei Iliescu*, Ioan Ilieș și Mircea Platon. (Amândoi mi-au fost colegi de facultate la filologia clujeană) și ajunși profesori la Bistrița sau Prundu-Bârgăului s-au preocupat într-un mod cu totul lăudabil de cunoașterea tradițiilor literare locale. Ioan Ilieș a și publicat o carte, *Posteritatea lui Radu Petrescu*, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 1993, iar Mircea Platon, a coordonat apariția revistei *Oceanul întors*, publicație trimestrială a elevilor Liceului „Radu Petrescu”

din Prundu-Bârgăului, ce prelua titlul romanului-jurnal al scriitorului, „Jurnalul de la Petriș și Prundu Bârgăului”, după cum l-a denumit Costache Olăreanu, iar publicațiile bistrițene, „Mișcarea literară” și „Revista ilustrată” i-au dedicat numere omagiale.

Radu Petrescu este văzut de fostul său elev în „jurnalele paralele”: pe de o parte este jurnalul scriitorului, *Oceanul întors*, iar pe de altă parte propriul jurnal al elevului, pentru că profesorul îi îndemna să-și noteze într-un caiet impresiile personale despre oameni, profesori și colegi, prieteni și cunoscuți, despre natură, despre fapte și întâmplări. Este poate cea mai importantă contribuție didactică a lui Radu Petrescu, care citește uimit compunerile talentaților săi elevi. Dar nu numai atât: fiind un pasionat de pictură (a pictat el însuși într-o vreme, iar soția sa, Adela Petrescu este o talentată pictoriță) îi îndemna pe elevi să-și transpună într-o viziune picturală lecturile literare sau imagini din natură, precum și chipuri de oameni. Profesorul Radu Petrescu este și în această privință un „novator didactic” avant la lettre, pentru că paralelismul literatură-pictură (*ut pictura poesis*) a devenit o metodică didactică utilizată complementar la lectura explicativă din ciclul primar sau la comentariul literar din clasele gimnaziale. Elevul mai reține un gest semnificativ al profesorului: la intrarea în clasă după ce așeza catalogul pe catedră și teancul de cărți, se apropia de fereastra clasei și privea fascinat Heniul, muntele ce ocrotește micul orașel Prundu Bârgăului. Și apoi, să le împrumuți elevilor talentați, în 1953!, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu, să le vorbești unor elevi de școală elementară dintr-o așezare bistrițeană atât de entuziast despre Călinescu, încât unul dintre ei, cel mai fascinat ascultător, autorul acestei cărți-omagiu, să te creadă chiar Călinescu însuși înseamnă pe lângă alese virtuți didactice și un curaj artistic-cetățenesc, pentru că încă prin 1963-

Portret de Paul Gherasim

1964, noi, studenții de la filologia clujeană consultăm cartea aceasta a lui Călinescu *numai* cu aprobarea în scris a șefului de catedră.

Cartea își sporește valoarea documentară prin numeroase imagini fotografice care-i conferă și caracterul de album, precum și prin pagini inedite de corespondență (cele mai interesante scrisori către Petru Creția sau Mircea Horia Simionescu, colegi și prieteni-scriitori din așa-numita Școală de la Târgoviște. Așa încât viitoarea monografie Radu Petrescu va beneficia de această contribuție istorico-literară, cu caracter documentar-memorialistic, pentru segmentul biografic bistrițean, profesoratul lui Radu Petrescu la Petriș și Prundu Bârgăului, între 1951-1954.

Ion BUZAȘI

Nicolae Vârșmaș, *Jurnale paralele* (Radu Petrescu văzut de un elev al său), Eikon, Cluj-Napoca, 2008.

Cartea figurilor de sare

IN TRE PREMIILE Filialei Brașov a USR pe anul 2007 se numără și premiul de poezie acordat lui Nicolae Stoie pentru volumul *Pastelurile de la Ocna Sibiului* (Editura Pastel, 2007, 107 p.) și antologia *Brașovul în o sută de poezii*. Evident ne vom opri la primul titlu, pe care îl acceptăm cu o strângere de inimă, căci, după părerea noastră, specia literară precizată este aproape inexistentă: este vorba de orice, dar nu de pastel, căci nimic nu ne-amintește de... veselul Alecsandri sau de Coșbuc, maestri incontestabili ai contemplației și descrierii unor scene și fenomene din natură, cu pete de culoare bucolice, pitorești, idilice, oleografice, anacreontice ș.a.m.d. Nicolaie Stoie (născut prin părțile Sibiului) este un poet postmodern care a asimilat lecțiile unor Goga, Blaga, Arghezi, Vineanu, Gellu Naum, Bacovia, Marin Sorescu și scrie ca atare, în spiritul propriilor obsesii și viziuni, monografiind în versuri, de pildă, Ocna Sibiului (unde poetul a copilărit), un colț aproape anonim de țară (peisaj, arheologie, geografie, toponimie, cosmologie, onomastică, mineralogie, faună, floră etc.) și civilizație românească.

Dintr-un *Cuvânt însoțitor* semnat de A.I. Brumar, aflăm titlurile puținelor volume de versuri ale autorului, *O ramură deasupra ierbii* (1975), *Zăpada din anul*

o mie (1981), *Cerul senin al limbii române* (1985), *Harpha nopții* (1997); despre cea mai recentă carte cunoscutul critic brașovean conchide: „Aici viața și neviața se amestecă, «Fantomele cu crani de sare» mai poartă «coroanele de sânziene» ca și cum și ele ar fi într-o necurmătură întoarcere acasă.

Nicolae Stoie este un caligraf care scrie cu o disperare abia ascunsă, ceea ce nu exclude un fundal ludic, parodic (*Strada Mihai Viteazul*) sau o memorie culturală și istorică glisând spre biblicul *vanitas vanitatum*. Prozodic vorbind, poetul pendulează între rime perfecte și asonanțe intraverbale, cuvintele-lemnă, obsedante, recurente, fiind sare, de sare, salmaștru sau salin, așa cum la Bacovia cele mai frecvente lexeme sunt amurg și violet. Lexicul versurilor lui N. Stoie este uimitor de felurit, mai ales în privința zăcămintului extrem de rar explorat și exploatat.

Unele texte poetice sunt țesute din depresie și culori ploioase și plumburii, ca de pildă *Ploi de sare* ce amintesc de simbolistica funestă din *Lacustră* și *Plumb* luate la un loc. Cele mai reușite sunt cele în care imaginarul decolează în fanatastical poesc sau cantempiresc, cu arătări compozite, înecați sublinari, stafii și climate de pe alte

tărâmurii, deși cu toate datele lumii noastre: „ciocanele de bronz bubuie în ocna/ – (ocneri de altădată taie sare)/ e miezul iernei lumea-i înghețată bocnă/ turturi de sare – atârână de pe cer pe zare (...) și sub cupola nopții când se-ntorn/ strigoii pe la casele vecine./ maria oprișor domnaru cântă-n horn/ cu glas de crivat bocete saline”.

De tot hazul rafinat suprarealist este transferul celebrului cuplu Don Quijote și Sancho Panza la Ocna Sibiului: „pe unde ciobanul își mână turma/ până își pierde oile și își pierde urma/ «traectoria unei păsări în zbor», zici/ (traectoria unei păsări cântătoare?), «fâs-fâs» fac treptele rachetei purtătoare/ în timp ce urci treptele de sare și/ le schimbi cu treptele de beton/ la întâlnirea cu poetul andré breton// – ascunde-o pe dulcineea din toboso,/ vin honvezii și vin spahii și o s-o.../ prefă-o în nuia de salcie ori de alun,/ transform-o-n substantiv comun!”. Practic toate substantivele pot primi atributul de sare, craniul, muntele, timpanele, oglinzile, strigoii, cadranul, altfel spus o întreagă mitologie și simbolistică a sării.

Sarea, după cum reiese și din versurile lui Nicolae Stoie, poate avea totodată cu totul alt înțeles simbolic, opus fertilității sau ospitalității. Pământul sărat, ca și la Montale, înseamnă pământ arid, sterp. Încoronare a virtuților simbolice ale sării este, în viziunea poetului, acel „Graal salin”, nu doar ca simbol de purificare și sacrificiu, ci și de dragoste și moarte: „și vreau din toate câte-n lume sunt/ doar un sărut de sare răstignit pe gură/atât de dulce, de sărat și sfânt/ cum înaintea morții o cuminecătura”.

Geo VASILE

comentarii critice

PE PALIERUL ființei artistului cuvîntului, „deopotrivă tenace și fragilă, trufașă și umilă, spontană și contrafacută, sinceră și mistificată, candidă și perversă, inaccesibilă și dezgolită, glorioasă și ratată“, după cum o adnotează, cu o nedisimulată contrarietate satisfăcută de sine, Dora Pavel, vom semnala două cazuri oarecum simetrice. Pe de o parte unul al poeziei ce absoarbe substanțele realului (firește, un real convențional, postură a unei fantezii imanente), îi asimilează semnalele cu o aviditate iluzoriu ingenuă. Autorul de acest tip pare lipsit de ambiții modelatoare, înregistrator pasiv al priveliștilor (selectate), moleșit de senzualitatea intrată astfel în joc. Ideile explicite, impulsurile analitice, cu atât mai puțin cele insurgente, par a nu-și găsi loc într-o atare producție vegetativă a cărei finalitate se divulgă a fi nesațiul contemplației. E o introvertire ce se bucură de propria-i umoare, a cărei manifestare predilectă e caligrafia și a cărei limită de expansiune e ironia, jocul umoresc. În felul acesta ni se recomandă Emil Brumaru, căruia i-au priit din adolescență „vacanțele de vară și toamnele prelungite, interminabile, singuratic“. Ebrietat de năvala percepțiilor, „mărită, exacerbată de fiecă amănunt ce-mi lărgea ochiul și-mi surescita pavilionul galant al urechii“, deambula de unul singur prin Iași, „în orele toride ale amiezii, pe străduțe necunoscute, la periferia orașului, închipuind scene tandre și obscene, ascunse în spatele geamurilor căscate, negre, mistuitoare“. Sedus tocmai de imaginile caracteristice liricii d-sale aflate *avant la lettre*, joacă rolul unei candido dezinteresări de asamblarea lor în stih, cu folosirea unui liant lasciv: „Mă îndrăgostisem, la modul cel mai senzual cu putință, de case cu verande și scări, de răscruci de drumuri, de câte o pompă cu mînerul vopsit în verde, de vreun ciob de sticlă strălucind feeric între două cărămizi gemene, de vreo minge de cauciuc spartă și abandonată lîngă un stîlp, uneori plină cu apă de ploaie... Toate astea încercam să le și scriu, de obicei cînd soseam, pe întuneric. A doua zi mă miram!“ O poetică, deci, a insignifianței, reflectînd un spirit ce se vrea umil, aservit realului în poză de copist, cîtuși de puțin un vizionar tumultuos, rebel, deși nelipsit de un sîmbure de subversiune ce-i aromează textul...

Cu totul diferit ni se înfățișează, de pildă, Nicolae Breban. Prozatorul de mare tonaj întrupează o reacție activă față de realul bineînțeles resorbit și de astă dată în imaginar, un real filtrat prin grila convențiilor personale, pe care dorește însă a-l remodela, reconsidera, restructura fațis. A-l confrunta energic cu eul său. Pasionalității visătoare îi răspunde o ipostază dinamică, mereu cabrată, gata a scruta cerebral datele existenței, a le tria, a opta pentru unele, a sancționa altele cu o dispoziție cel puțin condescendentă dacă nu excomunicatoare. Atitudinea specifică e cea a autorității, strategia consecvent urmărită e cea a dominării absolute. Critica înțeleasă nu atât ca un criteriu formativ, cît unul afirmativ, ofensiv, e reflexul unei conștiințe reci, fixate într-o ambiție inebriabilă. Nici măcar umbra vreunei îndoieli nu-l atinge pe romancierul axat exclusiv pe certitudini, cu o voluptate a rostirii apodictice: „Nu ajungi la idei mari decît dacă scrii tot timpul, dacă citești tot timpul, dacă te confrunți tot timpul. Scris tot timpul, citit tot timpul, confruntat tot timpul. Cu spirite egale! În tinerețea mea,

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Cum scriu autorii români? (II)

Dora Pavel, *Rege și ocnaș (din culisele scrisului)*, Casa Cărții de Știință, 2008, 322 pag.

am avut noroc că am avut cîțiva prieteni, eram cîțiva prieteni care ne confruntam critic. Ca, după aceea, să-ți crezi tu însuși exercițiul de confruntare critică“. Sau o asemenea superbă recuzare a posibilelor defecte: „Dacă voi avea o postumitate adevărată, atunci toate defectele mele sunt defectele unui creator“. Sau o intenționalitate demiurgică: „spiritul meu a fost orientat către Operă, spre un continent

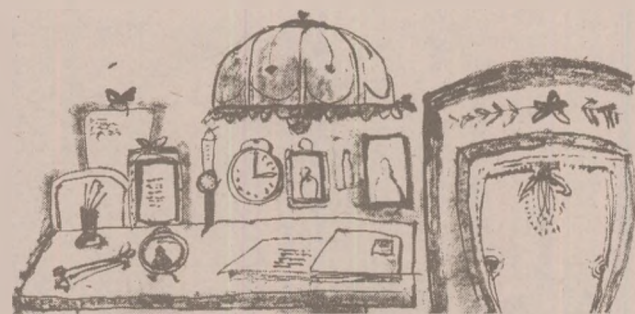
Autorul de acest tip pare lipsit de ambiții modelatoare, înregistrator pasiv al priveliștilor (selectate), moleșit de senzualitatea intrată astfel în joc.

enorm, în care nu mai contează fragmentele, cizelarea sau perfecțiunea, în care contează efortul mare de cuprindere și de anvergură“. În comparație cu o astfel de autoîncredințare genialoidă, de sugestie nietzscheană, un Proust, un Kafka, un Borges par niște infirmi! Tip extrovertit, autorul *Animalelor bolnave* respinge cu aplomb jurnalul: „pentru jurnal am un profund dispreț“. Puseurile d-sale voluntariste doresc a transcende subiectivitatea, a se proiecta în universal: „N-am scris niciodată (jurnal), nu mi se par atât de importante și esențiale senzațiile mele cotidiene“. Jurnalul lui Kierkegaard și Kafka ar arăta „o insuficiență creativă“. Pornirea antidiaristică a prozatorului nostru acceptă doar două excepții, într-o frază trepidantă, fără încheiere: „Tolstoi, Dostoievski, sunt de acord, ei pot să facă ce vor, ei, cu opera lor, pot să meargă și la curve, pot să-și permită orice, să scrie și jurnale, dar cînd tu ești steril, cînd nu produci nimic și scrii numai jurnal...“. Firește, aci începe o discuție. Suntem oare capabili a disocia cu strictețe „elementele prozei“ valide, amintite chiar de romancierul în chestiune, „portrete, dialoguri, amintiri“, de cele ale detestatului jurnal, care nu exprimă, vai, de-atîtea și de-atîtea ori, exclusiv, „o accidentalitate oarecare, care nu e interesantă“? Cum ne-am încumeta a nu socoti jurnalul literar o operă autonomă? Putem blama o speță a literaturii în principiu? N-ar fi refuzul jurnalului o poziție tot atât de arbitrară ca și osîndirea, după cum s-a întîmplat, a romanului, ca o formulă hibridă, artificială, fără viitor? Ne surprinde (pozitiv) faptul că Breban recunoaște acum o latură de nerealizare a autorului *Necuvintelor*, întrucît îl știam cuprins de o admirație fără rest față de acest congener: „Nichita Stănescu și Preda și-au pierdut simțul autocritic în ultima parte a existenței lor. De aceea au putut produce opere inegale“. Evident.

Transformîndu-și confrății în personaje de-o relevantă vivacitate, Dora Pavel, așezată (in)confortabil în „culisele scrisului“, le urmărește, prezumăm că nu fără un secret surîs, mișcarea de du-te-vino, uneori, din păcate, prea precipitată ori neconvingătoare ori de-a dreptul stîngace, între real și fictiv. Cărțile d-sale de interviuri și anchete se plasează cu siguranță în rîndul celor mai substanțiale înfăptuiri în domeniu ale literelor românești.

CĂRȚI primite

- Leo Butnaru, *Copil la ruși. Basarabia anilor '50*, București, Ideea Europeană, 2008. 240 pag.
- Vladu Alexandru Sadovan, *Viața se sfîrșește acolo unde începe*, roman-capodoperă [sic!], București, editură nementionată, 2008. 344 pag.
- Dumitru Nicodim, *Lebede albe (calea iubirii)*, poezii, București, Ed. Vox, 2008 (prefață de Doru Munteanu). 100 pag.
- Lucian Gruia, *Speranța*, versuri, Ploiești, Ed. Karta-Graphic, 2008 (prezentare pe ultima copertă de Cezar Ivănescu). 64 pag.
- Ioan Drăgoi, *Extazy*, 6 piese de teatru, București, Ed. PACO, 2008. 182 pag.
- Doina Bonța, *...pere coapte-n grâu*, povestiri pentru insomnia gândului, Arad, Ed. Gutenberg Univers, 2008 (prezentare pe ultima copertă de Dan Lăzărescu). 144 pag.
- Radu Igna, *Armonia snack-Bar*, proză scurtă, București, Ed. Agerpress, 2008 (prezentare pe ultima copertă de Ion Arieșanu). 192 pag.
- Radu Ulmeanu, *Laptele negru*, antologie de versuri în selecția autorului cu o prefață de Gheorghe Grigurcu, Editura Brumar, Timișoara, 2008, 250 p.
- Vasile Spiridon, *Înscrierea pe orbită*, „o cronică a prozei contemporane“, Editura Timpul, Iași, 2008, 314 p.
- Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii românești*, prefață de N. Iorga, ed. a II-a, Ed. Capitel, București, 490 p.
- Mircea Constantinescu, *Accesul liber la raft*, publicistică literară, Editura România Press, 2008 436 p.

comentarii critice

este astfel scrisă ca să reproducă cât mai exact un episod din viața celor mici și să conțină o învățătura sau o mică morală pe care copilul trebuie să și-o însușească. În mare, acestea ar fi: grija față de animale, bucuria jocului, legătura intimă dintre bunici și copii, atenția acordată florilor, care nu pot fi culese decât cu prețul morții lor, datoria celor mici de a veghea la viața viețuitoarelor din jur, atenția acordată fraților mai mici.

Versurile se prezintă cu unele stângăcii și licențe poetice, semn că poetul se afla la începutul carierei sale literare atunci când le-a scris. Cu toate acestea, ele denotă suficiente calități și chiar surprinzătoare imagini expresive, semn distinct al talentului înăscut al autorului de a versifica cu multa ușurință pe teme date. Volumul *Din lumea copilărească* face parte, așa cum se poate vedea, din volumele de tinerețe ale autorului *Noptilor* și probabil că el a avut un tiraj redus. Acest lucru explică faptul că el s-a epuizat extrem de repede și că, folosit mai ales de copii, volumul a devenit cu timpul de negăsit. E absolut surprinzător că el lipsește și din marile biblioteci. În 1931, cineva (poate chiar fiul scriitorului, Nichita, și el colaborator la revista lui Stelian Popescu), i-a adus acestuia volumul, după care directorul „Universului copiilor” a putut reproduce poeziile amintite. S-a obținut astfel confirmarea că Macedonski a fost cu adevărat autorul unui volum de versuri pentru copii și am recuperat în acest fel pentru opera poetului opt din aceste poezii, care vor trebui să facă parte de acum înainte din orice ediție macedonskiană.

Mircea POPA

Recent, o doctorandă de-a mea, Olga Morar, mi-a semnalat faptul că revista pentru copii „Universul copiilor” din 1931, ar conține mai multe versuri macedonskiene, dedicate copiilor.

O enigmă dezlegată

S-A AFIRMAT de către unii cercetători ai operei poetului *Noptilor* că acesta ar fi publicat în tinerețe un volum de versuri pentru copii. Volumul de care s-a vorbit și de care face, la un moment dat, mențiune și revista „Familia” a lui Iosif Vulcan, n-a fost descoperit de nimeni până acum. Nici chiar probul său biograf, Adrian Marino, – care a avut acces și la unele documente de familie deținute de Ana Macedonski – , n-a putut vedea volumul, scriind, cu regret, aceste cuvinte în *Viața lui Alexandru Macedonski*: „Poetul ar fi scris și versuri pentru copii (*Din viața copilărească*), negăsite de noi, și desigur că Ana Macedonski le recita și dintr-acestea” (op. cit., p. 257).

Iată însă că recent, o doctorandă de-a mea, Olga Morar, mi-a semnalat faptul că revista pentru copii „Universul copiilor” din 1931, ar conține mai multe versuri macedonskiene, dedicate copiilor. Consultând anul respectiv, mare ne-a fost bucuria când am descoperit o primă poezie macedonskiană, însoțită de următoarea notă a redactorului revistei, cunoscutul om de litere Stelian Popescu: „Descoperind, în biblioteca unui prieten al «Universului copiilor», un volum de poezii pentru copii, scris acum zeci de ani de marele poet Al. Macedonski, ne face nu numai plăcere, dar și o pioasă datorie, publicandu-le în revista noastră..

Aceste versuri au fost scrise când Alexandru Macedonski era tânăr de tot, dar de pe atunci chiar se prevedea marele său talent de poezie. Cît despre dragostea pentru cei mici, ea a însemnat pentru marele poet, tată a cinci copii, „cea mai mare bucurie a vieții sale.”

În continuare redactorul revistei reproduce poezia *În scarciun*, respectiv în numărul 15 din 8 aprilie al revistei. Cum poezia este total necunoscută, lipsind și din așa-zisa integrală a poeziilor macedonskiene realizată de Mircea Colosenco, reproducem poezia în întregime: „În scarciun/ Cu sbucium,/ Într-una copii se dau/ Băiatul ce este mare,/ Cu gândul se vede mai mare./ Se-nalță pe valuri ce-l iau;/ Iar fata-nvârtește la valuri,/ Pe sub policandre cu smălțuri,/ Ce rochie cu coada de-un cot;/ Și-n scarciun,/ Cu zbucium,/ Se dau pe cât pot,/ Copii, fericirea e-n scarciun”.

Revista „Universul copiilor” va continua să reproducă din versurile pentru copii ale lui Al. Macedonski luate din amintitul volum, care nu poate fi altul decât cel cunoscut sub titlul *Din viața copilărească*, așa cum am amintit mai sus.

Și în următoarele numere, revista va fi preocupată de reproducerea unor versuri macedonskiene pentru

copii. Astfel, în numărul următor, nr. 16 din 15 aprilie, vom asista la reproducerea poeziei *Maica mare*, care arată în felul următor: „Maica mare își trănțește,/ Ochelarii de necaz,/ Are sângele-n obraz,/ Focu-n sobă lîncezește,/ Și drăcoica nu sosește./ Vina câinelui e-mi pare,/ Maică mare, maică mare./ Însă ciorbă ca să papi,/ Mai așteaptă, maica mare,/ Mai lucrează la ciorapi.”.

Urmează în nr. 22 din 27 mai poezia *Florile*, care arată în felul următor. „Rada s-a sculat în zori,/ Precum face-adeșori,/ A deschis fereastra ei,/ Cerurile fără nori,/ Se înmoaie în scânteii,/ Și pe zid sunt numai flori,./ Vezi, copilă, dacă vrei,/ Florile să ți le iei,/ Trebuie să te omori!”

În iulie 1931 lui Al. Macedonski i se reproduc alte două poezii. *Capra* și *Cositul*. Iată cum arată acestea: „Capra era slabă,/ Însă ea, degrabă,/ o hrăni într-una, până ce o-ngrășă./ Când sârmana fată,/ Fu la pat culcată,/ De-o grozavă tuse, care-o-nfricoșă,/ Capra-i dete lapte și-o însănătoșă.” Dacă fabula acestei poezii trimite la modul în care trebuie să îngrijim animalele, astfel ca în cazuri dificile să putem fi ajutați și noi de către acestea, următoarea poezie *Cositul*, amintește de predilecția pentru onomatopoea a poetului și inovațiile sale lingvistice și chiar prozodice. Iată conținutul poeziei. *Cositul*: „La cosit, la cosit,/ Mic și mare a ieșit./ Pitpalaci,/ Și gândaci,/ Peste tot s-au risipit.// Și iuși, iuși,/ Sub tăiuș,/ Dealu-aproape-a pleșuvit;/ Coasă taci,/ Dealul n-a îmbătrânit!

În luna august, revista reproduce alte două compuneri macedonskiene destinate copiilor, *Nani*, *nani* și *Puiu*. Le reproducem în continuare și pe acestea. Mai întâi *Nani, nani*: „Nani, nani!/ Fani-l leagănă ușor:/ «nani, nani, pușor»,/ Jocurile și-a lăsat,/ Pentru albu-i frățior./ Mama-n seamă i-l-a dat,/ Când de-acasă a plecat:/ «Nani, nani, pușor»/ Fani-l leagănă ușor.” Și acum poezia *Puiu*: „Cloșcă, pui și porumbel,/ Nu duc grija pentru ei;/ Căci în casă e un pui,/ Ce-l tot strigă: Pui, pui, pui./ Și le dă porumb sau mei,/ Fiți ca el copii mei!”

Cea de a opta poezie și ultima, publicată de „Universul copiilor și al tineretului” este cea intitulată *Stricăcioasa*, apărută în nr. 43 din 21 octombrie al revistei. Tema ei e grija pentru flori, îndemnul de a face bine în loc de rău: „Mititica secătură,/ Vru să smulgă o răsură./ Ce pe loc s-a scuturat,/ Dacă-ar fi lăsat-o-n pace,/ Să trăiască-ar fi urmat,/ Biata floare de răsură.// Mititica secătură,/ Nu strica ce nu poți face!”

Chiar dacă nu avem la îndemână decât opt poezii din cele publicate de Al. Macedonski în volumul său *Din viața copilărească*, ne putem face lesne o imagine despre conținutul acestuia. Fiecare poezie

Știință pentru toți

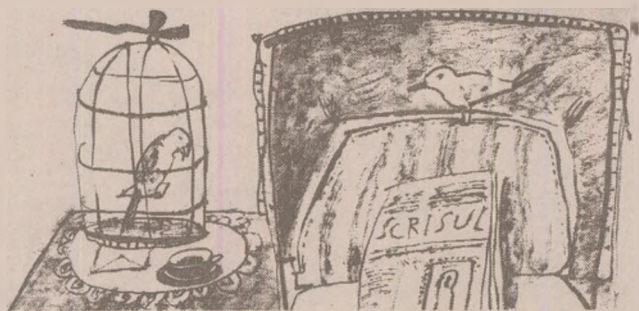
A apărut un nou număr (83, noiembrie 2008) din pasionanta revistă *HISTORIA* (director: Ion Cristoiu, redactor-șef: Georgeta Dimisianu). Subiecte delicate și periculoase, ca niște mine rămase îngropate din timpul unor vechi războaie, sunt demontate cu gesturi sigure și examinate atent, fără inhibiție, de specialiști în domeniu.

Acad. Florin Constantiniu redeschide dosarul luptei comuniștilor din România și a celor din Ungaria pentru Transilvania, în perioada 1945-1946. „De fapt – conchide eminentul istoric – soarta Transilvaniei nu se decidea în convorbirile româno-ungare; jocurile erau făcute la Moscova.” Și adaugă: „Este foarte probabil că Stalin își va fi închipuit că lăsând României întreaga Transilvanie va face mai lesne acceptabilă de către români pierderea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța.”

Iată și alte articole din acest număr care se citesc cu maxim interes: *Guvernarea liberală (1907 – 1910)* de Alexandru A. Mares, *Prima eparhie nord-dunăreană atestată de surse (mijlocul sec. X) – Episcopia ortodoxă condusă de Hyerotheos* de Vasile Mărculeț, *Ceașescu și renunțarea la clauză* de Simion Gheorghiu, *Din închisorile Anei Pauker* de Petre Țurlea, *Moartea lui Sardanapal* de Sorin Oane, *Vultureștii (genealogie)* de Mihai Sorin Radulescu, *Ultimul schimb de scrisori între Nicolae Ceaușescu și Mihail Gorbaciov*, 23 și 27 noiembrie 1989 de Ion Scurtu etc.

Rigoarea științifică practică cu consecvență și caracterul de multe ori spectaculos al informațiilor și comentariilor se asociază firesc – cum nu se întâmplă în alte publicații – în revista *Historia*. (Alex. Ștefănescu)

comentarii critice

CAM SINGURATIC de felul meu, nu am fost niciodată un împătimit al ceneclurilor. În deceniul care a premers căderii comunismului (epoca de aur – fără ghilimele – a ceneclurilor literare) am fost de vreo două ori la Ceneclul din Tei, condus de Mircea Iorgulescu (mai degrabă târât de Ioan Buduca – în puținele zile petrecute în București locuiam la el și, cum nu prea știam pe ce lume mă aflu, mergeam și eu unde avea el treabă, dar trebuie să o recunosc acum, nu mi s-a prea întâmplat să regret aceste escapade) și de alte vreo două ori acasă, la Timișoara, la ceneclul „Pavel Dan”, al Casei Studenților. Cele câteva experiențe nu au fost în măsură să mă apropie de acest tip de activitate literară. Obişnuit să citesc textele, nu să le ascult, mă trezeam mereu cu gândul aiurea, incapabil să mă concentrez de o manieră convenabilă, pentru a-mi face vreo părere cât de cât coerentă asupra literaturii practicate de autorii respectivi. Intervențiile celor din sală, elocința unora, sarcasmul altora sau analizele foarte aplicate ale celor mai experimentați nu făceau decât să îmi sporească inhibiția. Este lesne de înțeles că nicio secundă nu mi-a trecut prin minte să solicit cuvântul. Îi invidiam sincer pe împătimiții ceneclurilor pentru puterea lor de concentrare și comentariile inteligente, pline de nerv, dar îi și compătimeam pentru că își pierd vremea în discuții sterile în loc să stea acasă, să citească textele și, eventual, să scrie despre ele. Nu-mi mai amintesc astăzi dacă știam că apariția unor cărți nu ținea, la vremea respectivă, doar de voința autorilor lor.

Printr-un context de împrejurări, în acest an s-a întâmplat ceea ce părea imposibil. Împreună cu Daniel Cristea-Enache am ajuns să conduc ceneclul de la Muzeul Literaturii Române. De aceea, am citit masivul volum coordonat de profesorul Mircea Martin, *Universitas. A fost odată un ceneclu...* în primul rând cu interes profesional. Doream să aflu din această carte cum erau organizate aceste cenecluri dinainte de 1989, intrate în istoria literaturii române (pe lângă cele deja amintite, „Ceneclul de luni”, condus de Nicolae Manolescu, „Junimea”, coordonat de Ovid S. Crohmălniceanu sau cele de pe lângă revistele studențești din Cluj („Echinoc”) și Iași („Dialog”), dar și care sunt impresiile unor scriitori, astăzi celebri, aflați atunci în pragul debutului, cu privire la utilitatea unei asemenea experiențe pentru viitoarea lor carieră literară. Nu sunt lipsite de interes nici eșantioanele de texte citite în cadrul ceneclului pentru a vedea în ce măsură ele conțin ADN-ul operei de mai târziu a autorilor în cauză.

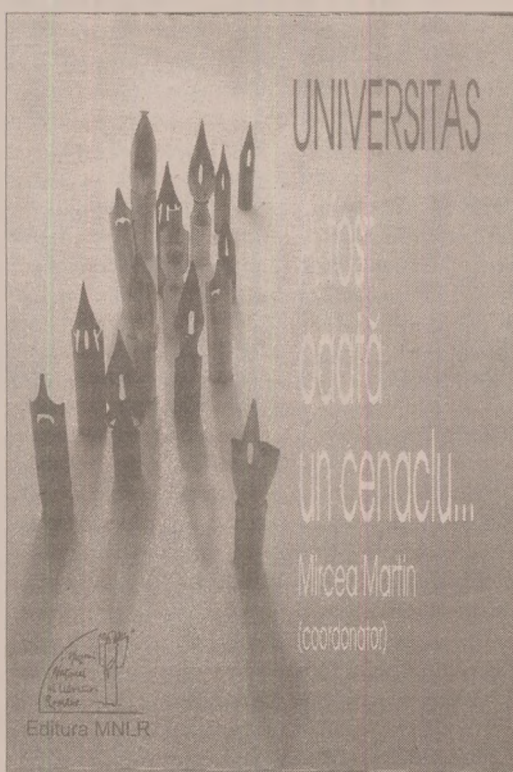
Așa cum mărturisește Mircea Martin în *Scurta istorie*, prima ședință a Ceneclului *Universitas* s-a ținut în a doua vineri din luna aprilie a anului 1983. La primele întruniri, desfășurate la demisolul Clubului Universității, au fost doar trei-patru participanți. Ulterior numărul ceneclistilor a mai crescut, „până la opt, dar nu mai mult”. După venirea toamnei, la ședințe au început să apară studenți de la alte facultăți și, masiv, de la filologie, constituindu-se ceea ce poate fi considerat astăzi nucleul dur al Ceneclului. Dar cine sunt întemeietorii ceneclului *Universitas*? Profesorul își amintește că a fost contactat de doi studenți de la Filosofie, Ștefan (Andrei) Damian și Sergiu Ștefănescu, care i-au propus să îndrume ceneclul. Rând pe rând, la ședințe au apărut Dinu Regman, Sever Avram, Traian Ungureanu, Nicoleta Pavel, Raluca Brancomir, politehniștii Horia Gârbea, Paul Vinicius, Lucian Vasilescu, Daniel Bănulescu, Ady Serafim. Ceva mai târziu au venit și alți filologi deveniți prezențe constante: Ramona Fotiade, Cristian Popescu, Cătălin Țârlea. Aceștia li s-a alăturat „grupul de la Brașov”, alcătuit din Caius Dobrescu, Simona Popescu, Marius Oprea, Andrei Bodiu, Sorin Adam Matei. În afara acestui „nucleu dur”, în ceneclu au mai citit scriitori astăzi celebri precum Răzvan Petrescu, Filip Florian, Radu Sergiu Ruba, Augustin Ioan, George Arun, Ovidiu Verdeș, Doina Tudorovici, Eugenia Țărâlungă, Ioan Es. Pop, Iulian Costache, Dan-Silviu Boerescu, Răzvan Rădulescu, Saviana Stănescu. Nici optzeciști, deja celebri după apariția

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Și ei au fost debutanți

Universitas. A fost odată un ceneclu, Mircea Martin, coordonator, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2008, 568 pag.

faimosului *Desant '83* (Mircea Cărtărescu & co.), nu au ocolit ceneclul lui Mircea Martin, aparițiile lor constituind adevărate evenimente.

Am citat, într-o înșiruire aleatorie, pe câțiva dintre ceneclistiile ale căror nume spun astăzi ceva (în anumite situații, foarte multe) în viața literară românească. În afara de ei, sunt mulți alții care au renunțat la orice veleități literare, dar care au trăit aceleași momente de emoție intensă (lătmotiv al mai tuturor evocărilor) la intrarea în imobilul de pe strada Schitu Măgureanu.

Este incredibil cât de mult seamănă între ele

Mircea Cărtărescu însuși s-a arătat surprins de tonul dur al unora dintre comentariile moderatorului.

amintirile celor de la *Universitas*. De la profesor la ultimul participant, toți au în minte urcarea scării, ca un ritual inițiat, la primul drum în Schitu Măgureanu, dispunerea în sală a participanților, atitudinea solomonică a „îndrumătorului” care, pe timpul lecturii și al comentariilor de după nu scotea o vorbă, pentru ca, în final să tragă concluziile. Acestea, spun unii dintre participanții permanenți, erau oarecum în compensație. Dacă cel care a citit fusese făcut praf de audiență, profesorul să străduia să-i îndulcească dezamăgirea punând, în discursul său, accentul pe eventualele calități. Invers, dacă unul dintre cititori venea cu un grup de susținători prea numeros, concluziile domnului Mircea Martin urmăreau să mai taie din entuziasm. Mircea Cărtărescu însuși s-a arătat surprins de tonul dur al unora dintre comentariile moderatorului. Probabil, nimerise la lecturile unora dintre autorii cu lobby exagerat de activ sau, marcat de prezența galonailor oaspeți și de inevitabilele comparații cu șefii de ceneclu pe care aceștia îi cunoșteau, profesorul a ridicat brusc stacheta exigențelor. Mărturia autorului *Orbitor*-ului merită consemnată: „Îmi amintesc câteva ședințe desfășurate destul de asemănător celor din alte cenecluri. O deosebire evidentă era însă tonul uneori extrem de tăios al lui Mircea Martin. Manolescu mai strâmba din nas la câte cineva, dar foarte rar. Croh era diplomatic și tolerant. În schimb mentorul *Universitasului* a executat, sub ochii mei, câțiva autori cu o ferocitate neobișnuită. Și pe bună dreptate. Unde textele erau promițătoare, însă, tonul lui devenea cu totul altul: rațional, analitic, profund, urmărind poeticitatea până-n adâncurile văgaunii unde se ascundea” (p. 228).

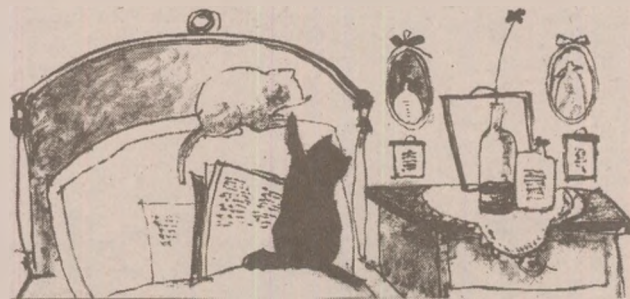
Citind astăzi lista celor care au trecut prin ceneclul din Schitu Măgureanu am putea crede că pentru mulți autori prima lectură publică a fost un adevărat galop de sănătate. În realitate, lucrurile nu au stat deloc așa. Chiar și unele dintre vedetele incontestabile ale vieții literare de azi au avut parte de reacții rezervate, dacă nu de-a dreptul ostile. Horia Gârbea (unul dintre comentatorii foarte acizi la ședințele ceneclului) își amintește după mai bine de două decenii: „Unii dintre cei mai buni «nouăzeciști» (termenul circula încă din '82 și păstrez un articol de-atunci cu acest titlu al Constanței Buzea) au debutat modest la *Universitas*. Pe Răzvan Petrescu l-am ras chiar (și) eu la prima ieșire în public, spre decepția lui Mircea Martin care-l descoperise. (...) La fel au pățit George Arun și Lucian Vasilescu. Dacă nu mă-nșel, nici Mihail Gălățanu, nici Saviana Stănescu nu prea au convins prima dată”.

Amplul volum conține și un dosar al celor mai importante texte (cel puțin din perspectiva cotei de azi a autorilor lor) citite în cadrul ceneclului. Documentele sunt valoroase în sine, dar și ca termen de comparație pentru evoluția în timp a respectivilor scriitori.

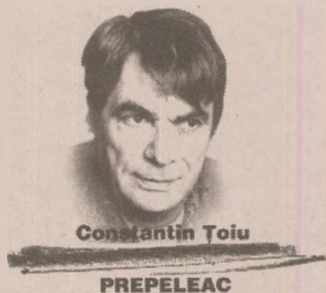
Universitas. A fost odată un ceneclu este un volum cu mare încărcătură emoțională pentru cei implicați într-un fel sau altul în fenomenul care a generat scrierea lui, dar și o necesară recuperare a unei pagini de istorie literară. Această carte este certificatul de naștere al generației de scriitori români care au făcut trecerea de la comunism la capitalism. ■

CĂRȚI primite

- Anastasie Iordache, *Tache Ionescu*, studiu, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universal Dalsi, București, 2008, 470 p.
- Tatiana Rădulescu, *Latinitatea amară*, poezii, Editura Vinea, București, 2008, 156 p.
- Mălin Stan, *Osemintele treptelor*, poezii, prezentare pe ultima copertă de Mircea Petean, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, 120 p.
- Mihai Vieru, *Shobi*, poezii, Editura Brumar, Timișoara, 2008.
- Mihai Buracu, *Tăblițele de săpun de la Itset-Ip*, memorialistică, prefață de Gheorghe Grigurcu, postfață de Sorin Lavric, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, 136 p.
- Teofil Răchițeanu, *Efulgurații (din vechi scrinuri adunate)*, cu un cuvânt înainte de Mircea Vaida-Voevod, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2008 (catrene; prezentare pe ultima copertă de V. Fanache). 182 pag.

a c t u a l i t a t e a

Constantin Toiu
PREPELEAC

Păstrăvii

(din reportajele de altădată)

VA SĂ ZICĂ șeful trebuie să doarmă cu fața în sus, să-și țină șira spinării ruptă, bine lipită de saltea, să i se sudeze. De aia revarsă el acest torent de sforăieli.

M-am resemnat. Voi rămâne treaz până la ziua...

Pe la două, apar în camera oficială păstrăvii înotând; păstrăvii crescătoriei pe care i-am văzut ieri.

Circulă în bancuri mari, mușcați, albicioși, jupuiți pe la cozi de pielea lor brună, după „bătaia” din primăvară...

Când ne întorcem, se întorc și ei, ca niște ace magnetice, și ne petrec îndărăt, curioși, ca niște deținuți după gratii.

„Crapii unde sunt?” – „Crapii, dincoace. Ei turbură apa, nu le place să-i vezi.”

Câinii de pază, doi lupi negri, se zbat în lanț, lătrând, și lanțul glisează în sus, în jos, pe sârma lungă, care, sub opintirile lor, se întinde, mai-mai să se rupă.

Pe urmă, mi se face frig.

Afară nu-i frig. În odaie, în mijlocul ei, nu-i frig.

Frigul vine din zidurile astea groase... Patul în care stau culcat e lipit de zid.

E frig pe lângă ziduri. Codri întregi să azvârli în sobă, acest frig va stărui, intact, în temelii.

Fiindcă moartea, trecutul nu le poți încălzi cu nimic. Războinicii puși pe jafuri care străbăteau Țara Bârsei... Cetățile ridicate: Feldioara, Râșnov, Bran, Prejmer... Oștile lui Bathory care au asediat și cetățuia de alături, de aici, de lângă Hârman, din piață, cu biserica evanghelică cu o capelă veche, catolică, pe care sașii au vărut-o pe dinauntru, acoperindu-i sfintii, scenele paradisiace, apocaliptice, și acel infern primitiv apărut de sub tencuiala cojită: niște păcătoși stând în cazane cu smoală, grași, bucălați, cu un chef de viață flamand, cu niște târgoveți cumsecade, care ar sporovăi goi la baia de aburi.

Acest sanctuar catolic peste care Reforma a trecut cu bidineaua, sașii din Hârman aveau să-l transforme într-o cămară obștească în care fiecare familie își ținea în bună rânduială atârnată de grinzi, slămina.

Zidurile cetății, curtea năpădită de buruieni, răsunând de larma ciorilor și hereților, cu un clopot dogit, îngropat în pământ... (s-a spart de la primul dangăt, – se spune –, și era cumpărat de sași din Bavaria), – vai, domnilor, îngropați-l, întreprinderea noastră onorabilă, n-a mai pățit o rușine ca asta, făceți-l repede să dispară, înmormântați-l!

*
* *

Din vârful păstrat, cu un orologiu străvechi ce arată doar orele și pe care un trăznet l-a topit pe jumătate pe la 1700, prin falfăitul ciorilor și peste găinațul secular care acoperă podeaua, vezi tot colțul răsăritean al Țării Bârsei, cu acoperișurile de țiglă țuguiate, – loc mănăs, dar zbuciumat...

Coborând înaintea mea scara plină de găinaț și de crengi uscate, profesorul Zerbese, – care mă însoțește –, spune că acel deșeu bavarez, clopotul, ar trebui dezgropat și dat la fiare vechi.

Apoi profesorul, în costumul lui negru, de pastor parcă, face o piruetă și dispare, lăsându-mă singur în bezna turnului.

Și deodată aud răsunând corul de orgă al lui Buxtehude...

E o amăgire... Asta a fost alaltăieri și la orgă ședea un băiat blond, timid – țârcovnicul – în biserica cu drapele frumos cusute ale breslelor: croitorii, cizmarii, măcelarii.

Și zorile vin. Și soarele răsare dând foc turnului.

Scot capul printr-un crenel. Ciorile, hereții se năpustesc afară printr-o tăietură a zidului, falfăind, atingându-mă cu aripile.

O dimineată limpede... Piatra mare, Postăvarul, Piatra Craiului, Bucegii.

Verdele curat al pășunii se așterne ca un covor.

Brașovul curgând la vale înspre Tâmpa și Warthe, pe lângă arca de piatră a Bisericii negre... ■

Rodica Zafiu
PĂCATELE LIMBII

Publicitate electorală

PUBLICITATEA electorală e o subcategorie a publicității, având deci toate riscurile și avantajele genului căruia îi aparține. În același timp, mesajele unei campanii electorale se înscriu în fenomenul larg al comunicării politice; această dublă apartenență le situează într-o anumită ambiguitate și impune alegeri dificile:

publicitatea politică ezită adesea între a-și exhiba sau a-și ascunde caracterul persuasiv, întemeiat pe efecte estetice și emoționale. Mesajul publicitar poate fi receptat în mod predominant „inocent” sau avizat: spectatorul naiv e mai dispus să ia în serios un anume conținut informativ, să creadă sau să respingă o afirmație; spectatorul avizat manifestă adesea o distanță sceptică față de conținut, evaluând mesajul ca atare: din punctul de vedere al ingeniozității sau al valorii de divertisment. Dată fiind abundența de mesaje publicitare comerciale din vremea noastră, lectura naivă devine tot mai rară: obișnuiți cu regulile genului, spectatorii îi recunosc convențiile și trucurile. Simpatia și antipatia pentru publicitate sînt deopotrivă de răspîndite: pentru mulți reclama e un gen de divertisment, o sursă de clișee glumete, dar și de repere pentru ierarhiile de forță economică și popularitate; pentru alții, e doar un zgomot de fond supărător sau o formă de agresiune prin bombardarea cu informații nedorite...

Aceste atitudini și reacții se transferă și publicității de campanie electorală, în care mecanismele banalizate ale persuasiunii consumiste intră în conflict cu o viziune mult mai solemnă, de evocare a miturilor și a simbolurilor istorice. Imaginea eroului salvator și cea a detergentului eficient nu se pot suprapune fără riscul ridicolului. Politica văzută ca activitate serioasă și esențială de rezolvare a treburilor comune și de mediere a conflictelor dintre grupurile sociale nu e perfect compatibilă cu ipostaza de competiție persuasivă pentru vînzarea unui produs dezirabil.

În actuala campanie electorală, mi se pare interesant faptul că multe partide au optat pentru o asumare deschisă a schemelor publicitare, ba chiar pentru o preluare și parafrazăre a clișeeilor impuse de publicitatea comercială. Cel puțin în București, două dintre ideile de campanie par a fi fost de tipul „clientul nostru, stăpînul nostru” (PNL) și „totul pentru tine” – „pentru că meritați” (PSD). Ambele vizează în mod evident și chiar pun în prim plan flatarea destinatarului. Cel de-al treilea partid important, PDL, și-a organizat campania pe o idee diferită, nu neapărat mai eficientă: a polarizării politice („Ei cu ei. Noi cu voi”); e drept că la aceasta se adaugă și un slogan individualizat, mai apropiat de al adversarilor: „ține cu tine”. Desigur, ideea că politicienii sînt în slujba populației pe care o reprezintă e cît se poate de democratică; ea riscă totuși să

pară excesivă și transparentă, prea vădit publicitară și deci prea puțin adevărată. În plus, prin asumarea totală a modelului publicității comerciale, se accentuează o nivelare ideologică și de discurs specifică pentru vremea noastră, dar în esență derutantă: inventarul de sloganuri ale unui partid nu mai poate fi recunoscut, pentru că nu se mai revendică de la o identitate ideologică și de tradiție. E de așteptat ca orice idee publicitară bună, orice găselniță – o formulare spectaculoasă, un mod de adresare frapant, un joc de cuvinte memorabil – să fie preluată cu prima ocazie de tabăra adversă. Valorile preferate de discursul persuasiv sînt în acest caz pur și simplu cele care au cea mai mare cota de piață la un moment dat.

Mi se pare, de pildă, destul de surprinzător că un partid care în principiu se revendică de la teze social-democrate (PSD), deci ar opta prin tradiție pentru un discurs de solidaritate, de prioritate a interesului general asupra individualismului, a construit o campanie centrată pe supraevaluarea egoistă a destinatarului, prin sloganurile „Tu înainte de toate”, „Meriți mai mult” (cu diverse variante, dintre care cea mai caracteristică mi se pare „Meriți mai mult respect”). Opțiuni semnificative sînt adresarea directă și individuală, la persoana a II-a singular, fără forme de politețe (*tu*) și mai ales preferința pentru interesul individual, propus ca valoare supremă. Campania amintește de una asemănătoare, de acum cîțiva ani, construită pe mesajul de afirmare orgolioasă a bunului-plac: „Eu, să-mi refuz ceva?”. Desigur, diferența majoră e că de data aceasta discursul egoist se asociază cu presupunerea unor solide frustrări („deocamdată ai primit prea puțin”, „ai mai puțin decît meriți”). De fapt, dezavantajul acestor sloganuri e că interpretarea lor generoasă („pentru noi, tu ești cel mai important”) e mult mai puțin pregnantă decît interpretarea egoistă și antisocială („interesul meu e prioritar”, „să-mi fie mie bine”).

Celălalt grupaj de sloganuri (PNL) utilizează aceeași adresare directă, în parafrazăre a unor formule de politețe: se amestecă astfel relația de „prestare de servicii” cu familiaritatea și cu lexicul politic: „la dispoziția ta!”, „senatorul tău”, „deputatul tău”. Mesajul pozitiv mi se pare aici mai puțin ambiguu, punînd accentul pe relația dintre alegător și ales; modelul obsecvios („servitorul dumneavoastră”), cu excesul său de disponibilitate surîzătoare (întărit de imagini) nu e însă tocmai convingător.

În fine, jocul de *noi-voi-ei* din al treilea set de sloganuri (PD-L) nu e prea original și nici foarte clar (limitele grupurilor desemnate prin pronume fiind prin natura lor incerte și schimbătoare). Sloganurile de toamnă de pe panourile publicitare bucareștene reflectă așadar strategii publicitare destul de clare, dar fără mari ambiții creatoare și fără să reușească să se impună prin calități excepționale. ■

Târgul de carte Gaudeamus 2008

în maniera lui Orhan Pamuk

Sunt soarele zilei de miercuri 19 noiembrie 2008. Sunt tare singur și pieziș, întins pe asfaltul de la intrare. În genere nu mă arăt prea mult, în noiembrie, prefer Târgul de vară. Dar vremurile se schimbă, îmi schimb și eu obiceiurile solare. Peste câteva minute voi fi sus, pe firma pe care scrie *Târgul internațional Gaudeamus*, ediția a XV-a. Să ne bucurăm așadar. Voi rămâne de veghe la intrare. Sunt curios cum arată cititorii de azi. Ca grupul de tineri în blugi de la ușa, încă în umbră?

Sunt o zi a săptămânii ca oricare alta. Sunt în interiorul Târgului. Mă simt plină de forfotă, anunțuri, muzică, voci, căldură. Lume destulă, deja, cu hainele spânzurând pe-o mână, cu sacoșele în alta. Pelerinaje din stand în stand, „L-ai văzut pe X?”, „Te caută Y!”, întâlniri întâmplătoare. O mulțime de scriitori, aici. Oameni ca oricare alții, și ei. O descoperire neplăcută: se fură cărți. Ce e frumos azi, aici, e că fântâna artizană funcționează. Eu mă bucur doar că sunt. Câteva ore, apoi dispar.

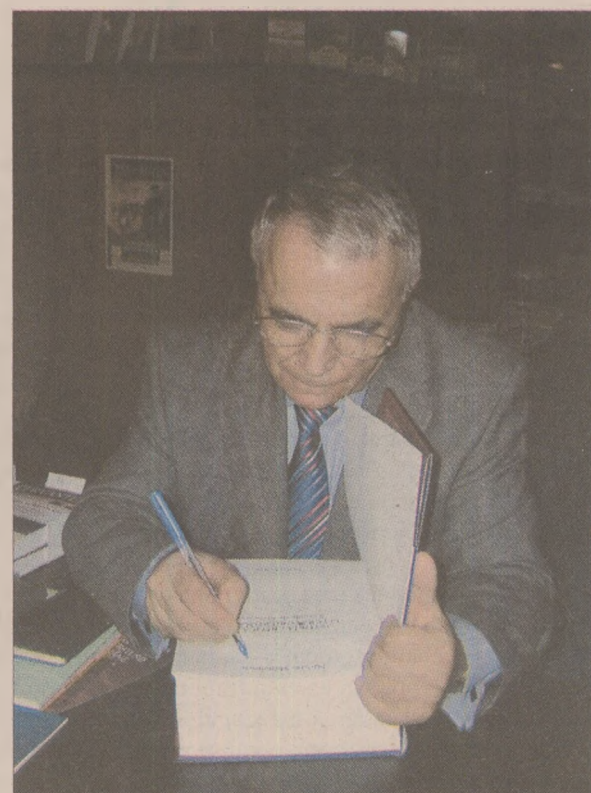
Sunt ploaia de sâmbătă dimineața. Nu, nu i-am speriat. Uite-i cum stau la coadă, sub umbrele și glugi, din parcare până la prima intrare, ca să-și ia bilet. 3,5 lei, scrie mare, la ghișeu. Unii o iau liniștiți înainte, cu permise de ziariști sau cu ecusoane. Iar eu trec „pe catalige” de pe o umbrelă pe alta și-i aud cum mă critică și cum se laudă unii pe alții că mă înfruntă. Se plâng și de prețuri, dar vor cumpăra. Oare nu pe ploaie se citește cel mai bine? Atunci de ce atâta supărare pe mine?

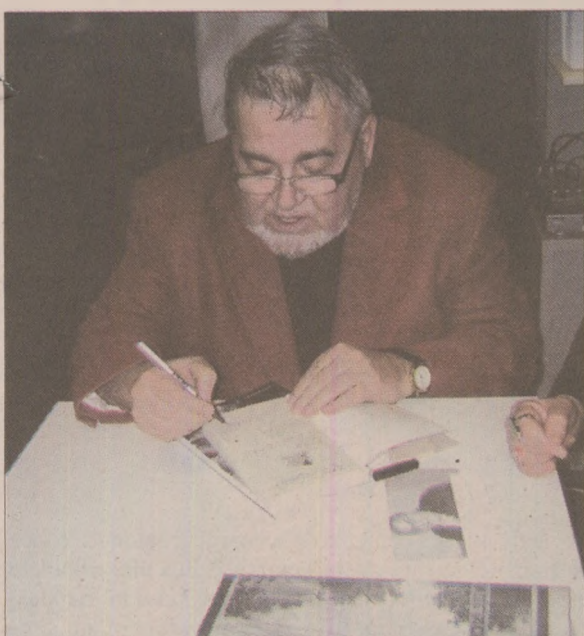
Sunt în centru. În centrul Târgului, în centrul discuțiilor. În gura lumii. În gura scriitorilor. Poetul Alexandru Mușina are la el o ruletă ca să măsoare câți centimetri pătrați i-am acordat. Bogdan Ghiu a venit cu rucsacul, dar va pleca cu el gol, nu mă va găsi. Azi, joi, la ora 12.00, directorul Editurii Paralela 45, Calin Vlasie, a oprit vânzarea ultimelor 60 de exemplare, ca să mai fie la ora 14.00, când mă lansez. Sunt cea mai vândută carte a Târgului. Sunt *Istoria critică a literaturii române*.

Iar eu sunt cifra 1237. Reprezintă o pagină din *Istoria critică*. În dreptul meu și numai în dreptul meu e numele lui Andrei Oișteanu, care se uită ușor încruntat, la mine. Lângă el, Mircea Mihaies, citește, ca alții în metrou, numele și cifrele de la *Indice*. Când sunt două cifre unite prin cratimă și cu aldine, înseamnă că autorul beneficiază de capitol separat. Când nu, e pomenit doar în treacăt. Cel care mă privește acum cu ochelarii ridicați pe frunte e pe pagina mea. *De ce-ar fi trist? Și totuși...*

Sunt un pix obosit de dedicații. Cât le-am scris, mai că aș fi putut scrie încă o *Istorie*. Lumea n-are milă, coada nu se mai termină. Noroc că mulți oameni n-au mai apucat să ia volumul. Editorul i-a trecut pe o listă de așteptare, cum se întâmpla pe vremuri la mașinile Dacia. Vor primi cartea pe măsură ce se vor tipări noi exemplare. Abia aștept să mă opresc, să mă ascund în buzunar, să mă odihnesc. A fost o zi grea, dar frumoasă. Am muncit enorm. A meritat.

Sunt un roman nou. Mă numesc Roșu, pardon, mă numesc *Roșul ușor e rozul iluzor*. Un nume neobișnuit, pentru că se citește și de la dreapta la stânga: *Rozul iluzor e roșul ușor* – adică... același lucru. Acum sunt deschis chiar la roz de autorul meu, Șerban Foarță. A venit în zbor de la Timișoara, ca să mă lanseze. Cum să nu-i fiu ușor recunoscător?

INFORMATION MY WAY, așa mă prezint eu. Sunt sloganul englezesc al unui post nemțesc. Lângă mine, doamna Rodica Binder, care nu lipsește de la nici o ediție a Târgurilor. Neobosită, atentă. Prezintă oriunde se întâmplă ceva important. Acum vine de la lansarea *Scrisorilor către fiul meu* despre care va vorbi la Deutsche Welle.

Sunt microfonul PRO TV. Mă bucur că sunt la un Târg de carte, nu prea-s obișnuit. Iar de politică sunt sătul până-n gât. Mircea Cărtărescu îmi spune așa: „Eu cred că Gabriel Liiceanu s-a săturat să fie iubit sau urât. Vrea să fie înțeles”. Și-mi mai spune că trebuie să ai măcar 45 de ani ca să înțelegi cum trebuie noul epistolar.

Sunt *Istoria corpului*. Mai precis doar o parte a ei, cea de la Renaștere la Secolul Luminilor. Am apărut la Editura Art. M-a cumpărat Simona Sora care cred că va scrie despre mine în *Dilema veche*. Cât despre poetul Mușina și graficianul Tudor Jebeleanu, nu mă văd, zâmbesc spre altcineva, spre altceva: un aparat Nikon. Care tocmai m-a văzut.

Suntem trei autori de succes de la Polirom: Gabriela Adameșteanu, Stelian Tănase, Filip Florian. În fața noastră, Angelo Mitchievici, Paul Cernat și Ioan Stanomir care tocmai își lansează *Explorări în comunismul românesc III*. Dintre noi șase, la Târg, cel mai mare succes l-a avut Filip Florian, cu romanul *Zilele regelui*.

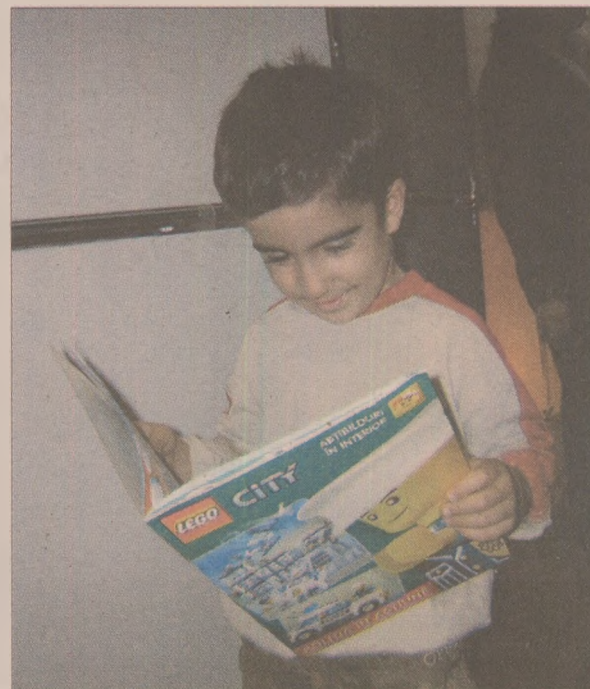
Sunt o adiere de aer proaspăt. Nu semăn cu nimeni. Nu-mi plac părerile statute, deși îmi place istoria. Știu s-o privesc în ochi și nu mă bucură întotdeauna ce văd în ea. Acum trec pe lângă trei inși care-mi seamănă: Dan C. Mihăilescu, Traian Ungureanu și Vladimir Tismăneanu. Ce-mi place la ei e că nu sunt „slabi de înger”.

Sunt o întâlnire între un critic și o editoare, pe care îi apropie cărțile. Și criticul și editorul obligați să fie echilibrați. Cărțile criticului sunt în servietă, ale editoarei sub braț. Hazardul care a pus la cale întâlnirea a vrut să fie de față și aparatul de fotografiat. Alex Ștefănescu și Lidia Bodea, vineri, la amiază.

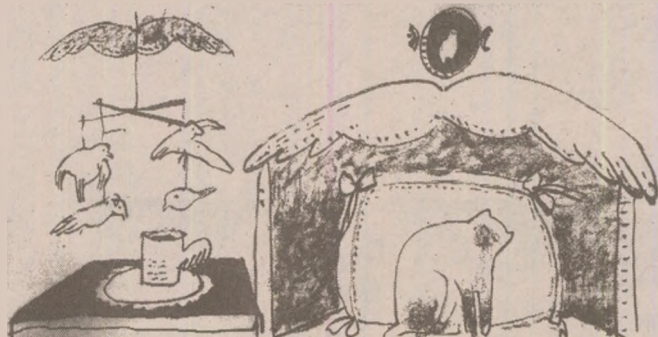

Sunt o voce: Tudor Arghezi, rostind 36 de poeme proprii. Sunt închisă într-un audiobook apărut în seria „Colecționarul de voci”. Când am vorbit de la microfonul radioului am crezut că *verba volant*. Nu, exist încă. Discretă, alături de discurile și cărțile pe care le îngrijește, Maria Elena Negoescu, la standul Casei Radio.

Sunt și eu la Târg. Cititorul vostru de mâine. Celor prezenți și viitori, sănătate!

Fotografii și text,
Ioana PÂRVULESCU

d o c u m e n t

Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, din 24 mai 1977

Punctul 10

Raportul cu privire la îndeplinirea planului producției de filme pe anul 1976, proiectul de plan al filmelor artistice și serialelor TV pe anii 1977/1978 și programul filmelor documentare și de animație pe anul 1977.

Aveți ceva de spus, tovarăși?

Tov. Elena Ceaușescu: Am o propunere. Este foarte greu să aprobi un film după un titlu pe care-l vezi aici, iar după aceea să se spună că a fost aprobat și de Comitetul Politic Executiv. Trebuie văzută tematica respectivă, să se vadă ce se urmărește și să-și ia răspunderea Comisia ideologică. Dacă noi aprobăm acum o să se spună că a trecut pe la Comitetul Politic Executiv. Dar de fapt ce a trecut? Enumerarea unor titluri? Din acestea nu poți să tragi o concluzie.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Este tematică și, pe baza filmelor pe care le-am văzut anul trecut să mai facem unele observații.

Tov. Elena Ceaușescu: Pentru aceasta ar trebui să se organizeze niște vizionări, așa cum a existat o propunere, iar tovarășii să-și spună părerea atît referitor la filme cît și la piese. Însă ar fi bine ca filmele să fie văzute și pe parcursul turnărilor, atunci cînd începem să cheltuim bani, nu cînd sînt gata.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Avem o sală de 500 de locuri. Se pot da filme la partid.

Tov. Elena Ceaușescu: Să se vadă filmul de la început, înainte de a se cheltui pentru el.

Tov. Virgil Trofin: La capitolul: Filme de actualitate, pentru televiziune, sînt prevăzute numai trei filme. Într-unul este vorba despre probleme privind industria, acțiunea celui de al doilea film se desfășoară într-un institut de cercetări științifice iar al treilea film este dedicat ideii de apărare a legalității.

Cred că partea aceasta cu privire la problemele de actualitate, tematica care s-a pus în viața oamenilor din

acest domeniu este foarte vastă și chiar dumneavoastră ați atras atenția de nenumărate ori. Este vorba de anexa 4 – planul producției de filme TV. Cred că ar trebui ca filmele pe teme de actualitate care se dau la televiziune să fie mult mai numeroase.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Bineînțeles că ar trebui să fie mai multe, pentru că televiziunea dă câte 2-3 filme pe săptămîna.

Tov. Virgil Trofin: Eu mă refer și la seriale.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Tovarășul Trofin are dreptate. Acestea ar trebui să fie mai multe.

Tov. Virgil Trofin: Chiar în legătură cu problemele din industrie, din agricultură, ar trebui să fie mai multe seriale și mai convingătoare. Așa cum se dau o serie de seriale după unele romane celebre engleze, care tratează probleme sociale importante, nu putem să dăm și noi seriale făcute pe teme actuale ale politicii noastre?

S-a vorbit de faptul că noi nu avem filme cu revoluția socialistă înfăptuită la sate. Am putea să facem un film serial pentru televiziune în 10-12 serii, să epuizăm problema aceasta. Apoi, în legătură cu preluarea puterii de către clasa muncitoare, cu naționalizarea. Adică să facem niște seriale în legătură cu aceste momente deosebite ale revoluției socialiste care s-a înfăptuit în țara noastră. Nu știu de ce nu se solicită scriitorilor să-și aducă contribuția la elaborarea unor scenarii pentru asemenea filme. Cred că sub aspectul acesta, al problemelor de actualitate, filmele noastre lasă de dorit, mai ales că avem o linie stabilită de conducerea partidului. Mă refer la filmele pentru televiziune.

Tov. Elena Ceaușescu: Dacă un film este criticat după ce a fost făcut și banii au fost cheltuiți, nu mai putem face nimic. De exemplu, săptămîna trecută a fost

dat la televiziune un film în care tatăl, care era actor sau regizor, nu prea dădea pe acasă. A întîlnit-o în casă pe nora lui și a întrebât cine este, pentru că nici nu o cunoștea. Fiul lui i-a răspuns că s-a căsătorit. A întrebât apoi despre fetița pe care a văzut-o în casă cine este, fiul i-a răspuns că este copilul lui, ca după aceea să constate amîndoi că de fapt fetița este băiat. S-a tratat în acest film o chestiune care nu este nicidecum reală.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Filmul acela a fost dat la emisiunea de satiră și umor. Dar, în general, nu putem spune că filmele noastre sînt bune, și nu putem lăsa să se înregistreze o asemenea apreciere.

Desigur, noi am înregistrat unele progrese, au fost cîteva filme bune anul trecut, însă trebuie să existe o preocupare mai serioasă atît pentru filmele de lung metraj cît și pentru cele de televiziune. Noi am mai discutat să se facă niște scenarii pentru cîteva seriale, chiar pe teme istorice.

În orice caz, cred că noi trebuie să înțelegem că, în ceea ce privește filmul, trebuie să avem un rol mai activ. Consiliul Culturii și Educației Socialiste, secția noastră de propagandă, Consiliul Național al Televiziunii trebuie să aibă nu un rol de înregistrare pasivă și de acceptare a scenariilor, ci trebuie să propună scenariile respective, să aibă un

Controlul conștiințelor (II)

rol activ, să facă comenzi de scenarii. Trebuie să se facă scenariile de care avem nevoie. Adică aici organele noastre trebuie să joace un rol activ și nu numai de a înregistra și a vedea. În această privință noi am adus critici organelor noastre și Comisiei ideologice. Ar trebui într-adevăr ca această Comisie ideologică să se apuce să facă tematici pentru filme, să le aprobe, să le verifice, să le vadă în prealabil, înainte de a se începe turnarea, pentru că hîrtia mai suferă diferite modificări, dar după ce începem să cheltuim – și ne costă foarte scump – este greu să mai facem ceva.

Aceasta ar fi observația mea în forma de muncă pe care ar trebui s-o introducem la filme. Sînt de acord și cu observația făcută de tovarășul Trofin în legătură cu filmele acestea de televiziune și filmele de actualitate, unde sînt propuse numai trei filme într-un an. Este chiar sub orice critică de puțin. Sînt de acord că poate acum, imediat, nu avem scenarii, dar noi am mai discutat problema aceasta. Trebuie să avem o rezervă de scenarii, pentru că acestea trebuiesc pregătite din timp, nu le putem face de la o lună la alta, că de aceea ies așa superficiale. Să știm totuși ce vrem

În această privință să aprobăm cu acest amendament, ca Comisia ideologică și organele de stat să aducă îmbunătățiri, iar ca sistem de lucru obligatoriu, Comisia ideologică sau o parte a ei să vadă în prealabil scenariile, să vadă pe parcurs realizarea unor filme – nu cînd sînt gata – și să mai fie invitați la vizionare și alți tovarăși. În raport de preocupările pe care le au unii tovarăși, să participe, să vadă, să ajute chiar la scenarii, pentru ca lucrurile să iasă cît mai bine. Pentru filmele care tratează probleme din ilegalitate să fie consultați neapărat tovarăși ilegaliști, că dacă se apucă să facă o asemenea treabă oameni care habar nu au ce a însemnat ilegalitatea, iese ce a ieșit – că unele filme au ieșit destul de proaste. Aceasta este observația.

Tov. Gh. Rădulescu: Foarte bine.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Uite că sîntem de acord.

Punctul 11

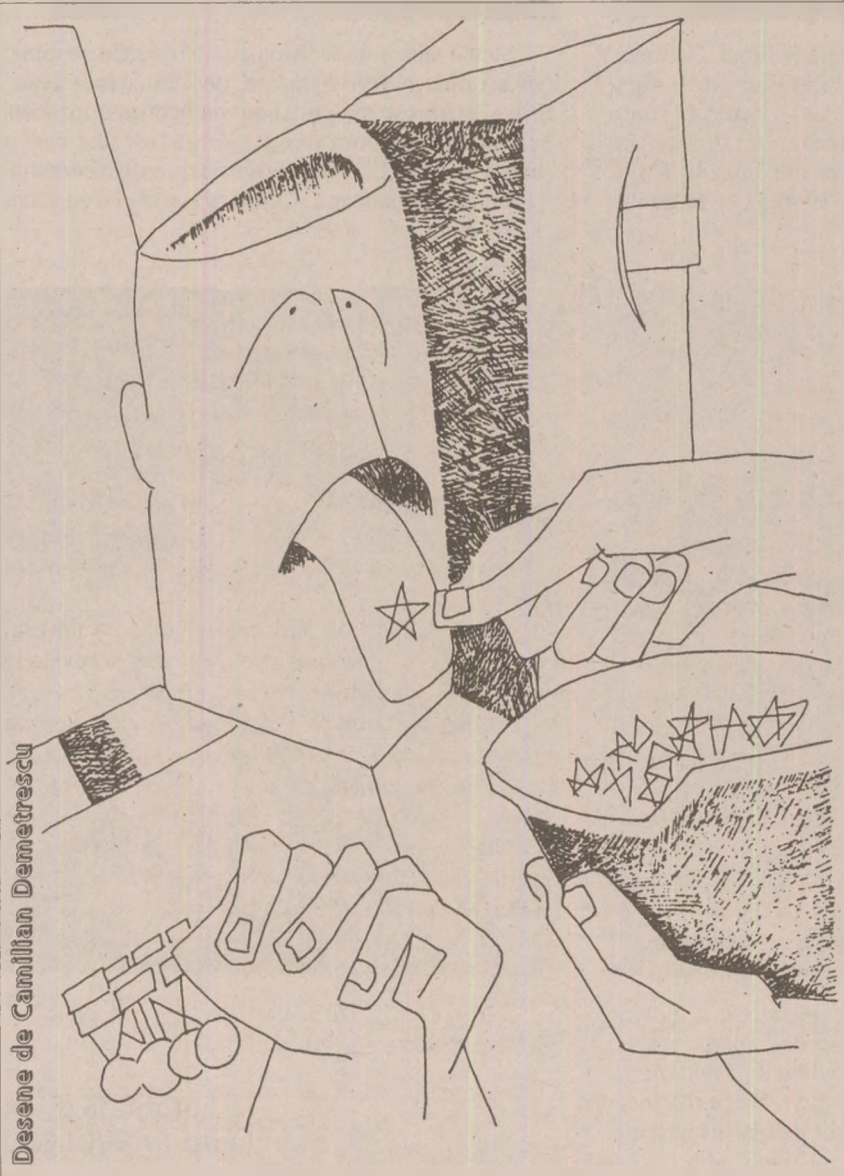
Raportul privind realizarea repertoriului teatrelor dramatice în stagiunea 1975/1976, structura repertoriului pe 1976/1977 și orientările generale ale proiectului de repertoriu pentru 1977/1978.

Punctul 12

Raportul privind desfășurarea stagiunii muzicale 1975/1976, structura repertoriului pe 1976/1977 și orientările generale ale proiectului de repertoriu pentru 1977/1978.

În legătură cu aceste rapoarte privind teatrele și muzica, sînt de făcut cam aceleași observații. Desigur, trebuie luat la specificul respectiv, dar în fond și la teatre este nevoie să comandăm o serie de piese – la fel și la muzică. Adică, pe lîngă faptul că fiecare compune ce vrea, trebuie să compună și ceea ce avem nevoie și pentru asta îi plătim. El este liber să compună ce vrea dar noi luăm numai ce ne convine. Aici libertatea este în două sensuri. El este liber să compună ce vrea iar noi sîntem liberi să luăm numai ceea ce avem nevoie și pentru asta îi plătim. La fel am vorbit și pentru pictori.

Trebuie să spunem scriitorilor că avem nevoie de o anumită piesă de teatru, care să trateze cutare lucru, deci îi dăm tematica. Pot să scrie mai mulți aceeași piesă, dar noi o luăm pe cea care ne convine, care este mai bună. La fel, dacă vrem un tablou, o pictură, inclusiv un roman. De exemplu, am nevoie de un roman care să trateze problema cutare. Dacă îmi convine, îl public, dacă nu, renunț. Adică trebuie să înțelegem că trebuie să conducem și să solicităm să ni se facă anumite lucruri, pentru care plătim. În rest, ei pot să facă ce vor, dar noi avem libertatea să alegem.

Desene de Camilian Demetrescu

Punctul 13

Raportul cu privire la activitatea editorială desfășurată în anul 1976, structura și orientările proiectului planului editorial pe anul 1977.

În principiu, să fim de acord.

Noi am discutat să mai majorăm colile de hirtie.

Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR din ziua de 27 iunie 1977

Tov. Nicolae Ceaușescu: Trecem la punctul următor.

Punctul 3

Proiectul de hotărâre cu privire la creșterea rolului și răspunderii organizațiilor de partid și de stat, de masă și obște, a uniunilor de creație, a conducerilor colective ale redacțiilor, radioteleviziunii, editurilor, caselor de filme, instituțiilor de spectacole în activitatea de informare și educare a oamenilor muncii.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dacă cu orientarea sintezei de acord. Asupra redactării, fiind supus și la Plenară se mai pot face observații de redactare. Ca măsuri generale, cu orientarea dacă aveți ceva.

Se va reduce ceva aparatul din direcția presei.

Tov. Ianoș Fazekas: Eu salut această inițiativă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o consider ca o măsură foarte bună de importanță internă și chiar internațională. După părerea mea și celelalte țări socialiste pot urma acest exemplu. În țările socialiste clasele exploatatoare au dispărut, partidele politice au dispărut și activitatea politico-educativă trebuie să fie condusă de partid. Așa cum a fost subliniat și în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul culturii și educației socialiste că organele de stat, unele dintre ele, îndeplinesc și funcția de organe de partid și de stat, cum este Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

De aceea eu salut și pentru faptul că în acest sector redactorul șef nu se va ascunde în spatele direcției de presă și că oamenii investiți de partid vor ști să-și facă datoria. De aceea eu consider că este just ceea ce se spune în acest material. Aceasta va contribui la întărirea răspunderii oamenilor care lucrează în acest domeniu, că forma aceasta are rolul să întărească răspunderea celor care se ocupă de această problemă.

Ce aș propune totuși la prima parte, dacă se poate să dam o caracterizare ceva mai largă a societății noastre socialiste. Ceea ce s-a schimbat în perioada construcției socialiste multilateral dezvoltate, structura societății noastre, clasele, forța conducătoare a partidului, câteva lucruri din expunerea Dumneavoastră aș fi de părere să fie întărite pentru că se va înțelege și mai mult că este o condiție creată pentru această măsură și ar putea lua exemplu și alte țări care ar putea să învețe de la noi.

Aceasta ar fi prima observație.

O altă observație, la pag. 3, în aceste condiții de organizare și modificare a atribuțiilor se impune reînființarea unui alt organism pentru că conținutul muncii și-a schimbat fondul.

A treia observație la pag. 4 punctul 3, să se prevadă și a naționalităților conlocuitoare.

La pag. 6 unde se spune Consiliul de conducere desemnează o comisie care, sub conducerea redactorului-șef, răspunde pentru activitatea operativă a organului de presă, de modul în care îndeplinește sarcinile ce i-au fost încredințate. Aș ridica ca problemă de denumire. Comisia de obicei nu are drept de decizii. Comisia poate să fie numită ori birou ori secretariat pentru că are drept de decizii. Ședințele de consiliu trebuie să adopte hotărâri. Aș sugera dacă nu ar fi mai bine birou al consiliului sau secretariat al consiliului. Și înainte am avut secretariat de redacție.

La pag. 7 punctul 7, este o omisiune sau așa se dorește unde se vorbește de Uniunile de creație poartă răspunderea pentru îndrumarea activității literar-artistică, dacă nu poartă răspunderea și pentru revistele cultural-artistice.

Tov. Elena Ceaușescu: Acela intră la presă.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sigur, se subînțelege, dar poate să se spună și aici.

Tov. Ianoș Fazekas: Poate să spună că împreună cu Consiliul Culturii au această obligație.

La pag. 12 punctul 14 unde se spune despre Comitetul pentru Presă și Tipărituri aici trebuie puțin clarificat. Aici se spune că asigură buna gospodărire a mijloacelor financiare și materiale puse la dispoziția presei și creșterea eficienței economice. Aici este vorba și de presa de partid, editura de partid. Acestea nu le gospodărește Comitetul pentru Presă și Tipărituri, acestea le gospodărește partidul. Aici unde vorbește de realizarea tipăriturilor, urmărește realizarea planului de tipărituri anual. Cum contribuie, ce face?

Fiecare consiliu de redacție răspunde să aplice legea. Mai concret să fie enumerat aici.

Eu spun încă o dată salut acestei măsuri. Sigur, aceasta înseamnă că organele noastre de partid și tovarășii care sînt investiți cu răspunderea aceasta au muncit mai concret și pe linie de partid cenzura să fie făcută de comisie de partid. Aceasta trebuie să o facă Secția noastră de Propagandă să lichideze și unele lipsuri dar aduce realmente o problemă mare ceea ce nu a rezolvat revoluția socialistă nici la noi la început nici în alte părți și se rezolvă aceasta acum.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sînt de acord cu completarea la prima parte.

Nu cred că este bine să spunem să desființăm, să spunem se reorganizează cred că este mai bine.

În schimb sînt de acord că la punctul 12 trebuie mai bine precizat: trebuie să controleze aplicarea legilor, respectarea legilor. Să se mai îmbunătățească aici, este de principiu, pe urmă va trebui să vedem toate atribuțiile.

Răspunderea care o au organele respective, institutele și centralele pentru revistele științifice. Ele trebuie să aprobe și în cadrul institutelor Academia trebuie să răspundă, fiecare să poarte răspunderea directă. Nu este vorba că face propagandă ci să poarte răspunderea și pentru ceea ce se tipărește, să se discute înainte de a se trimite editurilor orice carte, ei să poarte răspunderea.

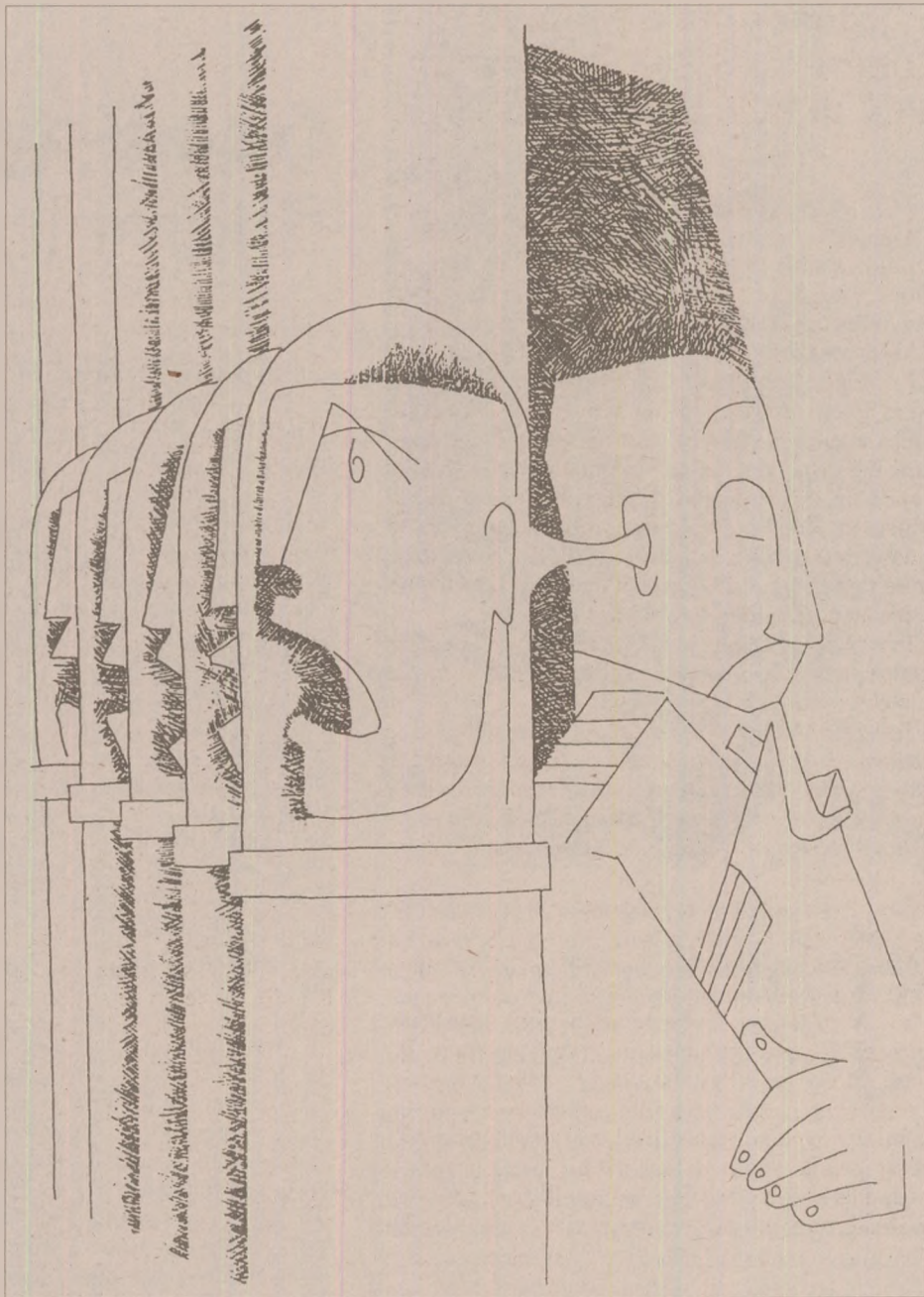
Pentru lucrările cu caracter științific, academiile de științe, institutele de cercetări să poarte răspunderea asupra conținutului acestora. Răspunderea pentru orientarea ideologică și politică și conținutul de idei o are Academia de Științe Sociale și Politice, Academia „Ștefan Gheorghiu“, institutele de cercetări din acest domeniu.

Să nu punem editurile în situația ca ele să hotărască, dacă are observații să sesizeze Asociația.

Și în legea presei tot așa este am dat direcției presei să răspundă. La noi a fost puțin altfel aplicată în practică.

Aici formularea spusă de Fazekas nu este tocmai criticabilă la punctul 3-4. Trebuie să se asigure dezvoltarea literaturii în limbile naționalităților conlocuitoare, valorificarea întregii creații, ideea este bună dar lipsește numai ca formulare. Să vedem.

Alte observații și propuneri?

Tov. Ion Iliescu: Mai avem colegii de redacție?

Toc. Nicolae Ceaușescu : Noi am spus să spunem colectiv, un birou sau secretariat.

De acord, să vedem.

Tov. Cornel Burtică: Conform legii presei dacă schimbăm numele consiliului de conducere...

Tov. Nicolae Ceaușescu: Foarte bine, atunci el să poarte răspunderea în întregime și să vadă înainte de apariție. El trebuie să vadă fiecare ziar. El trebuie să poarte răspunderea să adune să dezbată materialul acolo să fie și reprezentanți ai Consiliului Culturii și ai organizațiilor de partid, să dezbată problemele. Este un nonsens ca un funcționar să recenzeze pe secretarul de partid dacă a scris bine sau nu.

Aici se pusesse ceea ce am criticat la Ministerul de Interne. Acest organ a rămas în continuare deasupra partidului. Omul care veghează, organismul care veghează asupra tuturor.

Tov. Ion Iliescu: Practic cei de la direcția presei nu cenzurau organele de partid. Mai ales la revistele literare exista un control.

Tov. Elena Ceaușescu: Oricine scrie, depinde în ce domeniu scrie, va fi în fața unui colegiu mai larg. Se va stabili ce valoare are.

Tov. Nicolae Ceaușescu : Bine, să fim de acord.

Cifrele se stabilesc, nu se dau decît ce se publică.

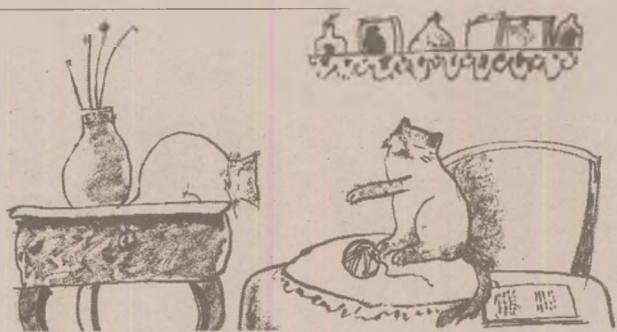
Bine, să fim de acord.

Dacă nu sînt probleme, să aprobăm.

- Toți tovarășii sînt de acord.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Trecem la punctul următor, cu CAER-ul, ați văzut materialul, tovarășii?

(Documentele reproduse mai sus urmează să apară în volumul II al anexelor la Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România. Perioada Nicolae Ceaușescu)

p r o f i l

Foto: Ion Cucu

GEO BOGZA s-a manifestat de la începuturile sale literare ca un aderent fervent al avangardismului, un scriitor ce și-a asumat propria creație din perspectiva trăirii intense, autentice a vieții, dar și prin prisma transcrierii unor experiențe inedite, necontrafăcute. Scriitorul a editat revista „Urmuz” în 1928 și a colaborat la publicații ale epocii precum „Bilete de papagal” sau „unu”. Volumele de versuri *Jurnal de sex* (1929) și *Poemul invectivă* (1933) se remarcă prin coloritul intens al emoției lirice, prin intensitatea implicării eului în text și, mai ales, prin aspectul de frondă al imaginilor lirice. Ceea ce impresionează aici e tocmai efortul lui Bogza de a înregistra emoția „în stare sălbatică”, cu o intensitate a notației extremă. Poezia de acest tip e una născută din nevoia de legitimare estetică și de autentificare a scrisului văzut ca transcriere nudă, netrucată a unor adevăruri esențiale ale ființei, a unor experiențe-limită. E o poezie ce denunță „abuzul de inconștiență” și preschimbarea inspirației în „îndeletnicire egoistă”. Geo Bogza pledează, în fond, pentru o elementaritate a poeziei, în sensul întoarcerii la lucruri, la natura, la omul simplu, aparent banal: „Va trebui ca poezia să devină elementară în sensul în care apa și pâinea sunt elementare. Atunci se va petrece o întoarcere epocală a poeziei la viață. Atunci toți oamenii vor avea dreptul la pâine și la poezie”. Relația poetului cu lumea e așadar una tensionată, născută din revoltă și deznădejde, dintr-o anume solemnitate a viziunii și din gestul simplu al întoarcerii la elementar. Criticul Dan Cristea a surprins foarte limpede aceste aspecte ale scrisului lui Geo Bogza: „Împotrivirea, răzvrătirea sau deznădejdea sufletului cheamă în scrisul său imaginile reconfortante ale măreției omului și universului, producând liniștea, calmarea și consolidarea spiritului. Terapeutică grandiosului, tema devenirii prin contopirea cu priveliștile frumoase ale lumii, metamorfoza revoltei în viziune solemnă și izbăvitoare reprezintă o parte din revelațiile pe care i le oferă spectacolul bogat al realității”. Sentimentul comunicării cu lumea și al refuzului încremenirii, credința simbolică în valorile absolute sunt de găsit și în volumul *Paznic de far* din 1974. Aici, realitatea și versul sunt entități congenere, poetul creându-și un spațiu al său, propriu, în care oficiază, dezvăluind marginea de taină a lucrurilor, existența lor înfiorată. Criticul Aurel Sasu precizează că „opera lui Bogza tinde către o cuprindere în adâncime a lumii și propune ca soluție spațiul somptuos al unor existențe exemplare. În felul acesta literatura devine creație, în sensul original al cuvântului, sugerându-ne o posibilă evoluție pe coordonatele largi ale cunoașterii arhetipale, sau, cum ar spune autorul, prin statui (...). Universul lui Bogza se naște nu

Poetul Geo Bogza a trăit și a scris întotdeauna cu conștiința că șansa lui e aceea de a-și asuma cu luciditate propriul destin.

Geo Bogza - solemnitatea insurgenței

prin estompare, ci prin sublimare”.

Poetul Geo Bogza a trăit și a scris întotdeauna cu conștiința că șansa lui e aceea de a-și asuma cu luciditate propriul destin. Destinul e, crede Geo Bogza, situat între două „incendii”, „lumea de dinafară” și „lumea de dinlăuntrul nostru” și de aceea singura șansă a eului de a se situa într-un spațiu optim în fața celor două dimensiuni ale „arderii” e luciditatea, o luciditate necruțătoare, corosivă, neconcesivă. Literatura lui Geo Bogza pornește așadar dintr-un impuls demistificator și, oricât ar părea de ciudat, în același timp întemeietor. Pe de o parte scriitorul pune sub semnul întrebării chiar resursele literaturii de a transcrie în mod autentic relieful realității, pentru că ar deturna conflictul „pe un plan de dulce și scăzută înțelegere”, constituind o „lunecare comodă în satisfacții”. Autorul crede, în spirit avangardist, că menirea artistului nu e de a „povesti” viața, de a reda fluxul existenței, ci de a o trăi, scrisul devenind astfel o modalitate de acțiune și de trăire, de asumare în mod direct a experiențelor empirice cele mai diverse: „O exasperare și acțiune. O exasperare împotriva fiecărui lucru pe care îl învingem și nu i ne supunem. Totul cu o intensitate, cu un tumult făcând ravagii”.

Mecanismul semantic și finalitatea poeziei *Descântec* pornește, s-ar spune, dintr-un impuls demitizant la adresa unei realități confortabile, cu sensuri prestabilite, o lume în care obiectelor le corespund cu o prea mare strictețe înțelesuri unilaterale. *Descântec* de dragoste, poezia are o sintaxă fracturată și o morfologie bizară, cu cuvinte inventate, cărora cititorul nu le poate bănuși înțelesul. În această poezie, în locul unei semnificații unitare ori măcar coerente, înțelesurile se organizează în cercuri concentrice, ce se multiplică la infinit, în oglinzile paralele ale versurilor. Se produce în acest mod un fel de dispersare a percepției lirice, în timp ce lectura devine sinuoasă, problematică, neunitară. Limbajul poetic își asumă o stare de criză, iar cititorul trebuie să refacă mereu traseul sensurilor, să revină la punctul de pornire, să-și reconsidere propriul orizont al așteptării. Radicalitatea limbajului, viziunea halucinantă, ruperea legăturilor dintre cuvinte – sunt modalitățile de expresie cele mai importante ale poemului. „Hau! Hau! Hau!/ rota dria vau/ simo selmo valen/ fată cu păr galben/ vermo sisia dur/ aici împrejur/ Klimer zebra freu/ nici tu/ nici eu/ rugări lui Dumnezeu/ klimer zebra freu/ ci noi/ o noi/ în noi/ da noi/ trebun cimat dur/ larg/ larg/ bolile se sparg/ durerile de cap/ leac ceresc/ în piept cresc/ simo selmo valen/ fată cu păr galben”. Imaginile poetice sunt – dincolo de invențiile lexicale stranii ce le generează – de o anume diafanitate. Repetiția cuvântului „noi” are darul de a induce atmosfera de vrajă, de armonie, de incantație afectivă în aceste versuri de extracție pur avangardistă.

Geo Bogza a abordat, în același spirit avangardist al revoltei și autenticității relatării și *reportajul*, care este înțeles „ca o școală a vieții adevărate prin care trebuie să treacă orice scriitor care vrea să fie un autor viu, în ale cărui cărți să se zbată de la pagină la pagină, viața”. Cele mai cunoscute reportaje, de la *Jări de piatră, de foc și de pământ*, din 1939, până la *Cartea Oltului* (1945) pornesc din intenția de a cuprinde în adâncime și în extensie o întreagă lume, cu trăsăturile sale particulare, în spiritul autenticității și adevărului. Mare parte din creația lui Geo Bogza stă sub semnul unei lucidități hiperbolice, care somează, cu instrumentele rațiunii și ale detentei vizionare, realitatea, supunând-o unei interogații dramatice. Reportajul, specia literară care i-a adus consacarea lui Geo Bogza, e privit de autor ca o „școală a vieții adevărate prin care trebuie să treacă orice scriitor care vrea să fie un autor viu, în ale cărui cărți să se zbată, de la pagină la pagină, viața”.

Autorul de reportaje trăiește plinar, asiduu, fără rest, „în miezul fierbinte al faptelor”. Două imperative pun, cu deosebire, în mișcare creația lui Geo Bogza: pe de o parte, un impuls al revoltei, o mișcare de insurgență în fața unei realități sociale cu conformație insuficientă, carentă sub aspect moral și, pe de altă parte, o privire solemnă, senină, a spectacolului elementelor, a scenografiei geologice imune la derizoriul patimilor umane. Privirea scriitorului, animată de o tensiune perceptivă colosală, surprinde deopotrivă derizoriul umanului și grandoarea spectacolului cosmic, în variatele sale manifestări și metamorfoze. *Cartea Oltului*, capodopera lui Geo Bogza, subintitulată în ediția din 1976 *Statuia unui râu* e o operă literară ce poate fi privită atât ca o monografie a unui râu, cât și ca evocare parabolică a unor momente istorice, sau ca descriere a unor peisaje de o uluitoare pregnanță perceptivă. Având reflexele unei viziuni poetice, *Cartea Oltului* stă sub semnul tutelărilor al călătoriei, al aventurii, al mirajului cosmic.

Devenirea râului e surprinsă în șapte trepte, de la izvorul firav ce curge din straturile minerale, până la vărsarea în Dunăre, echivalentă cu o reîntoarcere în dimensiunea cosmică. Cele șapte trepte ale curgerii (minerală, vegetală, supravegetală, spirituală, istorică, crepusculară și cosmică) au unele similitudini, cum s-a mai observat, cu scenariile alchimice. Realitatea concretă este, mereu, surprinsă la scară geologică, cu dimensionări spațiale hiperbolice, uneori, sau, alteori, cu retransarea eului în domeniul elementarului. Urmărind destinul râului Olt de la nașterea sa ce are aspectul unui cataclism petrecut la confluența dintre regnuri, și până la dispariția, lentă și somptuoasă, în infinitatea cosmosului, autorul surprinde și profiluri umane, întâmplări și peisaje, din care cititorul reține o vibrație, abia auzită a infinitului, o înfiorare a vocii subtile a unei naturi arhetipale. S-a spus despre Geo Bogza că nu este un colorist, sub aspectul surprinderii unei mari diversități cromatice; e, mai curând, un pictor al intensității, al tonurilor cromatice nete, apăsate (roșul, albul, negrul), atras mai curând de spectacolul energiilor realului, de ceremonialul eroziunii geologice, decât de nuanțe, fascinat mai degrabă de masivitate, de gigantism și colosal decât de grațiozitatea miniaturalului naturii. Evident, dincolo de personificarea râului, investit cu atribute și stări ale umanului, regăsim, la nivelul compoziției, un echilibru perfect între clipa și eternitate, între geologic și efemer.

Din punct de vedere stilistic, opera lui Geo Bogza se remarcă prin frecvența personificărilor, a repetițiilor, comparațiilor și metaforelor, ce conferă reportajului o ținută poetică foarte pregnantă. Adept al unei topici distorsionate adesea, al dislocărilor sintactice, scriitorul scoate în relief acele părți ale enunțului care conțin o tonalitate afectivă mai acută. Fraza lui Geo Bogza are naturalețe și tensiune imagistică, relevând aceeași tendință a autorului spre enorm și elementaritate, ce se manifestă și prin folosirea unor forme inedite de superlativ, realizate prin utilizarea unor adjective-epitete drastice („groaznice veninuri”, „uriasă încordare”, „teribila lor cadență” etc.). *Cartea Oltului* e creația, alegorică și poetică, ce l-a consacrat pe Geo Bogza ca întemeietor al reportajului cu valențe artistice în literatura română.

Spirit nonconformist, ce a refuzat dintotdeauna încremenirea în tipare și care, totodată, și-a asumat autenticitatea ca terapeutică a scrisului și a existenței, Geo Bogza ni se revelează deopotrivă ca un scriitor și ca o conștiință a vremii lui.

Julian BOLDEA

in când în când, o căruță trecea prin fața casei, iar praful de pe drum se ridica până spre coroanele copacilor de pe margine, împreună cu vocile care-l salutau din mers.

TOTUL începuse pe la prânz, când se întorcea de la biserică. Pe drumul spre casă își simțise picioarele pătrunse de o toropeală deasă și grea, de parc-ar fi fost o păpușă de porțelan umplută cu o smântână groasă. Văzuse o singură dată o păpușă de porțelan, atunci când băiatul lui venise să-l vadă împreună cu nevasta și cu fata lor. Asta se întâmplase acum

mulți ani, când el și baba lui aveau încă părul negru ca tăciunele și încă se mai tăvăleau din când în când în fânul aspru din șopron, în amintirea tineretilor pierdute. Între timp baba-i murise, șopronul arsesse într-o noapte fără stele, de nu mai rămăseseră din el dimineata decât câteva movițe de cenușă fumegânde, iar băiatul plecase pentru totdeauna cu familia peste mări și țări, departe de tot, de partea cealaltă a pământului, într-un loc unde se pare că vealtele aveau să armăsarii, cu cozile în vânt, pe câmpii întinse, fără hotare. Păpușa avea ochii, gura, sprâncele și nasul desenate cu un creion subțire pe fața albă lucioasă, iar corpul tare de porțelan îi era acoperit cu o rochie din dantele fine, care, în cele două zile cât stătuseră în vizită, se prăfuiseră atât de tare, încât deveniseră cenușii ca zorii unei dimineți ploioase.

Mâncase imediat după ce ajunsese acasă, poate că era doar o sfârșeală trecătoare. Băuse și un pahar de rachie, ca să se întărească. Toropeala îi stăruia însă în picioare și, încet-încet, începuse să-i urce înspre șale. Încercase să doarmă puțin, nu mult, își dăduse el seama după poziția umbrei cireșului din mijlocul curții, doar atât cât să-i ajungă toropeala până la coaste. Se trezise respirând cu greutate, de parcă plămânii începuseră să i se umple și ei cu smântână. Încă ușor amețit după somnul de plumb care-l furase stând pe banca de la stradă, senzația de sufocare îl luase prin surprindere, sperindu-l destul de tare. Își simțise inima bătându-i cu putere în stomac, iar urechile începuseră să-i țiuie ascuțit, ca un radio stricat. Nu trebuia să se sperie, era doar o stare trecătoare, așa că încercase să se liniștească sprijinindu-și palmele de genunchi, cu coatele în afară, poziția lui preferată, aplecându-și capul în față, ca să-i vină mai mult sânge înspre tâmpile. Din când în când, o căruță trecea prin fața casei, iar praful de pe drum se ridica până spre coroanele copacilor de pe margine, împreună cu vocile care-l salutau din mers. La trecerea niciuneia dintre căruțe nu-și ridicase capul să vadă cine-l salutase, când, deodată, auzise o voce cunoscută, ușor pițigaiată, punctată de copitele cailor lovite surd de pământ.

„E timpul, Ioane.”

Își ridicase capul surprins, dar până să-și reobișnuiască ochii ținuți închiși cu lumina încă puternică a soarelui, căruța se îndepărtase deja, trăgând după ea, ca pe un balon pe jumătate dezumflat, vocea babei lui, pe care n-o mai auzise de un sac de ani.

Înțelesese atunci că toropeala nu-i va mai trece și că trebuia să se pregătească.

Se ridicase icnind, de parcă cele câteva zeci de litri de smântână care i se părea că i se clatină în corp căpătaseră consistență, trăgându-l fără milă în jos. Reuși cu greu să echilibreze toropeala lichidă undeva în mijlocul pieptului și porni spre casă prin curtea plină de unelte ruginite și de bucăți de lemn printre care săreau sprinten puii de găină, nu înainte de a închide cu grijă poarta de la stradă, fără s-o blocheze, ca să poată intra Toader mai pe seară, după crăsmă.

Pe Toader îl primise în casă acum vreo cinșpe ani.

Îi venise vremea

Îl văzuse prima oară la marginea satului, pe drumul care ducea spre câmp. Stătea în fiecare zi sprijinit de un tei, cu genunchii strânsi la piept și cu brațele încolăcite în jurul lor. Își sprijinea bărbia de genunchi și privea, pe sub claia de păr murdar și lătos, lumea trecând pe lângă el.

Nimeni nu știa cum se aciuase prin sat, al cui era și de unde venea. Câțiva săteni se opriseră și-l întrebaseră cum îl chema, dar băiatul rămânea în continuare cu privirea ațintită absent în mijlocul drumului. Probabil era surd și mut, bietul băiat, fusese concluzia tuturor și femeile începuseră să-i lase din milă câte o bucată de mămăligă, o ceapă, un colț de pâine, din mâncarea pe care o duceau la câmp când soarele ajungea în vârful cerului și țăranii se retrăgeau pe sub căruțe, la umbră.

Cum baba îi murise, își lua cu el încă de dimineată mâncarea pentru prânz, așa că, atunci când trecea prin fața băiatului, tragea de hățuri până când caii mergeau la pas, și-i arunca câte ceva de-ale gurii.

Într-o zi, unul din cai se zmucise fără motiv exact când voise să arunce un boț de brânză, așa că acesta zburase de partea celalaltă a șanțului din spatele teiului. La început pocnise hățurile ca să plece mai departe, cu gândul să-i aduca mâine altă brânză, oricum femeile urmau să-i lase cu siguranță ceva la prânz. În secunda următoare, trăsese de hățuri și oprise căruța. Se dăduse jos sprinten și, trecând pe lângă băiat, sărise de partea celalaltă a șanțului, după brânză. Se oprise, însă, cu boțul de brânză în mână, neștiind ce să facă. Primul impuls fusese să i-l arunce băiatului pe jos, în drum spre căruță. Se oprise, totuși, în dreptul lui și, până să-și dea seama ce făcea, i-l întinse de o mână, în timp ce cu cealaltă îl mângâiasse pe părul încălțit, așa cum îl mângâia pe Colț, câinele ținut în lanț în dosul curții. Și, așa cum făcea Colț, copilul își ridicase privirea umedă spre el, în timp ce lua cu amândouă mâinile boțul de brânză.

Își retrăsese mâna de pe capul lui imediat, de parcă-l frișese ceva. În secunda următoare biciul pocnea deja în aer, iar caii porneau la trap, nechezând nervos.

Nu-și întorsese nici măcar o singură dată capul, cât timp ținuse drumul până la bucata lui de pământ. Muncise cu îndârjire toată ziua, lovind cu sete bulgării de pământ uscați de arșiță.

În următoarele două zile, băiatul nu fusese văzut de niciun sătean, parcă-l înghițiseră apele, apele secate de luni de zile din cauza secetei. Poate plecase cu vreo șatră de țigani sau își luase singur lumea-n cap, după ce se întremase puțin cu mâncarea celor din sat.

A treia zi, îl găsisse sprijinit de gardul casei sale, în aceeași poziție, cu genunchii la gură și cu brațele încolăcite

l i t e r a t u r ă

în jurul lor. Doar că de data asta, de cum îl auzise că deschisese poarta, își ridicase privirea, uitându-se la el cu ochii umezi, ca atunci când îl mângâiasse pe cap.

Îi mormăise ceva încurcat, în timp ce cotrobaia prin boccea după ceva de mâncare. De data asta, îi lăsase ceapa și mămăliga pe jos, fără să se apropie. La întoarcere, îl găsisse tot acolo, nemișcat, își ridicase doar capul, privindu-l blând în ochi. Durase mai mult de o săptămână până să se hotărăască să-l ia în casă. Oameni suntem, e și el un suflet de om. Aceasta fusese singura explicație pe care o mormăise sec duminica următoare vecinilor la biserică, și lucrurile rămăseseră așa.

Ajunsesse de-acum în fața prispei. Oftă la vederea celor cinci trepte abrupte care duceau spre prispa înaltă, aflată în umbră. Le urcă cu grijă, una după alta, cu pași apăsați, ca nu cumva să se dezechilibreze. La a treia treaptă fu și mai atent, își așază talpa piciorului puțin în dreapta și apăsă înainte cu vârful, apoi cu călcâiul. Un scârțâit rotund ca spatele arcuit al pisicii când o scărpină după urechi ieși din lemnul vechi. Descoperise mișcarea cu câțiva ani în urmă și de atunci nu scăpa niciodată ocazia s-o facă să scârțâie. Asta se întâmpla doar la urcare, la coborâre scândura se încăpățâna să rămână mută. Celelalte două trepte le urcă absent, cu o umbră de zâmbet în colțul gurii.

Toader se oferise s-o repare, spusese „scândura”, arătând cu mâna treptele, dar el îi spusese să nu se atingă de ea.

Trecuseră mulți ani de când îl luase în casă, și băiatul crescuse voinic și harnic, ajutând-l la treburile din curte și de la câmp. Singurul lucru de care îi părea rău era că băiatul rămăsese în continuare tăcut, scotea din când în când câte o vorbă, doar ca să se facă înțeles, ca atunci când spusese „scândura”.

De vreo doi ani încoace, Toader începuse să meargă, în fiecare duminică seară, la cârciumă, unde stătea câteva ore bune. Fusese tare curios să vadă ce putea face băiatul acolo, mut și retras cum era, așa că-l iscodise de câțva ori de după geamul prăfuit care dădea în curtea din spatele cârciumii. De fiecare dată, acesta rămăsese tot timpul așezat la masa din colț, răsucind și răs-răsucind cu degetele subțiri și nervoase o țigară groasă, pe care o arunca după colț, la ieșirea din crăsmă. Nimeni nu-i vorbese și nici el nu se adresa nimănui, lumea se obișnuise cu el, așa cum, cu câțiva ani înainte, se obișnuiseră cu el stând sprijinit de tei, la ieșirea din sat.

Odată ce pași pe prispa, se sprijini, ca de obicei, cu mâna stângă de stâlpul din lemn pătrat care ținea acoperișul. Pe o porțiune lată cât palma lui, lemnul se tocise și se lustruise de atingerile repetate, ca tejgheaua macelarului din colț, care se adâncise ca o copaie de atâtea tăiat carne pe ea și de atâtea curățat, la sfârșitul fiecărei zile.

Pisica îl întâmpină cu un miorlăit lung și răgușit, încolăcindu-și corpul lung și moale în jurul picioarelor sale. O împinse scurt cu piciorul drept și pisica se îndepărta nedumerită, tremurându-și coada ridicată în sus. Câteva fire albe din blană rămăseră lipite pe pantalonul de sârbătoare.

Îi era probabil foame și se gândi că poate era mai bine s-o hrănească înainte. Statu preț de-o clipă pe gânduri și se răzgândi. Îl încurca acum, așa că n-o s-o lase să intre cu el în casă. Toader putea să-i dea de mâncare mai târziu, după ce lucrurile se vor liniști puțin. N-o să moară... Cuvântul îl făcu să zâmbească.

Deschise ușa de la singura încăpere a casei, pași fără ezitare înăuntru și se întoarse ca să închidă ușa. O pală de vânt se deschise ușa puțin mai mult, așa că fu nevoit să se aplece ușor înainte ca să poată apuca clanța. I se păru neobișnuit de rece fața de căldura de afară și reacția sa fu s-o țină strâns în mână, ca s-o încălzească, în timp ce tragea ușa spre el. Prin fâșia de lumină ce se îngusta, ochii îi căzură pe o roabă verde sprijinită de grilajul de lemn al prispei. Iar uitase s-o dea înapoi vecinului și uite că acum o să-l încurce, cine știe dacă Toader urma să-l creadă pe cuvânt pe vecin că era a lui când va veni s-o ceară. Fluieră a pagubă și trase ușa cu un ultim efort. Fâșia de lumină se stinse cu totul, înghițită de întunericul apăsător din cameră.

calendar

14.11.1871 - s-a născut *Ilarie Chendi* (m. 1913)
14.11.1898 - s-a născut *B. Fundoianu* (m. 1944)
14.11.1926 - s-a născut *Viorica Dinescu*
14.11.1930 - s-a născut *Simion Dima*
14.11.1934 - s-a născut *Andrei Brezianu*
14.11.1938 - s-a născut *Ion Cocora*
14.11.1940 - s-a născut *Doina Antonie*
14.11.1967 - a murit *Petre P. Panaitescu* (n. 1900)
14.11.1990 - a murit *Ernest Bernea* (n. 1905)
14.11.1991 - a murit *Constantin Chiriță* (n. 1925)
14.11.2001 - a murit *Zigu Ornea* (n. 1930)

15.11.1845 - s-a născut *Vasile Conta* (m. 1882)
15.11.1876 - s-a născut *Alexandru Ciura* (m. 1936)
15.11.1876 - s-a născut *Anna de Noailles* (m. 1933)
15.11.1911 - s-a născut *Alexandru Ciorănescu* (m. 1999)
15.11.1912 - s-a născut *Eugenia Farca*
15.11.1921 - s-a născut *Vasile Levițchi*
15.11.1929 - s-a născut *Roger Cămpăanu* (m. 2000)

15.11.1934 - s-a născut *Ion Văduva Poenaru*
15.11.1985 - a murit *Gheorghe Ursu* (n. 1926)
15.11.2000 - a murit *Laurențiu Ulici* (n. 1943)

16.11.1816 - s-a născut *Andrei Mureșanu* (m. 1863)
16.11.1889 - s-a născut *Bernard Capessius* (m. 1981)
16.11.1923 - s-a născut *Al.Tănase*
16.11.1935 - s-a născut *Miron Cordun*
16.11.1938 - s-a născut *Ion Ghir*
16.11.1940 - s-a născut *Ion Marin Almăjan*
16.11.1942 - s-a născut *Mariana Bulat*
16.11.1948 - s-a născut *Maria Pal*
16.11.1948 - s-a născut *Ion Cristoiu*
16.11.1962 - s-a născut *Vasile Chira*
16.11.1979 - a murit *Eugen Seculeanu* (n. 1940)
16.11.1984 - a murit *Laurențiu Fulga* (n. 1916)
16.11.2004 - a murit *Grigore C. Bostan* (n. 1900)

17.11.1907 - s-a născut *Banyai Laszlo* (m. 1981)
17.11.1926 - s-a născut *Antonie Plămădeală* (m. 2005)
17.11.1932 - s-a născut *George Muntean* (m. 2004)
17.11.1944 - a murit *Magda Isanos* (n. 1916)
17.11.1955 - s-a născut *Dan Trif*
17.11.1957 - a murit *George Murnu* (n. 1868)
17.11.1991 - a murit *Anton Cosma* (n. 1940)

a r t e

Marina Constantinescu

CRONICA DRAMATICĂ

DINCOLO de imaginea orașului, pestriță și kitchoasă, tot mai lipsită de identitate și tradiție, dincolo de gropi, de lipsa de civilizație din trafic, de pe stradă, mă rog, putem spune, în ultima vreme, paradoxal, poate, că în această capitală există o ofertă culturală. Serioasă și variată. Expoziții fel de fel, în spații instituționalizate sau private, concerte multe cu nume solistice și dirijorale importante, seri de muzică de cea mai autentică valoare care umplu celebrul gol dintre două ediții ale Festivalului Enescu, festivaluri peste festivaluri – de teatru, de film, de muzică – premiere de teatru și de film și, desigur, oferta curentă, și ea, constantă și consistentă. Astfel încât, dacă nu dai în gropi, dacă ești atât de abil, încât să nu rămâi blocat ore în circulația devastatoare și dacă nu ai eșuat pe o canapea, zob și inert în fața unui televizor, ai mari șanse să-ți bucuri sufletul. Temeinic. Nu doar cu ceea ce se numește, pompos și gol, adesea, „eveniment”. Spațiile în care se petrec fapte culturale se întind, și ele, pe o gamă tot mai largă. Ca în aftea capitale europene, întâlnești și în București locuri intime, haioase, cu dichis pentru ceva care să aducă nevoia de a ieși din rutină, din șabloane, din exercițiul cotidian de pulverizare a creierului. Fie că ieși un program al orașului, fie că te lași în voia hazardului, în fiecare zi și în fiecare seară ai multe chestii de văzut. Și încă. Ești obligat să alegi. Să te informezi rapid, să cugești și să decizi unde. Sînt seri în care se suprapun întâmplări tentante, unice, dacă este vorba despre spectacole de afară sau despre un solist invitat să cînte la Operă, un dirijor mare, o întâlnire cu un scriitor, o trupă de dans mare. Și așa mai departe. Povestea asta este una de bine. Aduce un soi de relaxare. Sau, mai precis, un fel de ritm firesc. Un aer de normalitate. Astfel, lucrurile se așează în rama cuvenită. Se micșorează, cel puțin, senzația extazului obligatoriu la fiecare gest sau acțiune petrecută ca și cînd ar fi prima, singura și, pe firul logic, ultima. Peisajul s-a colorat frumos. Cred că asta îi și obligă pe creatori la adîncimi, la o altfel de concurență. Aceea care nu se naște din nevoia, păguboasă, de a demonstra cu orice chip că există în aria culturii.

Am văzut cîteva spectacole de teatru în afara premierelor oficiale, festivalurilor sau mai știu eu a ce. Și în poduri sau pivnițe, în cochete săli studio, actori tineri sau nu joacă teatru cu bucurie. Cu imensă plăcere. Teatru de calitate. Nu mă refer deloc aici la altceva, la comercialul de doi lei, la teribilisme, la fițe. Mi se pare că s-a mai estompat vremea lor. Unii regizori și unii actori se preocupă. Au înțeles că meseria asta se face și altfel. Că nu stai așa, într-un cot, o veșnicie ca să îți aranjeze altcineva, mereu, destinul. Caută texte, bune, nu așteaptă să facă vreo instituție lucrul acesta, își pun cap la cap gîndurile, intențiile, își caută susținere financiară, își fixează spațiul și se apucă de treabă. Ca peste tot în lumea asta. Nu așteaptă să fie invitați, își caută locul. Nu așteaptă ca masoneria autohtonă – nouă mișcare pe piață, noul trend din lumea teatrală, din școala de teatru – să se pună în mișcare și să-și impună prea multe mediocrități și non-valori adăpostite sub așa o haină impunătoare. Voi reveni la acest subiect iritant. Cel puțin.

Într-o seară, am urcat, ca și în altele, în podul unei

LaScena: *Un cuplu ciudat. Varianta feminină* de Neil Simon. Regia, traducerea și adaptarea: Doina Antohi. Scenografia: Anca Cernea, Anca Nedelcu. Sunet, lumini: Raluca Căramidă. Cu: Andreea Samson, Doina Antohi, Mirela Zeța, Andreea Grămoșteanu, Ioana Barbu, Ana Macovei, Florin Lăzărescu, Cătălin Babliuc.

Într-o seară, am urcat în podul unei case frumoase din București, așezată la o răspîntie de drumuri, avînd o intersecție și cu Mîntuleasa.

După douăzeci de ani. Varianta feminină

case frumoase din București, așezată la o răspîntie de drumuri, avînd o intersecție și cu Mîntuleasa. Acolo este LaScena, se știe. Nu ai cum să te rătăcești. Numai în misterul teatrului. Am văzut *Un cuplu ciudat. Varianta feminină*, de Neil Simon. Regia, Doina Antohi. O actriță care a strîns o trupă în jurul unei piese și, esențial, a poștei de a juca. Interesant este faptul că absolvenți foarte buni, remareabili unii dintre ei, se pierd pe ici, pe colo, în teatre serioase, în care, nu pricep de ce, nu îi vede mai nimeni. Trec anii și ei nu joacă mare lucru. Sau nu joacă deloc. O dramă despre care ar merita să facem vorbire o dată. Doina Antohi a găsit la Biblioteca UNATC *Un cuplu ciudat*, varianta pe care Neil Simon a regîndit-o în 1985 pentru femei. A tradus-o, bine, a adaptat-o și a pus-o în scenă cu cîteva colege tinere și talentate. Dacă în 1965 scria textul din punctul de vedere al psihologiei masculine, punînd accentul pe problemele bărbaților, pe felul în care observă ei lumea, femeia, cuplul, orașul și pe ei înșiși – după douăzeci de ani, Neil Simon, unul dintre cei mai jucați, poate, autori, revine și modifică perspectiva. În fiecare vineri, una dintre cele șase prietene, Olive, găzduiește înțînirea lor, ca să joace – nu poker, ca în varianta inițială, masculină –, ci trivial pur. Un fel de „știi și cîștigi”. Undeva, într-un apartament din New York, poposesc săptămînal, șase femei. Mai mult sau mai puțin singure, maniace de ceva, cu fînte suspendate departe de afîta neliniște fizică, sexuală, metafizică. Acolo, jocul obligă la anumite reguli. Parcă mai ușor de acceptat și de respectat decît regulile vieții, ale cuplului. Jocul, un pretext, la urma urmelor, eliberează tensiuni, nemulțumiri, frustrări. Fără cuvinte. Numele filmelor, regizorilor, sportivilor, florilor sînt suficiente pentru comunicarea dintre ele. Probleme are toată lumea. În mare, dacă nu e vorba de boală, cam aceleași. Și, oricum, nu e nevoie să știi mereu chiar totul despre celălalt. Sau celelalte. Deși, orice amănunt poate să fie picant și degustat ca atare. Sau poate să modifice, pur și simplu, relațiile. Să le dea forma adevărată. Să le curețe de balast, de convențional. Pentru mine, dincolo de bucuria de a asculta un text admirabil scris, cu știință, cu îndemînarea construcției unei idei, unor replici, dincolo de faptul că recunosc probleme, fraze, gînduri, mentalități, bucuria mare a fost să revăd, împreună, șase actrițe cărora le stă minunat pe aceeași scenă. Fac parte

din promoția 2005 a profesorului Gelu Colceag, o promoție cu adevărat izbutită, cu pregătire serioasă, complexă, față de care m-am simțit atașată și pentru că am intuit – și mi s-a confirmat, apoi – seriozitatea lor. Plăcerea meseriei. Andreea Samson (Florence), Doina Antohi (Olive), Mirela Zeța (Mickey), Andreea Grămoșteanu (Sylvie), Ioana Barbu (Renee), Ana Macovei (Vera) sînt șase actrițe care știu ce spun, știu ce joacă – deja enorm! – știu cum se construiește un personaj, o relație, un parteneriat pe scenă, știu să rostească, să se asculte, să se admire cînd nu sînt protagonistele unui moment sau altul. Șase actrițe care joacă șase femei, doar șase imagini posibile dintre atîtea și atîtea. Le joacă cu haz și pricepere, atente la varietatea fiecărui personaj, la detaliile care îl alcătuiesc, la cheia fiecăruia, la particularitatea fină, dar și la ce le aduce împreună, în fiecare vineri, undeva, într-un apartament dintr-un bloc din New York. Șase actrițe care se cunosc, bine, și nu s-au plictisit unele de altele. Spațiul, scenografic vorbind, este rezolvat simplu, mai ales că podul în sine este un loc. Cu intimitate, cu un anumit tip de căldură, de mister. Muzica, luminile, costumele, totul este pus în slujba actorului. A interpretării. Este un spectacol cu mult simț al cuvîntului, cu abilitate ludică, un spectacol pledoarie pentru ce înseamnă să-ți faci meseria. Simplu, curat, adevărat. Fără ifose, fără senzația că pămîntul începe, atunci, cu tine. Fiecare mimică își are o lume. Fiecare este o lume. Nimic nu se pierde, actricește, pe drumul spectacolului. Cei doi bărbați, actorii Florin Lăzărescu-Manolo și Cătălin Babliuc-Jesus, au adus exact picăturile de schimbare de umori, un soi de visceralitate, de trepidatie, un umor, și el, fin. Mi s-a părut că sîntem parte a discuțiilor, împreună în aceeași cameră, cu ticuri și obsesii, îmi venea să răspund la cîte o întrebare, să particip la exasperările și disperările uneia sau alteia. În alte locuri, seri ca acestea sînt numeroase. Pentru că eferescența și dinamica au alte intensități, pentru că se petrec o mie de povești în același timp. Din așa ceva se nasc capodoperele. Spectacolele, în cazul nostru, mari, memorabile. Din această normalitate în care niște actori își respectă meseria și descoperă codul ei, mai departe de legende, capricii, șabloane. În orice caz, încet-încet se mișcă și la noi povestea cu teatrul. Din astfel de seri. Serioase. Fără pretenții. Dar extreme de izbutite. Admirația mea! ■

**Lucrarea, căreia i se simte prea puțin
țesătura nevăzută a conceptului,
are viață tocmai datorită corpului
jucăuș al interpretului.**

VILĂ, cu tot confortul interior, așezată într-o livadă de nuci și meri, printre care sunt risipite sculpturi ale unor artiști români, aproape de un lac, pe care la început de noiembrie pluteau încă lebede, găzduiește anual, din 2006, timp de o lună, câte patru coregrafi de dans contemporan, români și străini, care în timpul rezidenței

se despart de grijile și agitația vieții de toate zilele și se pot concentra numai asupra propriei creații. Un asemenea loc chiar există în România, la Bacău, la Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu”, un centru cu multiple activități, coordonate de directorul – manager Gheorghe Geo Popa. Dar acest Centru este singura locație din toată țara deschisă și dansului. Mai există însă și alți „vinovați”, pentru această șansă oferită dansului, care au primit diplome de Onoare la deschiderea zilelor *Dansului Contemporan - Bacău 2008*, și dintre ei îi vom numi pe cei situați direct în sfera acestei arte și anume dansatorul, coregraful și excelentul manager, Cosmin Manolescu, care a avansat ideea și căruia dansul contemporan de la noi din țară îi este, în general, foarte îndatorat, și alături de el cel mai constant sponsor al manifestărilor de dans de la noi, prin Pro Helvetia, Gabriela Tudor. Vila de rezidență oferită artiștilor prin programul *Artist Ne(s)t* este o fostă casa de protocol a lui Ceaușescu. Cineva povestea că și în Italia o fostă reședință a lui Mussolini a fost destinată creației artistice, deci, uneori, și dictatorii pot deveni folositori, peste timp, culturii.

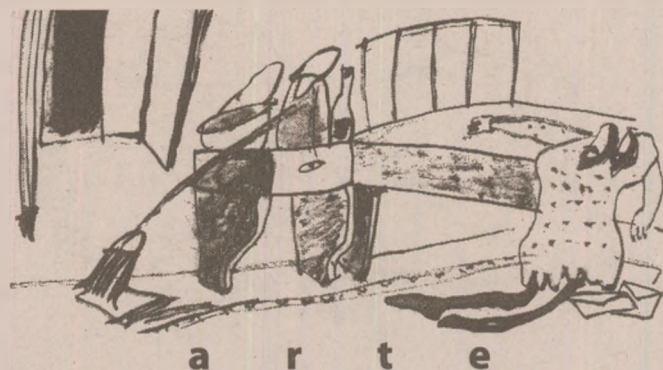
În cele patru zile de la sfârșit de octombrie – început de noiembrie, cât a durat festivalul *Dans Contemporan - Bacău 2008*, au fost prezentate o serie de piese ale unor rezidenți, dar și ale altor artiști invitați. Suita de spectacole a fost inaugurată, în spațiul Muzeului de Artă Contemporană, de lucrarea *Dance a playful body*, realizată într-o rezidență recentă de Andreea Novac pentru actorul Istvan Teglas, a cărui plastică corporală poate fi invidiată de către orice dansator. Lucrarea, căreia i se simte prea puțin țesătura nevăzută a conceptului, are viață tocmai datorită corpului jucăuș al interpretului, care îmbrăcat sau gol, își pune în valoare, în egală măsură, dezinvoltura mișcării și expresivitatea corporală. În schimb, structura ideatică dezvoltată în piesa *Bear Crown*, realizată de rezidentă americană Ivy Baldwin și interpretată de coregrafa împreună cu dansatorii Anna Carapetyan, Lawrence Cassella, Mindy Nelson și Katie Workum, străbatea cu ușurință către suprafața suitei de momente de dans, conferindu-le unitate. Jocul zglobiu sau nostalgic a stat și aici la baza fragmentelor suitei, desfășurată pe muzică de Justin Jones și pe *Uvertura 1812* de Ceaikovski.

A doua zi a festivalului a reunit, pe scena Teatrului Municipal „Bacovia”, creatori din România și din Luxemburg. Pe muzică de Maia Ciobanu și Corneliu Dan Georgescu, Andreea Căpitănescu a conceput piesa *Cioburi de ploaie*, interpretată de ea și de Attila Bordas.

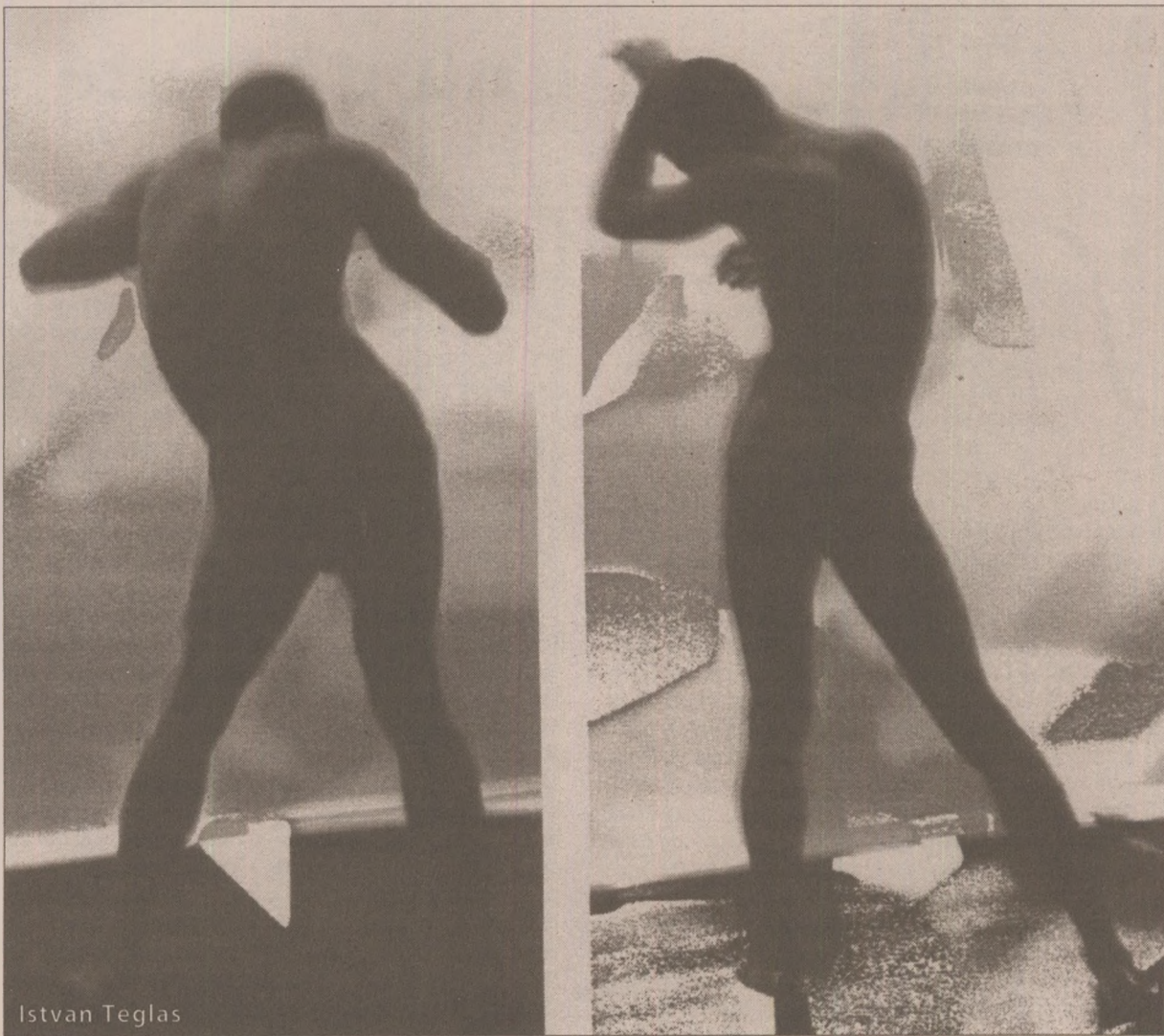

Choreography - Ivy Baldwin
Performers
Ivy Baldwin, Anna Carapetyan,
Lawrence Cassella, Mindy Nelson
and Katie Workum
Music - Justin Jones
and Tchaikovsky's 1812 Overture

Compania Ivy Baldwin

Dans contemporan Bacău - 2008

O poveste ciudată spusă de coregrafa și apoi doi interpreți cu evoluții alăturate dar care nu se interferează niciodată, mișcărilor lor făcând parte, de altfel, din zone de expresie complet diferite – un desen delicat și calm la Andreea Căpitănescu, și altul dramatic, în notă forte, desfășurat precumpănitor la sol, deosebit de pregnant, la Attila Bordas, legato constituindu-l curgerea fără sfârșit a unor imagini minuscule proiectate pe fundal. Tot o curgere continuă, realizată însă prin nenumărate modalități de cădere, prin alunecarea a doua corpuri unul pe lângă celălalt, era chiar tema instalației video, realizată de coregraful luxemburghez Bernard Baumgarten, cunoscut nouă de anul trecut, cu prilejul colaborării dintre cele două capitale culturale din 2007, Sibiu și Luxemburg. Și, în fine, în finalul serii, am urmărit-o pe coregrafa și interpreta Anne-Mareike Hess, tot din Luxemburg, în lucrarea pe care și-a interpretat-o singură *Utopie - Try Aut*. Ceva în ființa deosebit de delicat alcătuită și din mișcarea ei fină, ne-a amintit de Maria Baronea, din perioada când nu părăsise dansul, evoluând către zonele aride ale non-dansului. Pe aceeași scenă, am urmărit în ziua următoare pe Florin Fieroiu, dar dezvoltată de astă dată mult spațial, și dându-ne în acest fel posibilitatea de a urmări cu multă plăcere, mișcărilor rafinate ale acestei deosebit de bune dansatoare. Iar în finalul serii i-am revăzut pe rezidenții americani, în piesa *Could be nice*, a aceleiași coregrafe Ivy Baldwin, în interpretarea a trei dintre membrii companiei sale, Lawrence Cassella, Mindy Nelson și Katie Workum, pe muzică de Justin Jones și Maurice Ravel. A fost un nou prilej de a urmări

cu plăcere mișcarea unor dansatori a căror corpuri erau excelent modelate de un antrenament continuu, care le permitea să se exprime cu lejeritate în variații oricât de dificile. În America s-a depășit deci epoca dansului conceptual.

În ultima zi a întâlnirii de la Bacău, a avut loc o masă rotundă pe tema dansului contemporan, susținută în principal de artiștii implicați în acest proiect bacăuan și moderată de Gina Șerbănescu și Gheorghe Geo Popa. Și tot cu acest prilej s-a lansat și cartea profesoarei universitare de la Bacău, Nicoleta Popa Blaniariu, *Când gestul rupe tăcerea*, o aplicare a principiilor semiologiei și semioticii la domeniul dansului, prima încercare de acest fel, întru totul remarcabilă, dar dificilă pentru cei care nu stăpânesc aceste domenii, datorită abundenței terminologiei specifice și a stufoșeniei notelor și citatelor. Autoarea a avut marea generozitate de a ne promite o nouă variantă, utilizabilă și de către noi, profanii. În aceeași zi au mai avut loc și doua spectacole, despre care am scris pe larg, în paginile **României literare**, la vremea premierelor acestora. La Complexul Muzeal „Julian Antonescu”, Vava Ștefănescu a prezentat *Cvartet pentru o lavaliera*, avându-i, de astă-dată, ca interpreți, pe Carmen Coțofană, Mihaela Dancs și Florin Fieroiu. Ultimul a dat îngemănării corpurilor din cutia aproape etanșă în care evoluează o dinamică pe care acest conglomerat nu a avut-o în alte variante anterioare, același reușind în final să spargă, din greșeală, cușca transparentă, și modificând în acest fel, în oarecare măsură, sensul acestei instalații. Și, în final, publicul de la Casa de Cultură „Vasile Alecsandri”, i-a așteptat cu sala arhiplină și i-a răsplătit cu multe aplauze pe Răzvan Mazilu, Monica Petrică, Marius Urzică și tot corpul de dansatori al Operetei bucureștene, toți în formă excelentă. E plăcut să revezi un spectacol și să constăți, încă o dată, calitatea lui indiscutabilă, pe genul abordat.

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

SCENARIUL lui Adrian Lustig și Horațiu Mălăele pornește de la un eveniment real care a avut loc pe 9 martie 1953, la sfârșitul filmului este menționat acest lucru, și se pare după mărturisirile scenaristului că povestea a trecut de la Octavian Cotescu la Horațiu Mălăele din vremea studenției. Într-un sat românesc ca atâtea altele aflat sub presiunea noului regim comunist dirijat de comisarii și agenții sovietici forțând colectivizarea, cu ocazia funerariilor lui Iosif Visarionovici Stalin sunt suspendate orice sărbători. Întâmplător, printre acestea se află o nuntă, iar cum țărani nu consimt ca ea să fie amânata găsesc cu spiritul viclean, sucit și relativist al lui *genius loci* o modalitate de a continua petrecerea. Nunta are loc, dar pe tăcute, cu batista pusă pe țambal la propriu și la figurat, iar după un spectacol de pantomimă unde fiecare mișcare reverberează dramatic, zăgăzurile prudenței cedează și nuntașii sparg tăcerea cu o explozie de veselie. Numai că, urechea vigilantă a ocupantului sovietic care executa o serie de manevre militare pe izlazul din apropiere detectează tărăboiul și dintre nuntași toți bărbații sunt deportați, iar socrul mare împușcat. Aceasta este povestea pe scurt, un eveniment dramatic care descrie foarte bine fața „umană” a stalinismului și caracterul absurdist și samavolnic al jugului eliberator al ocupantului sovietic. După scenariul lui Adrian Lustig, Horațiu Mălăele ar fi putut regiza foarte bine o piesă de teatru, iar faptul că actorul alege să facă un film nu schimbă foarte mult viziunea teatrală a acestuia. Primul fapt care sare în ochi constă tocmai în aparența de adaptare a unui spectacol dramatic la o dimensiune cinematografică. Formulele specifice, de la *commedia dell'arte* la pantomimă, scot în evidență tocmai acest lucru. De foarte multe ori, chiar ai impresia că asisti la o piesă de teatru filmată, în special scenele în care nuntașii apelează la o pantomimă delectabilă transmițând gestual mesaje, într-un acord

Nunta mută (2008). Regia: Horațiu Mălăele. În rolurile principale: Alexandru Potocean, Meda Victor. Gen: Comedie, Dramă. Premiera în România: 21.11.2008. Durata: 84 minute. Produs de: Castel Film. Distribuit în România de: Transilvania Film.

Zgomotoasa nuntă mută

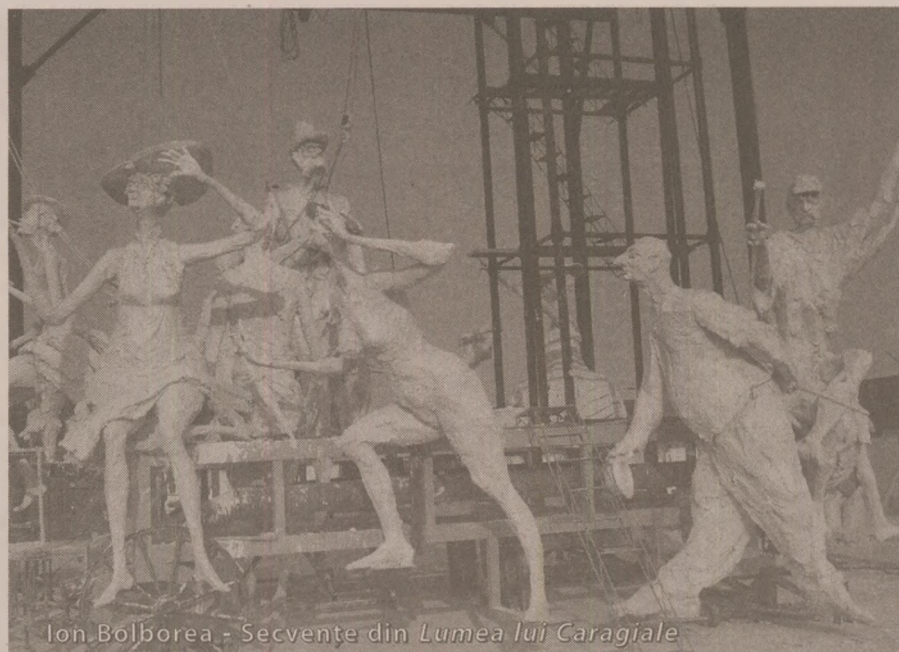
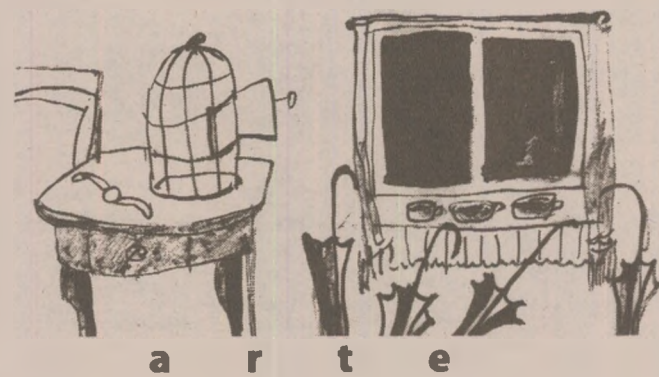
mutual și coordonare perfecte sau pe șoptite jucând ceea ce în copilăria mea se numea „telefonul fără fir” sau „telefon american”. Și aici, actorul Mălăele travestit în regizor ne oferă întreaga măsură a talentului său. Nu lipsește *mise en abîme*-ul pentru un regizor care-și fixează reperele în spectacolul dramatic, unul dintre cele mai reușite momente ale filmului fiind un excelent decupaj chaplinesc la proiectarea unui film propagandistic și care mi-a amintit de inserțiile ludice de film mut din *I served the King of England* (2006) al lui Jiri Menzel. Scena merită discutată, întrucât ea oferă o vedere în secțiune asupra întregului film. Sătenii sunt aduși la o vizionare în aer liber a unui film de propagandă, este vorba despre *Mitrea Cocor* (1952) al Mariettei Sadova și al lui Victor Iliu, antreul constituindu-l un film de propagandă pe portativul căreia începe o încăierare burlescă între membrii celulei de partid locale așezați în primul rând. În contrast cu scenele triumfaliste ale paradei sovietice, publicul urmărește distrându-se copios comedia cafetelii caraghioase între comuniștii locali. Registrul se schimbă de la episodul chaplinesc la cel al telenovelei ideologice, politbasmul *Mitrea Cocor* care stoarce lacrimile asistentei mesmerizate și, ca și când n-ar fi fost de ajuns, regizorul supralicitează cu un al treilea spectacol care intră în cadru. Circul se ivește oportun pentru a ruina întregul eșafodaj propagandistic închizând într-un cadru funambulesc-baroc întreaga reprezentare ca *theatrum mundi*, unde nebunia și grotescul își au rolul lor. Tabloul devine suprarealist-baroc, toate aceste „spectacole” se amestecă configurând o heterotopie delectabilă. Devine ușor sesizabil pentru o persoană cît de cît familiarizată cu lumea rurală că vestimentația, muzica, romanța-tango în genul Christian Vasile, Jean Moscopol sau Zavaiodoc etc. pe care o ascultă sătenii și uneori chiar limbajul personajelor nu corespunde cu o realitate recuperabilă etnologic, în litera documentarului. Însă, depeizarea acestei lumi se face în contul parabolei pe care vrea s-o creeze regizorul care pendulează între barocul afin perspectivei teatrale pe care o asumă și existențialismul situației dramatice ca situație limită și un fel de realism magic. Nebunul satului, Coriolan (Șerban Pavlu), umblă pe bițicu, poartă aripi după modelul imaginat cred că de Leonardo da Vinci și servește ca înțel mecanizat plutind butaforic deasupra satului după lichidarea sa ca în scena de o mare poezie din

oricum, filmul lui Horațiu Mălăele atrage atenția asupra unui regizor nou și interesant ca un exercițiu inteligent condus, de teatru în film.

Underground (1995) al lui Kusturica, oferind astfel și un reflex suprarealist filmului. Bunica (Tamara Buciuceanu) și Bunicul (Victor Hrebenciuc) sunt excelent creionați de regizor, iar dinspre cuplul de tineri însurați Iancu (Alexandru Potocean) și Mara (Meda Victor) răzbate un aer de savoare ludică și un fel de paradisiacă exuberanță care face să levițeze miresele lui Chagall. Există riscul pe care regizorul cred că-l confruntă conștient de a pierde autenticitatea întregii povești derapînd spre kitsch prin împingerea spre burlesc și spectacular a personajelor și situațiilor, creînd chiar efecte lirice care consună cu un idilism cam manufacturier recuperabil chiar și în tonul limbajului frust al sătenilor cu o veselie și un trairism pantagruelic. Undeva demersul cinematografic al lui Horațiu Mălăele se înfîlnește cu spiritul fellinian, dar mai ales cu un film precum cel al lui Roberto Benigni, *La vita e bella* (1997), unde oroarea era transfigurată magistral într-un joc, inocentată pios *ad usum delphini* fără ca ea să dispară definitiv, basmul dizolvîndu-se la final în fața unei grămizi de cadavre. În acest spirit cred că-și concepe Mălăele filmul, nunta și moartea se înfîlesc firesc în viața satului, nebuna satului înzestrată și cu capacitate de predicție fiind găsită ucisă și violată de către ocupantul sovietic, iar revenirea strigoiului fiind tratată cutumiar de către comunitate, dar fără a provoca revoltă. Ce merge însă prost, provocînd o ciocnire inutilă de registre sunt acoladele neclar autenticiste ale reportajului făcut pe teren de o echipă a televiziunii care investighează posibile fenomene paranormale. Acest fapt constituie pretextul pentru a descoperi istoria locurilor pe fundalul unui uriaș complex industrial abandonat, în ruină, așezat pe locul unde se afla cîndva vatra satului. Văduvele cernite apar aproape fantasmal alături de o mireasă nebună, spectre ale unui trecut care încifrează oroarea în chiar peisajul dezolant. Povestea îi lasă oarecum gînditori pe reporteri, dar în curînd interviul cu una dintre văduve provoacă stupid ilaritate amestecată cu anxietate. Încheierea oarecum poetică cu fantoma miresei străbatînd ruinele și care ar fi trebuit să fie de efect cade greoi, diafanitate lipită neinspirat la grotescul episod anterior al interviului. Poate că aceste paranteze care deschid și închid retrospectiva și istoria ar fi trebuit să lipsească sau să fie restrînse la un minimum necesar care să servească drept trambulină poveștii. Ciocnirea dificilă de registre creează aici un efect neplăcut, cacofonic, de dezechilibru ca în ultimele filme ale lui Danieliuc și nu servesc cu nimic poveștii propriu-zise. Astfel de apariții inadecvate lestează asupra limbajului figurat, parabolic al filmului lui Mălăele, ele nu se susțin, ci devin pitorești sugerînd o lume de bîlci balcanic populată de bizari, care conviețuiesc bine ca la circ, îmblînzitorul de lei cu înghițitorul de săbii sau bărbatul ghiulea. Oricum, filmul lui Horațiu Mălăele atrage atenția asupra unui regizor nou și interesant ca un exercițiu inteligent condus, de teatru în film. ■

Moartea (sau numai criogenizarea) simbolurilor comuniste a reactivat memoria de grup și disponibilitatea spațiului public.

Ion Bolborea - Secvențe din *Lumea lui Caragiale*

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Istorie, ficțiune și monumente

DUPĂ cum bine se știe, încă de pe vremea romanilor, schimbarea împăraților – prin extensie, a regimurilor – aducea după sine schimbarea capetelor vechilor busturi sau, la rigoare, înlocuirea în întregime a unei statui cu alta. Existența simbolică, în efigie, cea care prelungește o prezență determinată, și cu atât mai mult una exemplară, dincolo de parametrii săi omenești, declanșează stări și comportamente care se înscriu într-un registru foarte larg, de la reculegerea smerită și pioasă și pînă la revolta morală și la furia destructivă. Mari momente din istoria omenirii, de la năvălirile barbare și pînă la revoluțiile mai mult sau mai puțin sistematizate, au fost, simultan, și mari bătălii duse împotriva însemnelor, a statuiilor și a simbolurilor consacrate. Pentru că oricît ar fi evoluat umanitatea, pe parcursul a cîtorva mii sau chiar zeci de mii de ani, din punct de vedere al civilizației, al cunoștințelor științifice și al posibilităților tehnice, din punctul de vedere al faptelor de conștiință și al reperelor morale ea a rămas captivă aceluiași set de reprezentări magice și de aspirații simbolice. Față de trogloditul epocii de piatră, cel care aducea bizonul sau cerbul în interiorul peșterii prin conturarea imaginii sale, apoi îl săgeta acolo în efigie și socotea vînătoarea din pădure doar o simplă formalitate în consecința actului definitiv al identificării și al uciderii magice, omul contemporan nu se deosebește aproape deloc sau, în cel mai bun caz, se deosebește doar prin iconografie și prin recuzită. Locul peșterii l-au luat acum spațiul public, panoul publicitar, semnul grafic, mediile și, de ce nu, înșăși capacitatea noastră fabulatoare.

Venirea de comunism a însemnat, înaintea de naționalizare, înaintea de exproprieri, înaintea chiar de inaugurarea marilor șantiere și lagăre de muncă în care au fost exterminați sute de mii de oameni, vinovați doar pentru că s-au remarcat în profesie sau că și-au asumat anumite responsabilități publice, a însemnat, așadar, un război crunt împotriva imaginilor, a însemnelor, a reprezentărilor de tot felul. Cu alte cuvinte, un război împotriva statuiilor. O întreagă lume de imagini și de forme a fost dizlocată, compromisă și, finalmente, aneantizată, pentru a fi înlocuită cu alta, purtătoare a acelorași mesaje cvasitrascendente, dar stocată în alte repere iconografice. Astfel, unde altădată se ridicau statuile lui Ferdinand, Brătianu, Pache Protopopescu etc.etc., au început să prindă viață magico-simbolică monumentele impenetrabile și ostentative ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, Groza etc., apostoli, cu toții, ai unei noi mitologii cu aspirații mîntuitoare. Iar cînd comunismul înșuși a obosit de moarte, cînd mesianismul său măsurat în cincinale a fost lovit de amnezie și și-a pierdut, una cîte una, toate profețiile fondatoare, amplele mișcări politico-sociale din țările de Est au redescoperit voluptatea

conflictelor magice. Steagurile au fost decupate în zona însemnelor, lozincile au fost martelate, asemenea sfinților din lăcașurile creștine de către hoardele venite din stepele Asiei, iar statuile imperturbabile, care-i preamăreau pe patriarhii paradisului immanent, au căzut și ele sub furia multîmilor dezlanțuite. Așa s-a dus statuia lui Petru Groza de lîngă Facultatea de Medicină, așa s-au dus nenumăratele busturi barboase ale clasicilor fericirii pe pămînt, coclite prin parcuri și prin grădini publice, așa s-a dus și statuia lui Lenin din fața Casei Scînteii și tot așa era s-o pătească și bietul Dobrogeanu Gherea, asimilat și el, prin lectură înfierbîntată, grupului de *intemeietori*. Moartea (sau numai criogenizarea) simbolurilor comuniste a reactivat memoria de grup și disponibilitatea spațiului public, ceea ce a făcut ca, imediat după 1990, fie să se reinstaleze vechile monumente, cazul statuii lui Brătianu de Mestrovici, fie să se comande altele noi. Și, în acest moment, a început dezastrul! Criza enormă prin care a trecut România în cele cinci decenii de comunism, disoluția reperelor și dezordinea spirituală cronicizată, alături de încă multe alte disfuncții care nu intră acum în discuție, și-au dezechilibrat cu adevărat anvergura o dată cu declanșarea acestei furii a reconstrucției simbolice. Posedați mai mult decît ne-am fi așteptat de duhul Cîntării României, educați eficient să înțelegem lumea ca pe o enormă construcție butaforică și nu ca pe un set de valori imediate, îndoctrinați de o propagandă infailibilă să ne citim epopeic propria existență și să delegăm trecutului mitic prerogativele de reprezentare a prezentului, ne-am trezit dintr-o dată, în plină libertate, mai aproape ca oricînd de acel scenariu de tip magic după care *adevărată realitate, existența noastră desăvîrșită*, sînt probleme care privesc lumea eroico-ficțională, aceea a imaginilor atemporale, și nicidecum aceea a gesturilor simple și a nenumăratelor evenimente pe care ni le oferă istoria mică. Prinși în această avalanșă a narcisismului magic și a mîntuirii în efigie, aproape că nu a existat componentă a societății românești care să nu se vrea reprezentată și să nu se vizeze gravată în paradisul de bronz, de piatră, de oțel și, la rigoare, chiar de ciment. Organizații, comitete, fundații, asociații, parohii, prieteni, neamuri etc., dar, nota bene, majoritatea provenind din structuri militare, au pornit galopul apocaliptic al ridicării de monumente. Ce a ieșit din această cavalcadă, e foarte ușor de văzut și astăzi. Nu există colțisor în biata noastră țărișoară, în care să nu se ștească vreun bust de erou civilizator cu bătaie județeană, dacă nu cumva chiar comunală, vreun cavaler, vreo cruce – impozantă ca dimensiuni și catastrofală ca proporții –, vreun carturar în exercițiul funcțiunii, vreun insurgent romantic sau vreun mare voievod călare sau pedestru. Dacă e să arondăm geografia națională în funcție

de presiunile istoriei, atunci putem spune hotărît că Transilvania este fieful simbolic al Iancului, avînd drept cap de serie acea capodoperă a deriziunii de la Clujul lui Funar, Muntenia este posesiunea lui Mihai Viteazul, întotdeauna călare, iar Moldova..., ei, aici lucrurile se complică oarecum pentru că producția simbolică a fost ceva mai slabă, Moldova rămîne, așadar, feuda trio-ului tradițional Hrebenciuc-Cozmâncă-Iacobov. Antonescu a prins mai mult în sud, Slobozia și Calărași, cu ceva extensii și prin mediile naționaliste din Ardeal, mai exact din Tîrgu-Mureș, iar crucile de toate felurile și soboarele de preoți ortodocși s-au răspîndit cam peste tot, cele din urmă căpăfînd o slăbiciune patetică pentru chipurile cioplite, drept pentru care și-au scuturat busuiocul pe unde au fost convocate, fără cîcnire, fără prejudecăți și, mai ales, fără pic de rușine. Doar Timișoara și București au scăpat de această epidemie a pseudomonumentului, aici realizîndu-se și cîteva dintre cele mai reprezentative lucrări de for public din ultimii cincizeci de ani.

Rezumînd, arta noastră monumentală de după 1990 este marcată profund de ficționalizarea istoriei din perioada comunistă, de narcisism monumental și mitologizant și, mai ales, de cultul eroilor, de tropismul exemplarității pe care țările civilizate ale Europei l-au consumat cam pînă prin secolul XIX. Așadar, în loc să ne manifestăm astăzi în spiritul timpului în care trăim și să ne exprimăm simbolic solidar cu dinamica acestuia, aspirația noastră este retroactivă și arogantă, ea încercînd mai degrabă să recupereze ceea ce nu s-a făcut la vreme și să se refugieze la adăpostul poncifelor decît să construiască fără angoase și fără prejudecăți. Cele cîteva lucrări de for public care s-au ridicat pînă acum și care sînt, simultan, forme ale timpului și creații de mare anvergură, pot fi numărate pe degete: *Discul* lui Paul Neagu din Piața Televiziunii, *Iuliu Maniu* al lui Mircea Spătaru, *Monumentul Infanteriei* al lui Ion Bolborea, toate din București, și *Memorialul* de la Timișoara care include lucrări de Paul Neagu, Ingo Glass, Gheorghe Iliescu -Călinești, Marian Zidaru etc. și, mai ales, compoziția *Sf. Gheorghe* a Silviei Radu, o adevărată capodoperă. Un alt ansamblu remarcabil, unic pînă acum în spațiul artei noastre contemporane, este cel realizat de Alexandru Chira în localitatea Tăușeni din jud. Cluj. Cînd va fi amplasat, în fața Teatrului Național din București, monumentul *Lumea lui Caragiale* al lui Ion Bolborea, fără nici o îndoială cel mai important ansamblu monumental, după cel brăncușian, de la Tîrgu Jiu, care a fost imaginat și realizat pînă acum în România, se va face și pasul decisiv către asumarea timpului în care trăim și către înțelegerea adecvată a formelor simbolice de care spațiul nostru public are atîta nevoie. ■

p r e m i u l

s o r e s c u , 2 0 0 8

LA A DOUA ediție, Premiul Sorescu a devenit și mai important, strălucind deosebit în acest an în care poezia românească a fost elogiata ca fiind de un nivel universal, cu ocazia Târgului de carte de la Göteborg ce a avut ca una dintre teme Literatura română. După Târgul de carte, Michel Ekman, în „Svenska Dagbladet”, comentând revista „Lyrikvännen”, numărul închinat României, a scris clar în titlu: *România – o strălucită țară a poeziei*.

Toate astea într-un timp al crizei, al dezamăgirilor de tot felul, în care nu numai jurnaliștii și scriitorii dar și filozofii, teologii, psihologii discută febril despre sensul civilizației tehnice de azi care a făcut ca toți oamenii să simtă că au un loc neclar în univers, punând sub semnul întrebării viitorul planetei noastre.

Pe 13 noiembrie, la ora prânzului, la Institutul Cultural Român din Stockholm s-a oferit invitaților un *lunchbuffe*, înaintea ceremoniei de decernare a noului premiu Sorescu. În frumoasa sală de conferințe, cărțile poetului român traduse în suedeză au stat alături de cărțile noului premiat. Dan Shafran a vorbit despre Marin Sorescu și despre premiata acestui an. Cunoscuta actriță Pernilla August a recitat din poemele lui Sorescu în traducerea lui Pierre Zekeli, Marianne Sandels și Dan Shafran. Poetul și editorul Jonas Ellerström a vorbit apoi despre laureată, poeta și eseista Nina Burton, despre neobișnuita complexitate a operei sale, despre rolurile ei de scriitor, cercetător, traducător, care se completează în modul cel mai firesc îmbogățind lirica sa cognitivă cu noi valori lirice.

Nina Burton a mulțumit pentru prestigiosul premiu amintind de poezia și personalitatea lui Marin Sorescu, de faptul că el este unul dintre cei mai cunoscuți poeți români în Suedia, despre originalitatea poeziei lui. Au urmat recitări din propria ei carte apărută în toamnă, *Răspuns în 24 de fragmente*, după care i s-a înmănat premiul precum și statueta de cristal, opera artistei Kuki Constantinescu.

Au fost de față jurnaliști, editori și prieteni ai Institutului Cultural Român, admiratori ai programelor variate și pline de farmec pe care echipa de creatori în frunte cu directorul Dan Shafran ne-au obișnuit de doi ani. Spre sfârșitul fiecărui an, în întunecatul noiembrie, poetul Marin Sorescu e rechemat să dubleze cu aura lui pe cel premiat, să-l lege de numele său plin de viață poetică.

Nina Burton (născută în 1946) a publicat până acum zece volume de poezie și eseistică fiind unul din eseistii cei mai „autoritari”, cum a fost numită de critici, și un poet cu un misterios surâs budist în poemele ei venind parcă dintr-o iluminare interioară. Din cărțile semnate de ea care au făcut senzație citez aici *Poezia, sora călătoriei*, eseuri, 1994, *Alfabetul scindat*, poezie (1998), *Ceea ce muzele au șoptit* (2002), o carte despre creație și creativitate, și marele succes, *Noul oraș al femeilor* (2005), o mică enciclopedie despre precursore și femei uitate timp de 2000 de ani, precum și cartea de poezie apărută în acest an, *Răspuns în 24 de fragmente*. A fost

Autoritatea poetei și eseistei

nominalizată de două ori la premiul August și în 2006 i s-a acordat premiul pentru eseistică Gerard Bonnier. Din 1994 este membru al Academiei De Nio.

Marele succes cu *Noul oraș al femeilor* (din care Eva Leonte a tradus câteva fragmente) a impus-o pe Nina Burton nu numai ca pe o eseistă autoritară dar și ca pe o persoană angajată profund în cercetarea istoriei și culturii nescrise a femeilor din toate timpurile. Autoarea face o călătorie prin secole pentru a găsi femeile scriitoare, compozitoare, pictorițe, cercetătoare, filozofi, comandanți de armate, astronomi, descoperitoare de noi orizonturi, demonstrând că nu a existat nici o meserie bărbătească în care femeile să nu se fi strecurat clandestin sau deschis, deși nu au fost menționate în nici o istorie scrisă de bărbați, arta lor sau talentul considerându-se minor. Nina Burton descrie felul în care trăiau femeile, descoperă că străbunele erau mai mult decât mame, și niciodată mai prejos decât bărbații în privința capacităților

intelectuale și spirituale și a puterii lor de îndurare.

Din aceste feluri ale eseistei de a vedea femeile, m-a fascinat tipul celor care au inspirat bărbatul, fiind ele însele creatoare. De exemplu, poeta Vittoria Colonna, Contessina di Pescara, nume cu care semna cu modestie scrisorile pentru Michelangelo. În cartea Ninei Burton este reprodus celebrul portret al Vittoriei, făcut de Michelangelo – o femeie feciorelnică dar cu o mare forță fizică, demnă de un zeu războinic, muza pe care sculptorul o numea „un grande amico”, un mare prieten, și nu „o mare prietenă” pentru că nu era vorba de un bărbat într-o femeie ci de un zeu locuind o femeie.

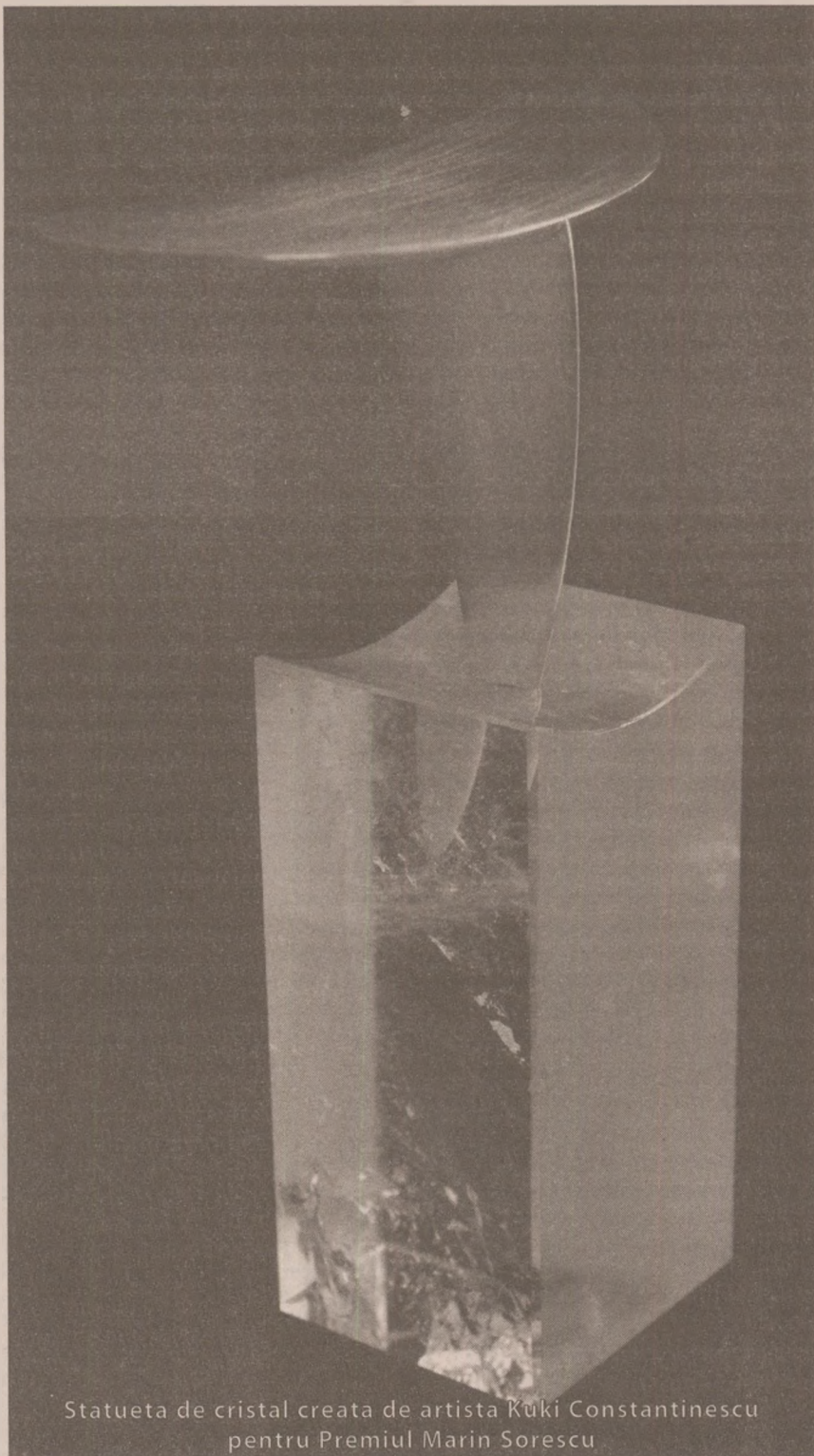
Michelangelo a văzut-o în Vittoria Colonna pe Maria Magdalena cea din clipa învierii, când Isus i s-a arătat mai întâi ei spunând: *Noli me tangere*. O întâlnise prima oară după ce soțul ei murise și ea hotărâse că nu se va mai căsători niciodată, având ca vis să-și sfârșească zilele într-o mănăstire. În acel timp Michelangelo lucra la *Judecata de apoi* și convorbirile cu ea l-au făcut să spună că era ca intelect și sentimente cea mai elevată ființă pe care o cunoscuse vreodată. Prietenia lor era profundă - își scriau poeme și majoritatea sonetelor lui Michelangelo sunt scrise pentru Vittoria, inspirate de ea, de marea ei castitate și credință reformatoare influențată de călugărul predicant Savonarola – pentru că Biblia era subiectul convorbirilor intense. Și Vittoria a fost nevoită să fugă de Inchiziție și să trăiască un timp la Roma. Din poemele ei e inspirată acea *Pietà* care se află azi în catedrala Sfântul Petru. Deși Vittoria era cu 17 ani mai tânără decât Michelangelo, a fost pentru genialul artist precum o mamă protectoare. La moartea ei, Michelangelo a vegheat-o sărutându-i numai mâna - îndurerat și înspăimântat de frumusețea ei feciorelnică, chiar și pe patul morții, dublată de puterea dumnezeiască a unui trup pe care el îl va immortaliza sculptând *Zorile*, o femeie - fecioară cu trup magnific de atlet – din capela familiei Medicis. În jurul acelui trup în care forța pământească se unise cu cea divină, el cioplise în piatră cuvintele planete rotitoare: „Noli me tangere”.

Nina Burton are în poeme aceleași mari exigențe ca și în eseuri.

Cartea apărută în acest an, *Un răspuns în 24 de fragmente* (sau „cioburi”, sau „particule” – cele mai mici părți constitutive ale materiei care se comportă ca entitate cu însușiri specifice, ca de exemplu electronul), din care am tradus câteva poeme, vorbește și despre alfabetul care se poate scinda, apoi fărâmița în părți ale unui model infinit pentru a crea o limbă nouă de infracomunicabilitate, cu o prospețime amintind lumile închise în sămburi și semințe. E vorba de actul cognitiv al poeziei care luminează, ca apoi fotonii să dispară, întorcându-se la cititor numai când acesta pierde orice speranță de contact cu acel ceva ascuns ca o taină - ca și cum în interiorul unui secret abstract ar exista aburind o vietate.

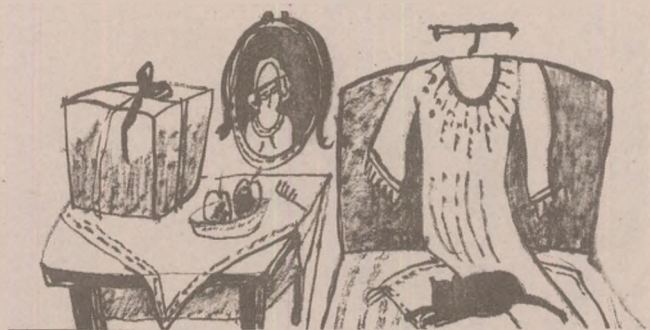
În poemul *Cuvintele* există un fel de clarificare: noi suntem chiar cuvântul „pământ”, având un singur verb, pe cel mai puternic: „a fi”. Verb care naște imediat întrebarea îngrijorătoare: „pentru ce”.

Știința și religia se întâlnesc în această carte a Ninei Burton – născând poeme cognitive dar având o dicțiune clasică, o mare muzicalitate care ne face să ne odihnim pe fiecare vers. Cu condiția ca și cititorul să fie pe undele de frecvențe muzicale ale poetei – să se lase captat de sunete în afara logicii – revărsându-se în suvoi, ca viața.

Statueta de cristal creata de artista Kuki Constantinescu pentru Premiul Marin Sorescu

Gabriela MELINESCU

Nina BURTON

În mijlocul lumii

Noapte: o cameră unde doarme timpul
Cauze și consecvențe dorm,
totul este unu

Întunericul se îndesește în învelișul trecătoarei
despre călătorii visate. Într-o gară
stă bagajul meu, făcut într-un
timp pierdut. Dorm

În pielea mea. Luciul
doarme în sticla de șampon,
în întunecata oglindă

Feriga în fereastră amintește
o pădure; sarea din bucătărie
amintește un ocean

Mă întorc spre toți
cei ce dorm, care ne visează
departe în lume

Piele

Împietrire?
Timpul vorbește o altă limbă
Văd asta pe cearșafurile noastre,
uzate de șapte ani de somn,
subțiri ca voalul aripilor de libelulă,
la picioarele noastre

Căldura sângelui răspândește pielea noastră
moartă

ca praf în cameră,
plutind, așezându-se în odihnă
În gramofon e un trosnet
ca un vânt solar

Umbre albastre pulsează de timp
în cicatricea umărului
bănuiesc o fosilă:
o scoică sau o aripioară înotătoare
Strălucind ca sarea,
e un clipocit în mâinile mele

Atinge-mă, așa cum face timpul –
Atinge-mi fruntea, gâtul
unde viața crestează,
mai ușor decât acul tocit
care din atingere face muzică

Picătura

Mierla care pune urechea la pământ
știe asta –

viața se desparte numai puțin de moarte
precum parfumul
florii de chimion putând să se deosebească
de cel de cucută

O picătură ajunge

Granița violentă
e o nuanță
lipsită de culoare precum atomii de argint
ai sângelui

și pojghița de argint, din spatele oglinzii
poate ține încă fugitiv o lume
numai în sticlă și luciul

(Muzica)

Dar în afara logicii
se revarsă șuvoi viața precum muzica,

dar tonurile în diferite clipe
primesc sens unele de la altele

Caut o melodie,
nevăzut mănâtă
prin eter

Neașteptată liniște
o apropiere de vâjâitul
unei stații de radio

șoptind că am ajuns drept
într-o pauză:

transmisia continuă

Cuvintele

Nu am încredere în povestirea
în care timpul se leagă

Cuvintele deplasate schimbă
înțelesul
precum un cuvânt pentru Nimic
poate topi flori de gheață
într-un nor

Monosilabice cuvinte
de viață și moarte –
nu sunt de ajuns pentru poveste

Le e foame de acțiune
precum pietrele și apa
Sunt pietre și apă

și noi suntem cuvintele pământului
nu se poate exprima;
un murmur între o limbă
și un cer al gurii din lumi separate
care au un singur verb:
A fi

Și totuși se întreabă cuvintele mele:
Pentru ce?

Traducere de
Gabriela MELINESCU

Noul oraș al femeilor (fragmente)

- Înseamnă femeie, am zis eu,
închizând pașaportul. În registrul
controalelor de graniță, litera F
marchează o cetățenie de gen
considerată, după toate aparențele,
decisivă pentru identitatea mea.

Nu că m-aș fi considerat a fi o
femeie tipică. Tipici nu suntem
decât în șabloane, iar ele nu au nici
o legătură cu femeile sau bărbații
în carne și oase. Până la urmă, eram
de acord că granița dintre sexe
era prea strict păzită, căci se găseau
de partea cealaltă destule lucruri
care aparțineau lumii mele. Dar
întrucât nu mă eliberasem niciodată
cu adevărat de prejudecățile și
așteptările urzite în jurul femeilor,
am început să reflectez la această
cetățenie specială.

Care erau legile care o guvernau?
Care-i erau modelele? Și cum arătau
concetățenii mei? Deși era vorba
de o populație extrem de eterogenă,
din epoci, țări și categorii sociale
diverse, nu puteam să nu mă întreb
cum au arătat viețile lor, abia pomenite
în istoria lumii. Mă îndreptam către
un oraș al femeilor dispersat în timp
și spațiu.

Deocamdată, însă, mă aflu pe
o plajă unde nu se zărea picior de
bărbat.

- Fără haine, toate femeile-s
la fel, spuse Soledad râzând, în timp
ce-și scotea salopeta de zăchting.
Cu părul ei lung și negru, aducea
a sirenă. Maria, care dezvăluia de
sub rochie o cicatrice de cezariană,
o urmă în apă alergând. Mi-am pus
pașaportul în geanta cu valori, pe
care am înfășurat-o în jeansi, rugând
o femeie gravidă, aflată ceva mai
încolo să stea cu ochii pe ei. În
ultima clipă mi-am amintit să-mi
scot ceasul.

Întrând în ocean, m-am simțit
ca la începutul vieții. Apa era o
zonă liniștitor de universală, în care
domnea încă regatul asexuat al
mineralelor. La fel de asexuate erau
și bacteriile, care continuau să se
multiplice ca în vremuri străvechi.
Dar restul?

Următoarele care au prins viață
au fost algele și cu ele a apărut un
nou mod de înmulțire. Plantele mai
evolute, care aveau ambele sexe
în floarea lor, au trebuit să se bazeze
pe vânt, insecte și destin. În lumea
animală, însă, reproducerea a devenit
un spectacol însoțit cu feromoni,
strigăte și dansuri de împerechere.

De multe ori, masculii au fost
cei care, în competiția pentru a-și
transmite genele proprii, fără egal,
au dobândit forță și agresivitate.
Iar viața a devenit din ce în ce

mai impregnată de o gândire în
termeni sexuali. Dar temeiul
celor două sexe a fost că două
genotipuri pot genera variații nesfârșite.
De aceea mi-au revenit în minte
cuvintele lui Soledad în timp ce
înaintam în apa Atlanticului. Cât
de mult se aseamănă între ele femeile?
Se aseamănă atât de mult încât să
atribuim același rol unei jumătăți
din populația planetei? Căci, după
cum știm, cealaltă jumătate, cea
masculină, are la dispoziție un ocean
de posibilități...

Apa răcoroasă a oceanului, de
un verde ca frunzele plopilor mi-
a cuprins trupul, iar din față mă
privea orizontul, încărcat de posibilități.
Mi-am desfăcut brațele și mi-am
lăsat trupul și gândurile să plutească.

Acolo, sus, sunt ele, femeile lui
Michelangelo. Destul de androgine,
trebuie să recunosc; zămislite de
un ascet orfan de mamă, care disprețuia
preocupările mărunte ale femeilor
burgheze. Dar care considera femeile
egale cu bărbații.

Pe plafonul Capelei Sixtine,
fiecare a doua frescă aparține
doamnelor: printre profeți,
Michelangelo a plasat cinci sibile
puternice. Toate poartă straie cu
o croială nevăzută până atunci,
pentru că Michelangelo și-a mobilizat
toată energia creatoare pentru a le
oferi femeilor ce prevestesc viitorul
o modă pe măsură. Iar ca semn al
forței lor, le-a înzestrat cu bicepsi
puternici.

Îmi imaginez cum trupul de
patruzeci și cinci de kilograme al
lui Michelangelo se ghemuia sub
uriașele pe care le picta deasupra
sa. Madonele pe care le-a creat erau
și ele foarte diferite, fiindcă ceea
ce le lega de viitor nu era un fiu, ci
propria lor legătură cu Dumnezeu.
Și, chiar dacă sunt reprezentate
șezând, toate sunt active, surprinse
în mișcare.

Deoarece creația, crearea, înseamnă
acțiune: de aceea se desprinde
musculoasa Eva atât de repede de
Paradisul imobil. Și, pentru că ea
este cea care duce istoria mai departe,
Michelangelo a plasat nașterea ei
exact în mijlocul plafonului. Nimeni
nu pare să fi observat până acum
că ea, și nu Adam, reprezintă figura
centrală a compoziției. Întrebarea
este dacă există în istorie vreo
altă împrejurare în care femeile
să fi fost în aceeași poziție de egalitate
cu bărbații ca aici.

Traducere de
Eva LEONTE

Pe Nabokov îl văzusem întâia oară în pantaloni scurți și șosete albe cocoțate până aproape de genunchi, ținând în mână o uriașă plasă de prins fluturi.

ÎN URMA cu 242 de ani, la 1 noiembrie, Dostoievski a predat la Poliție manuscrisul romanului *Jucătorul*. Contractul cu editorul avea o clauză stupefiantă – în cazul în care cartea n-ar fi fost terminată la data cu pricina, editura ar fi avut dreptul ca timp de nouă ani să publice toate volumele lui Dostoievski fără ca acesta să primească măcar o rublă sau câteva copeici. Cum editorul plecase intenționat din oraș, scriitorul și-a predat manuscrisul la Poliție, dovedind astfel că l-a dus la bun sfârșit. Mă întreb dacă nu cumva s-au scris romane de groază în care omul rău, editorul – F. Stellovski pe numele lui – să pătească tot felul de dreptăți neîntâmplătoare, cum ar fi accidente cu ghivece de flori prăbușite în cap de la etaj, vizite nesfârșite la dentist și prinderea urechilor între dinții calului cu care își luase tâlpașita.

Un om bun mi-a spus că Nabokov n-o iubea pe Nastasia Filippovna. Ba chiar s-a jurat pe capetele lui Ilf și Petrov (ei și ce, tot sunt morți!), ar fi băgat mâna în foc cum s-ar zice, deși nu-l întrebasem nimic și cu atât mai mult nu-i cerusem să-și dea cu presupusul despre cine nu se amoretzase de eroinele lui Dostoievski. Eram în tren, spre mare, tocmai trecusem de halta Dor Mărunt și țin minte că-și ciocnea fruntea cu palma dreaptă, încercând să-și aducă aminte cum se mai numea profesorul Pnin. Nu l-am putut ajuta, și eu uitasem. Când a intrat controlorul în compartiment, întinzându-i biletul l-a întrebat câți pistrii asimetrice avea Lolita pe nas! Așa l-a întrebat. Ar fi putut să-i răspundă: „cinci“, însă controlorul doar s-a uitat lung și-a plecat.

Pe Nabokov îl văzusem întâia oară în pantaloni scurți și șosete albe cocoțate până aproape de genunchi, ținând în mână o uriașă plasă de prins fluturi. Avea părul alb și era în pădure, pe o potecă. Desigur, întâlnirea nu s-a petrecut în carne și oase. Soarta potrivnică a făcut ca la acel moment să nu mă fi aflat pe aceeași cărare, printre copacii înalți și ierburile pline de gănganii, și pentru că n-am fost acolo fix în acea clipă, nici n-ar mai fi contat dacă în altă pădure aș fi avut aparatul atârnat de gât. Altcineva îl fotografiase! Scriitorul era deja bătrân – arăta ca un copil uriaș care a albit peste noapte. Alerga după fluturi de care tu, ca privitor al fotografiei, știi că ar fi urmat să fie conservați în cutii, cu bolduri înfipite în torace. În autobiografie (*Vorbește, memorie*) povestește cum a capturat primii fluturi de noapte – întinzând un cearșaf alb în grădină, peste iarbă și licurici, de care spunea că sunt enervanți! atrăgându-i cu lumina lămpii. Cu ceva vreme în urmă, un profesor universitar din Cluj, specialist în fluturele albastru, a venit la Brașov, unde într-o noapte a prins câteva ființe din ordinul Lepidoptera. L-am căutat de câteva ori la telefon, sub pretextul (în fond real) al unui interviu. Ca un făcut, de fiecare dată era prea ocupat, însă nu răspunsurile în sine mă interesau, ci țineam morțiș să-l fotografiez în pădure alergând cu plasa largă suspendată undeva între iarbă și cer.

Un alt portret de-al scriitorului se află pe coperta romanului *Pnin* (Editura Humanitas). Pentru că numele volumului e tipărit chiar deasupra chipului – cap mare, riduri, pleoape aplecate – așa mi l-am imaginat și pe eroul principal. Cumpărasem cartea în trei exemplare; două au ajuns la oameni dragi, în dar, iar al treilea a poposit la mine în bibliotecă. Pe copertă avea o bulină verde pe care scria prețul. Bulina cu pricina fusese lipită de vânzătoare chiar pe nasul lui Nabokov, așa că nu-i de mirare că în acest fel scriitorul părea un clovn trist pensionat de boală, afectat de crampe sau cu dureri la ficat. Mi-ar fi plăcut să-l răpesc, sigur n-ar fi venit cu mine de bună voie, nu mă pricep deloc să fiu convingătoare, așa, ziceam că l-aș fi răpit ducându-l într-un avion cu motor până în Crimeea. Acolo l-aș fi fotografiat hărțuind fluturii pe țărmul mării. Privind fotografiile cu pricina ar fi trebuit să se vadă romanele și eseurile despre literatură, tot trecutul lui, cu copilărie, adolescență și tinerețe cu tot, așa, de-a valma. Ar fi trebuit să se simtă mirosul de ierburi încinse și de nisip sărat. Înainte să aruncați cu pietre în mine să se consemneze faptul că infracțiunea a rămas doar la stadiu de intenție, din pricini obiective, e adevărat, care nu au ținut de mine. Pentru a pune la cale ședința foto ar fi fost strict necesar să mă fi născut cu ani buni înainte de moartea scriitorului și, în același timp, înainte ca părinții mei să se fi cunoscut și căsătorit. Conform ipotezei, ar fi fost necesar să fur un avion pe care de bună seamă că aș fi știut să-l pilotez;

Cei cinci pistrii asimetrice de pe nasul Lolitei

Îl văd mic și îndesat, burduhănos, gri spre albastru, cu multe parașute de rezervă, filme late, aparatul Holga 120 CFN, plasă de prins gănganii, bomboane mărunte care explodează în cerul gurii (se găsesc în plicuri mici, cum sunt cele pentru limonada instant), portocale, un samovar, ceai cu miere și lămâie. Fără să vreau mă întreb dacă ar fi meritat riscul. Truc învățat de la Nabokov: toamna, pentru a prinde cu ușurință fluturi, se ung copacii cu un amestec de melasă, bere și rom. Tot de la dânsul știu că pe vremuri benzina mirosea a ceai; prin urmare mașinile lăsau în urma lor un iz plăcut la adulmecare. De ce l-aș fi dus în Crimeea? Pentru că în martie 1918, în timp ce țara ardea sub focul revoluției, Nabokov căuta fluturi în boscheții de pe țărmul înalt al Mării Negre. Povestea în autobiografie că o „santină bolșevică crăcănată“ a vrut să-l aresteze sub motiv că era spion, argumentând că făcea semne cu plasa unui vas de război englez. Ar fi fost bine să fotografiez toată scena, cu bolșevicul crăcănat cu tot. Mi-l imaginez cu nasul cârn și-o șapcă lăsată pe spate, gesticulând furios cu cătușele grele de fier. Să-i explici unui asemenea om ce căutai pe faleză, ar fi fost pierdere de vreme. Aș fi avut grijă să nu i se întâmple nimic rău ilustrului meu model, iar după ședința foto, ar fi ajuns în siguranță la el acasă, unde ar fi dormit o zi și-o noapte și-ar fi crezut la trezire că totul a fost doar un vis. Probabil un coșmar. Nina Berberova l-a cunoscut în carne și oase la Paris, pe când Nabokov avea degete lungi, subțiri, și purta cravate frumoase. Pe dânsa aș fi fotografiat-o pe când era copilă și recita versuri în beznă, pe puntea unui vapor ce plutea pe Marea Nordului. O idee proastă, desigur, pentru că n-aș fi avut lumină suficientă pentru Holga.

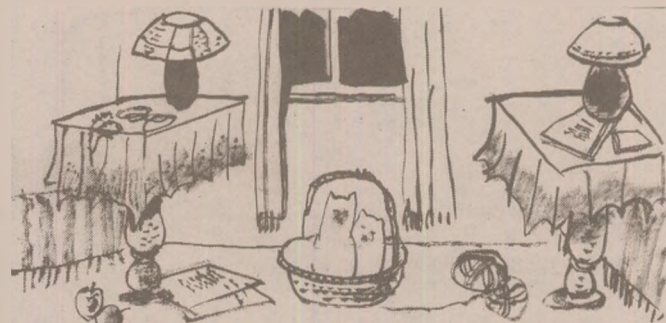
Îmi sunt pe plac oamenii care își văd de tăcările lor indiferent de ce se întâmplă în realitatea exterioară, așa cum era Nabokov cu fluturii lui, dar și studenții iranieni care-i devorau cărțile într-un stat islamic unde surorile Brontë și Jane Austen erau considerate imorale. Chiar trebuie să te gândești pentru câteva minute bune, de unde până unde dezmațuri în romanele acestor pudice scriitoare? Până și domnișoara Daisy Miller a lui Henry James a fost înfierată la stâlpul infamiei, atunci de Lolita e clar ce s-a spus! *Citind Lolita în Teheran* este o carte de memorii literare scrisă de prof. Azar Nafisi. De-a lungul a câtorva sute de pagini povestește cum e să citești cărți interzise în timpul bombardamentelor irakiene și cum se apără personajele „vicioase“ în fața studenților islamisti fanatici. Da, într-un proces simbolic cu judecător, procuror și avocat – toți din rândul studenților – și cartea lui Fitzgerald (*Marele Gatsby*) în banca acuzaților. Nici nu mai contează cine a câștigat, ci doar că s-a pus problema eliminării romanelor

decadente din programa școlară.

Prof. Azar Nafisi arată la un moment dat cum într-o după-amiază din ultimele săptămâni petrecute în Iran s-a întâlnit cu studentele sale preferate într-o cafenea. Două dinte acestea, Manna și Azin, își aduseseră aparatele de fotografiat. Explică cum devenise obsedată de obiceiul de a fotografia orice detaliu aparent neînsemnat, pe măsură ce momentul plecării definitive din țară se apropia. Când nu avea un aparat la îndemână, devenea ea însăși unul, descriind amănunțit zborul păsărilor în Polour, o stațiune montană de lângă Teheran, făcând însemnări despre consistența aerului, de care spune că era „aproape tactică, mai ales dis-de-dimineată“, și despre toate chipurile oamenilor dragi. Una dintre studente îl fotografiase pe furiș și pe chelnerul bătrân, ramolit, care avea să aibă și el un rol important în memoria afectivă, doar prin simplu fapt că s-a întâmplat să fie în preajma lor în acea după-amiază. „Ai o senzație stranie atunci când ești pe punctul de a pleca dintr-un loc anume, de parcă nu-ți vor lipsi doar cei dragi, ci și persoanele

Vladimir Nabokov

m e r i d i a n e

cu care se nimerește să fii la un moment dat, pentru că niciodată nu vei mai fi la fel", spune autoarea.

Îmi amintesc acum de fotografiile guvernantei lui Nabokov, pe care le păstra pe masa de scris în încăperea mirositoare a lemn dulce, urină și coajă de măr oxidată. Acolo își păstra portretul surorii, al nepotului care murise, și chipul acelui Monsieur de Marante ce fusese obligat de familie să se însoare cu o văduvă bogată. Cel mai tare atrăgea atenția o fotografie cu ramă extravagantă în care se vedea lămurit o tânără zveltă, dichisită într-o rochie strânsă pe corp, cu ochi îndrăzneți și păr foarte bogat. Ființa grațioasă fusese chiar guvernanta bătrână și grasă, tare de ambele urechi; așa arătase în vremurile apuse ale tinereții.

Într-o fotografie de grup făcută în 1908 de către un petersburghez, apar părinții scriitorului, bunica din partea tatei, două fete, o mătușă, un frate (Serghei), Nabokov și Trainy, câinele care suferea de fotofobie. Patrupedul e cocoțat pe o măsuță de fier. Rotundă. Animalul fusese cumpărat de la o expoziție din Munchen și fusese botezat așa pentru că era „lung și maro ca un vagon de dormit”. Era irascibil și avea ochi paranoici. Mi-ar fi plăcut să-l văd într-o fotografie (sau și mai bine, în realitate) pe dulăul uriaș călărit de Serghei într-o seară de iarnă, afară, printre troiene. Se numea Turka și era din rasa marele danez. Toți trei (Vladimir, Serghei și Turka) se strecurau pe cărarea luminată de lună. Fratele cel mic, smerit și amuțit, tot cădea de pe spinarea câinelui. Au fost recuperați de-un servitor care i-a dus acasă sub grija guvernantei înnebunită de grijă.

Deși nu pomenește de nici o fotografie, când povestește cum și-a văzut tatăl aruncat de țărani în aer, prins în brațe și din nou azvârlit în urale cu fața spre cer, jur că am văzut-o eu. Doar cu ochii minții, e adevărat, însă am văzut-o, și are iz suprarealist, modern, deloc desuet. Nabokov cu fratele lui mai mic stau în fața farfuriilor cu mâncare, primul are lingura înclinată primejdios spre dreapta, mama își caută câinele sub masă – prin urmare nu i se vede capul, ci doar un pic din spinare – guvernanta are gura strânsă punga și fruntea încrețită cu răutate (bombane). În spate, fereastra deschisă. După aceasta, în exterior, suspendat în aer, un bărbat în costum deschis la culoare. Zâmbește. Totuși, închinând ochii îi confund chipul cu cel al scriitorului în tinerețe, cum l-am văzut într-o fotografie destul de apoasă, pozat în parca, la Cambridge, în primăvara anului 1920. Pe acel Nabokov, student, nu mi-ar fi plăcut să-l fotografiez. La fel de modernă, numai bună de a fi expusă la MoMa (New York) sau Muzeul Tate (Londra) mi se pare scena cu bunica de care se zice că părea „mai degrabă obiect de epocă decât persoană vie” și care, într-o dimineață, a fost găsită de cameristă acoperită cu un strat strălucitor de zăpadă ce căzuse peste pat, viscolind prin fereastra larg deschisă. Nu pășise nimic, era sănătoasă. Văd fotografia în nuanțe cuminti, doar de albastru deschis ce se dizolvă de la sine în alb, eventual cu câteva pete de gri. Cum patul e acoperit de zăpadă, în primele momente privitorul n-are cum să știe că acolo, sub plapumă, se află trupul cald și zbârcit al unei bunici, ci doar mai târziu va bănuși, când va băga de seamă papucii de casă de pe podea, paharul cu lapte de migdale de pe noptieră, batistele și halatul. Am găsit ceva asemănător într-un pictorial de modă, cu un fotomodel din Coreea ghemuit într-un colț; încăperea albastră era acoperită de troiene groase din zăpadă artificială. Asta era problema! Se vedea clar că nu e naturală zăpada și apoi imaginea mirosea a revistă lucioasă. Acum mi-a venit în minte bunica din *Jucătorul* lui Dostoievski, acea „babulinka” autoritară care și-a pierdut banii la ruletă. O văd în fotoliu cu rotile, sus, la intrarea în hotel, cu spinarea dreaptă și bărbia ridicată, ocărându-i pe servitori și împungându-i cu o umbrelă de soare, deși, din câte îmi amintesc, în acel moment nu avea un asemenea instrument împungător.

În 1967, Inge Morath l-a fotografiat pe Andrei Dostoievski, nepotul scriitorului. I-am văzut chipul doar în această unică imagine alb negru, largă, care cuprinde și multe clădiri, un spațiu vast, gol, automobile și doi trecători. Pare supărat; fața îi e săpată de riduri. Poartă bască pe cap și-un costum desuet cu cravată. Nu știu de ce îmi lasă senzația că mai este încă în viață și că se plimbă de atâția ani, tot încrunțat, cu mâinile la spate, în același loc.

Alina ANDREI

Rețeaua româniștilor din Europa Centrală și de Nord

● Rețeaua Româniștilor din Europa Centrală și de Nord este o inițiativă comună a ICR Varșovia și ICR Praga, primul proiect ICR organizat în colaborare de două institute culturale românești din străinătate. Înființarea Rețelei a cunoscut două momente, unul de identificare a problemelor româniștilor și de organizare, al doilea moment fiind de factură academică.

În perioada 10-12 octombrie la ICR Varșovia, în cadrul Conferinței Româniștilor din Europa Centrală și de Nord, s-au discutat problemele cu care se confruntă româniștii și lectoratele de limba română din străinătate. Tot acum s-au pus bazele Rețelei, prin redactarea unui compendiu de așteptări și nevoi, precum și prin schițarea unui protocol al acestei rețele, ca infrastructură esențială pentru dezvoltarea studiilor de românistică în Europa.

La ICR Praga, în perioada 30-31 octombrie, a urmat cel de-al doilea moment – prima manifestare academică sub auspiciile Rețelei. Întâlnirea româniștilor la cel de-al III-lea Simpozion Internațional de Studii Românești din Cehia a reunit 40 de româniști din Cehia, Slovacia, Polonia, Italia, Austria, Ungaria, Republica Moldova și România și studenți la secția de Studii Românești a Facultății de Litere și Filozofie din cadrul Universității Caroline din Praga. Pe parcursul celor două zile de simpozion au avut loc comunicări științifice și dezbateri

structurate pe cinci paliere tematice „Identitatea românească”, „Idea de identitate în evoluția societății”, „Aspecte identitare în literatură”, „Identitate și limbă”, „Identitate – receptare – exil”.

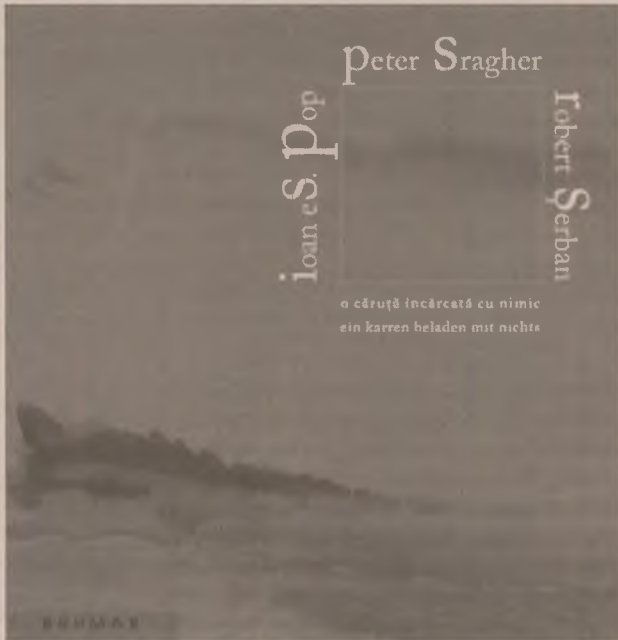
La încheierea Simpozionului au avut loc discuții cu privire la modalități de îmbunătățire a comunicării între româniști, prin intermediul structurii nou înființate. La Rețeaua Româniștilor din Europa Centrală și de Nord au mai aderat alți 15 specialiști în domeniu, dintre participanții la întâlnirea de la Praga. În acest moment, Rețeaua numără 39 de membri fondatori: profesori universitari, lingviști, cercetători, traducători și interpreți din Polonia, Cehia, Ungaria, Austria, Germania, Ucraina, Republica Moldova, Serbia, Italia, Slovacia, Finlanda, Norvegia și România.

„Arianizarea” Bibliotecii Naționale din Franța

● O carte recentă evocă jefuirea și supravegherea de către naziști a Bibliotecii Naționale din Franța. În 1940, Julien Cain, administratorul B. N. este demis și deportat, ca evreu, la Büchenwald. Îl înlocuiește Bernard Faij, americanist, profesor la Collège de France, traducător al Gertrudei Stein, nazist și antimason convins. Faij lucrează direct cu SS. În 1946 e condamnat la închisoare pe viață. Cinci ani mai târziu evadează, îmbrăcat în sutană preotească, trece clandestin în Elveția, de unde, până la moartea survenită în 1978, expediază unei edituri pariziene eseuri veninoase și biografii. Ca administrator, spoliază B. N. și câteva biblioteci private (a lui Tristan Bernard, Léon Blum, Marc Bloch și André Maurois, între altele). La procesul de la Nürnberg, numărul volumelor sustrase (și sau nu regăsite) e apreciat la 550.000. Astăzi,

numai cele regăsite sunt de trei ori mai numeroase. E vorba în general de cărți epurate din considerente ideologice și rasiale, opere ale unor scriitori evrei sau emigranți. Principiul lui Faij era „arianizarea” B.N. Un element inedit în studiul Martinei Poulain *Cărți jefuite, lecturi supravegheate* (Gallimard, 2008) îl reprezintă constatarea că niciodată ca în anii ocupației francezii n-au citit mai mult. „Ocupația, care voia să controleze lectura prin cenzură, scrie autoarea, a stimulat-o în mod paradoxal.” Librăriile fiind lipsite de noutăți, bibliotecile i-au atras pe cititori. Lecutura era un protest și o formă de libertate. Cât de bine seamănă cenzura nazistă, până și în consecințele ei, cu aeea comunistă! Recitiți studiul de acum un deceniu al Ilenei Vrancea din **România literară** despre *Bibliotecile arestate* și vă veți convinge!

Șapte scriitori români la Graz

● Literaturhaus Graz (Austria) a decis să inaugureze o serie de lecturi și dezbateri literare cu scriitori din mai multe țări Est-Europene. Prima invitată a fost România. Mircea Cărtărescu, Ioana Nicolaie, Dan Lungu, Robert Șerban, Peter Sragher, Ioan Es. Pop și Cătălin Dorian Florescu (care trăiește în Elveția) au participat aici, pe 12 și 13 noiembrie 2008, la manifestarea intitulată *O căruță încărcată cu nimic. Privire asupra literaturii române*.

Jurnalul și scriitorul german Norbert Mappes-Nidiek a ținut o prelegere despre experiența lui ca jurnalist și călător în România, iar Ernst Wichner, directorul Literaturhaus Berlin, a moderat două seri de poezie și proză românească.

În avanpremieră, pe 11 noiembrie, tot la Literaturhaus Graz, va fi discutată, într-o emisiune a Radioului ORF, antologia bilingvă de poezie *O căruță încărcată cu nimic/ein karren beladen mit nichts*, recent apărută la Editura Brumar din Timișoara, sub semnătura lui Ioan Es. Pop, Peter Sragher și Robert Șerban.

actualitatea

Constanta Buzea

POEMUL ȘI SCRISOAREA

DOAMNĂ sensibilă, iubitoare de sonet și slujitoare la curțile lui, mărturisea undeva că i-au fost de trebuință două luni ca să îndrepte, n-are importanță la sugestia cui, unul din versuri în care se strecurase o silabă în plus. A reușit s-o elimine, refăcând astfel muzica sonetului, fără de care textul lui rămânea pentru eternitate un fel de rebut inofensiv. Citind o mulțime de încercări literare de toate calibrele ale unor autori de diferite vârste și inegală pregătire, am întâlnit destule cazuri care asociază limbajul poetic neapărat unor forme de exprimare specială, „poetică” de obicei de o desuetudine crasă, forme ce nu se regăsesc în limba vie, vorbită de respectivii autori. Dezgustul cititorului modern, și așa rebel, și așa intolerant astăzi cu ideea de poezie, și așa justificat prin lipsa reală de timp, se adâncește. Pentru poezie, care are fani infinit mai puțin numeroși decât fotbalul, fenomenul mi se pare normal, așa a fost de când lumea, pentru poezie, așadar, pe care, uimitor, toți încearcă s-o facă, toți vor să li se atingă sufletul de ea, toți aspiră, și-atât de puțini sunt primiți să rămână, de asprul jude, care este timpul, în aura gloriei... *Doamna în verde* și *Vântul serii*, poartă, stimată coleg, în modul cel mai naiv stigmatul desuetudenii de care vorbeam la început.

Însăși intrarea într-un dialog concret cu natura și fenomenele ei mi se pare expirat de-un secol (exemple: *Rugat-am vântul serii*; „când auzit-a vântul: „Îți recunosc puterea, mărite vânt de seară”; „Ascultă pământene! - îmi zise plin de ură/ Tu crezi că marea-mi de oameni se îndură?” Să nu se înțeleagă că am ceva cu unealta poetică numită personificare! Dintr-un muzeu al tropilor unde își are locul bine meritat, ea ar trebui scoasă și folosită cu multă grijă și respectul cuvenit. Pentru copiii care, scriind și citind, se deprind cu posibilitățile, în vremi, ale limbii, de a se juca, de a-i percepe flexibilitatea și armoniile, de a-i înțelege pretențiile, formele gramaticale, plăcerea basmului, a textului vechi, tradiția, capacitatea de a avea răbdare cu lucrurile vârstnice, personificarea a avut și are un minunat rol. De aceea vă spun, riscând să vă supăr, că, poeziile dvs., stimate coleg, par poezii pentru copii: „Rugat-am vântul serii să-mi facă o favoare;/ Să se oprească-o clipă din marea-i frământare;/ Să-și tacă șuieru’ și ropotele multe/ Și să coboare molcom suspinul să-mi asculte.// Când auzit-a vântul ce-i cer cu neobrăzare,/ M-a măsurat în grabă din cap până-n picioare/ Și-a năvălit asupra-mi, cu gând să mă doboare/ Urlând în toată zarea că asta e sfidare.// -Ascultă, pământene! - îmi zise plin de ură- / Tu crezi că marea-mi de oameni se îndură?/ Nu te-ai uitat la tine? - ești doar ca o furnică/ Și sigur și simțirea îți e la fel de mică.// - Îți recunosc puterea, mărite vânt de seară,/ Dar vino mai aproape să vezi că nu-s de ceară,/ Cerșind o mângâiere, cântând ca o vioară.// Sunt răvășit de doruri, căci singur trec prin lume,/ Dar gândul mi-e departe: iubesc un dulce nume./ Și-am vrut, o, vânt de seară, să-i duci a mea căldură./ Să-i spui că-i așteptată; singurătatea-i dură.// O minge ca o roată pe-obraz mi se prelinse./ Iar vântul, cu uimire, furia lui își stinse. /Căldura mingii mele răceala îi atinse/ Și ca să-mi poarte dorul, aripile-și

intinse...”. În fine, sentimental, cea de a doua poezie, *Doamna în verde* are în toată desfășurarea ei, câteva lucruri frumoase, dar și, cât cuprinde, desuetudine în exces și un ligament precum *trupu-ți* (care la alții, din păcate foarte mulți, perseverează în *chipu-ți, plop-ți, timpu-ți*, și mă mir că nu-i deranjează cum sună!). Mai mult reproș nu v-aș aduce, deocamdată, căci pastelul dvs. poate fi perceput mai degrabă ca o poezie de dragoste, care și desuetă fiind, poate impresiona pe aceea căreia i se adresează. Dar cred că am îndrăznit prea mult: „Stimată doamnă ce astăzi îmi ești verde,/ Trecând pe lângă tine îți simt parfumul fin/ Ce-mbată trecătorii și printre nori se pierde./ De-aceea, dragă doamnă, mereu la tine vin.// Să știi că din pruncie îți tot admir odorul;/ Ce vara este fraged și-l poartă vântul lin,/ E părul tău de aur, iar toamna își ia zborul./ De-aceea, dragă doamnă, mereu la tine vin.// Iar trupu-ți mlădios se leagănă agale/ Cântat de triluri multe și glasuri mii și mii./ Nespuse vietăți sunt slujnicele tale/ Și tu mă-ntrebi, crăiasă: „la mine când mai vii?!”/ Veneam posac la tine să-mi tângui întristarea./ Și-mi oblojeai durerea cum numai tu o știi. Feciorii tăi sunt falnici și răspândiți ca marea/ Și tu mă-ntrebi, crăiasă, la mine când mai vii?!” De-ar fi să cadă stele și cerul tot cu ele,/ De-ar fi să plângă munții, pământul tremurând/ Și chiar de-ar fi în viață să fiu curtat de iele,/ Pe tine, ne-ndoielnic, te voi purta în gând.// Stimată doamnă ce astăzi îmi ești verde/ Iar mâine ruginie, în tihnă dormitând./ Pădure... te implor: splendoarea nu ți-o pierde!/ Iar eu, ne-ndoielnic, te voi avea în gând.” Pastelul crește în valoare în ultimele două strofe. Frumoasă, deosebită, compararea copacilor cu niște feciori, apoi, apoi metafora răspândirii lor, ca marea, imensitatea vegetalului pe planetă, și poetul care este integrat în vasta ei memorie, fac împreună un lucru frumos. (Paul Hac) ■

Prin anticariate

Facilități

U MINULESCU, poezia, departe de-a se căftăni, se democratizează. Titlul volumului din 1930, de la „Cultura Națională”, e sugestiv: *Strofe pentru toată lumea*. Cu vignetele, la fel de populare, ale lui Al. Brătescu-Voinești. Având o frumusețe a ușurinței, lipsită de fasoane, strofele poartă o dublă dedicație. *Subiectul despre și persoana pentru* sunt cele două fețe ale ei. De pildă, *Strofe-le pentru elementele naturii*, proze ritmate facil, cu efecte de sunet câteodată spectaculoase, îi sunt dedicate lui Ion I. Pillat. *Strofe-le pentru lumină* mizează pe surpriza aglomerării, a unui *crescendo* melodic: „Și le-arătași albastrul însângerat de soare, pădurile cu cedri și munții cu carbuni, câmpiile cu grâne și mările cu sare, livezile cu prune și iarba cu căpșuni...”. Aproape că-ți vine să te miri de ce bine sună banalitatea. Frazarea diferă de la un element al naturii la altul, pe ritmuri care izbîndesc, în caricatură, sonoritățile instrumentale visate de Macedonski: „Pe-acoperișurile roșii, deștepti orchestrele stridente – alarma fizicelor goarne și tusea tobelor gripate – în ritmul cărora, pe stradă, trec nesfârșite regimente, ce smulg aplauze compacte și aclamări halucinate.”

Cele patru anotimpuri nu diferă mult, suferind de-aceeași sufocare călîie, fără urmări. Dedicate, pe rînd, lui Adrian Maniu, Camil Ressu, Iser și Goga, strofele din primăvară pînă-n iarnă se-nșiră la fel de la-ndemînă, potrivit niște îndrăzneli bine ticluite pe un tipar fără variațiuni. Ce ar fi trebuit să fie *spleen* e un plictis pasabil, de vilegiaturist rămas la vatră. Nimic apăsător, doar o anume oțăreală, rudă bună

cu interesele lăsate baltă ale lui Topârceanu. În slujba faptelor diverse, ale căror strofe sînt, probabil, cele mai cunoscute din tot volumul (fără să se rețină, neapărat, și numele autorului care le-a făcut să circule). De pildă, „La Circ... Un accident banal”, subiect de rescrieri periodice (fiindcă și circul, nu-i așa, e veșnic...). Sau drama, fără nici un fel de adîncime sau compasiune (deși dedicată atoațesuferitorului Perpersicius), a pasagerului sinucis în camera de hotel. Nu ne privește de ce.

Celebră, atît cît poate fi de celebră o romanță, e *Aquarela* (dedicată Claudiei Millian – în presimțirea, poate, a jucăriilor stricate?), cu orașul ei necunoscut,

spălat de ploi. Ploi care nu dizolvă lumea, nici pe departe, ci doar îi amestecă, pastelat, culorile. Lipsa de avengură, chiar și în problemele cele mai vitale, lipsa de curaj, chiar, a unei provincii nenumite se simte, întreagă, în aceste mici crize de nervi, pocnind domestic, fără nerv, ca porumbul pus la înflorit. Un peisaj edulcorat, în care se mișcă ei și ele, făcîndu-și fade declarații. Ceva ridicol, sau poate doar jucat ca atare, aducînd parfum de peție din alte vremuri, are *Elegia domestică*: „Iar pe comoda veche, privește-i cum stau gata/ Să-și părăsească parca, de bucurie, rama./ Un Domn cu ochii-albaștri și bucle brune:/ Tata!.../ Și-o Doamnă cu ochi negri și bucle blonde:/ Mama!...”.

Oarecum diferit, împrumutînd, fără să aibă ascuțimea lor jupuitoare de meninge, instrumentele lui Bacovia, este *Nihil*: „Privește și-ascultă – / Ce liniște goală.../ Solemnă.../ Și mută!...”. Înapoi, însă, la „iubire, bibelou de porțelan”, Minulescu este el însuși. „Tot mai străin de cel ce-am vrut să fiu”. Lamentări de circumstanță, avînd regia la vedere.

Înstrăinările, retragerile, dialogurile la distanță, cu un Dumnezeu destul de inaccesibil, ca mai tuturor modernștilor, au aceeași ușurătate a vorbelor, cum se spune, mai mari decît inima. O mostră: „Doamne!.../ Lasă-mă să stau de vorbă și cu Tine./ Nu fii Tată vitreg cu copilul Tău/ Care n’a făcut în viață decât bine/ Și n-a fost plătit în schimb decît cu rău...”. Împinsă la extrem, sinceritatea devine necreditabilă, trece în poză. O poză din cîteva hașuri, făcută la comandă, ca picturile de chei mușterilor nerăbdători.

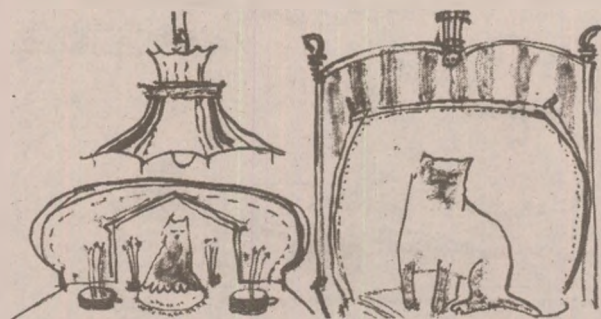
Prețioasă prin parcimonie, dedicația devine bagatelă, facondă prin risipirea ei în toate zările. Prieten cu-ntregul univers, din cei disprețuiți, odinioară de Molière, Minulescu își administrează bine o popularitate pe care n-o ascunde, îngroșînd rîndurile burtă-verzimii literare. Aceea care se nutrește, ca putere simbolică, „dedicînd broșuri la dame”. Un rol, altminteri, onorabil, dus laolaltă cu o anume hârnicie a celui care scrie ușor, de necondamnat întru nimic, atîta vreme cît nu voiește să treacă drept poezie pură.

Simona VASILACHE

ION MINULESCU

STROFE PENTRU TOATĂ LUMEA

BUCUREȘTI
EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ”
2, Pasajul Macca, 2
1930

a c t u a l i t a t e a

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Poștașul din sertar

TELIAN și oamenii lui stăteau de vreo două săptămîni la păstrare în arestul regimentului. Nu făceau scandal. Cîntau cîntece de-ale lor și așteptau să vină camarazii să-i scoată. Primeau mîncare de la cazan, în gamele. Stelian a cerut să fie serviți la popotă pe cheltuiala lui. Maiorul nu primise instrucțiuni cum să-i trateze, ci doar să-i poprească. I-a transmis lui Stelian prin șeful arestului să fie mulțumit că îi hrănește ca pe soldați și nu le aduce mîncare de la pușcăria din Constanța. Cei doi locotenenți pe care Scipione îi degradase în dimineața răzmeriței au fost trimiși sub pază la București, după ce unul dintre ei a încercat să se sinucidă, în despărțitura pentru ofițeri a arestului. În oraș era liniște. Judecătorul, însoțit de Pomenea, doi jandarmi și de un avocat din oficiu, i-a percheziționat două zile casa lui Stelian. Au găsit o listă scrisă de mîna în care pe primul loc era numele judecătorului, urmau Pomenea, șeful gării, cîrciumarul Fănică, angrosistul Haikis și Mardare blănarul. Sus în colțul din dreapta o altă mîna scrisese Da! și semnase. Judecătorul a recunoscut caligrafia apăsată a lui Stelian în numele de pe listă și semnătura ministrului de Interne întinsă sub Da-ul din colțul foi. În pivniță, printre butoaie cu vin Pomenea a dibuit cîteva lazi cu gloanțe de pistol de mai multe calibre și o mitralieră defectă. Nevasta lui Stelian, 40 de ani, încă frumoasă, dar obosită și speriată se ținea după ei și îi ruga să nu-i distrugă casa. Jandarmii îi spintecaseră cu baioneta pernele, plăpumile și saltelele și, la ordinul lui Pomenea, îi goliseră șifonierele, îi aruncaseră pe jos cărțile din bibliotecă după ce le scuturaseră ținîndu-le de coperte, ca de aripi. Nu-i iertaseră nici dulapul cu pahare și farfurii. Mai spărseseră cîteva din greșeală. Totuși nu le venise să creadă cînd Pomenea le ceruse să bată mărunt în pereți cu patul armei pînă la tencuială, în căutarea vreunei ascunzături zidite. Judecătorul, care scotocise cu mîna lui biroul lui Stelian nu găsea tocmai lista care-l interesa cel mai tare. Simțea că e în preajma lui. După vechea lui metodă s-a așezat pe scaunul tapițat din spatele biroului ca să se pună mai bine în locul lui Stelian. Și-a aprins o țigară. De lista asta Stelian avusese nevoie, să-și adune oamenii, cînd trimisese după ei. Poate că o și bifase, cînd își făcuse socoteala pe cîți dintre ei putea conta. O ținuse, așadar, în fața lui. Apoi o puse undeva, și la secret, dar și ca s-o aibă la îndemînă. Judecătorul a tras din nou sertarele din stînga și din dreapta biroului, unul cîte unul. Nimic. Se uită din nou în sertarul cel mare, din mijloc. Aici, undeva, trebuia să fie. Tragem sertarul, scoatem hîrtia de la secret... Judecătorul i-a spus lui Pomenea, după aceea, că a descoperit lista numai cînd a început s-o caute deandaratele. A scos sertarul cel mare al biroului și l-a cercetat pînă a descoperit că micul nod din lemnul laturii din stînga a sertarului masca un buton. Cînd s-a deschis resortul Judecătorul a descoperit lista pe care o căuta. Sub ea mai erau cîteva hîrtii, cu însemnări ale lui Stelian. De la banii pe care îi dăduse partidului, la consemnarea pe scurt a operațiunilor făcute de membrii cuibului pe care îl conducea. Cei doi alsacieni ai săi fuseseră împușcați, a constatat judecătorul, de poștașul orașului, Claudiu, singurul care-i putea ademeni la gard, fără să-l latre și tot singurul care putea deschide și închide la loc corespondența oficială și neoficială înainte de a o preda destinatarilor. Claudiu îl omorîse și pe Caraeni legionarul și tot el îi desenase pe frunte cu vîrfurile cușitelor crucea în cinci colțuri în locul stelei lui David. Totuși poștașul nu luase parte la răzmeriță. Rămăsese același tînăr politicos și deschis, care visa să devină avocat și punea deoparte bani de studii. ■

Livius Ciocărlie

DIN CARTEA CU FLEACURI

USA pe pămînt acoperit cu iarbă răsfirată, o lespede mică, înnegrită, din piatră poroasă, pe care numele – Camus – se citește greu. În marea ei candoare, fiica, Christiane, scobește din cînd în cînd literele, ca să se vadă, cu un cui. A fost înscrisă la filozofie, dar a renunțat. După primul an, la examen, o profesoară i-a spus: „Anul trecut am avut-o pe fata lui Merleau-Ponty. A fost altceva!” Ne-o spune, lui Horvath Andor și mie, ca pe un fapt divers.

Robert Gallimard îl întâlnește pe Cioran. Unde te duci ? La editură. Ce să faci ? Să lucrez. „*Mais il ne faut pas! Il ne faut pas!*” Cabotinismul lui genial. La instalarea lui Ionesco în Academie, cînd se făcuse tăcere pentru ca discursul de recepție să înceapă, deodată se aude o voce patetică: „*Eugène! Eugène!*” După care „*Tu tournes mal!*” sau așa ceva. (A doua întâmplare e apocrifă, îmi spune Eugen Simion.)

„Dacă într-o bună zi se vor putea desființa nervii, nu va mai fi nici o piedică în calea renașterii primăverilor cîntărețe și nici în calea unui front popular, care să se întindă de la futurismul barbar pînă la ideologia filmului” (fr. 95). A nu mi se cere să explic ce vrea să spună Adorno. Cred că drumurile noastre se vor depărți.

Bine mai stau! Afară, carcasa instituțională. Membru în comitete și comiții. Acasă, transcriind jurnalul, îmi dau iluzia că sunt viu. Altfel, abia de citesc; de gândit, nici atât. Semăn tot mai mult cu ceea ce și sunt, de fapt.

Astăzi au tăiat copacii din vecini. Pare-se, bolnavi. Acum, trei stâlpi golași. De la o oră la alta, peisajul a chelit.

Sondaj. Românii nu sunt indignați de necinstea a doi miniștri prinși asupra faptului. E normal. Ei îi admiră pe „descurcăreți”. Se țin și ei de mai mici sau mai mari potlogării. Auzi dumneata, să nu mai poată face omul un „aranjament”!

Frumusețea tragică a lumii vine de acolo că ar fi searbădă dacă viața omului n-ar fi plină de suferință și Istoria de calamități.

Trăiesc în plină aventură. Sunt încă în stare să observ cum mă prostesc.

Sunt ani destui de cînd, indispus de cîte s-au adunat pe rafturi, prin sertare, îmi spun termin cu ce fac și mă apuc să pun ordine în hîrtii. De fiecare dată am trecut la altceva. La altă carte, vreau să zic. Abia acum, cînd cele cam două fraze la cam trei zile nu se mai opun, m-am apucat. Ce fac îmi dă iluzia că, vorba camusianului Caligula, încă mai sunt viu.

Citesc, cîzînd pe gânduri, un vers al Elenei Vlădăreanu: *cunosc în sfîrșit ticăloșia oamenilor blânzi*. Îmi vine să întreb, ca Maxone cînd îi ghicești o intenție: „Cum știi ?”

Roman are stradă în Timișoara! Rămân visător. Înseamnă că se va putea să am și eu una, așa cum, în glumă, am prevăzut într-un rînd. Numele asta pe care nu-l pot suferi să se etaleze pe ziduri, pe scrisori...

Am renunțat să citesc porția zilnică de Adorno. Nu mai înțeleg.

Din cînd în cînd, transcriind, dau peste cîte o idee. Atunci se „învederează” folosul computerului: o șterg de nu rămîne urmă din ea.

Mă duc la poștă, la pâine, drum de douăzeci

de minute dus și întors. Mă întorc frînt. Trebuie să mă întind pe pat. Am capul în ceață, nu pot să citesc. Adorm.

În loc de *Seara biliard*, aș putea să scriu *Iar e vineri!*. S-ar vedea atunci că între de două ori *Iar e vineri!* nu s-a adunat mai nimic.

Înciodată nu m-am crezut un cine știe ce. Acum nu mă mai cred nici atât.

Încerc să-mi aduc aminte ce mă interesa pe vremea cînd mă interesa ceva.

Dacă citesc o carte de ficțiune, rămân cu imagini, dacă citesc o carte de idei, numai cu o impresie generală. Nu e un fenomen de îmbătrînire. Totdeauna a fost așa. Înainte de a fi un proces, decrepitudinea e un dat constitutiv.

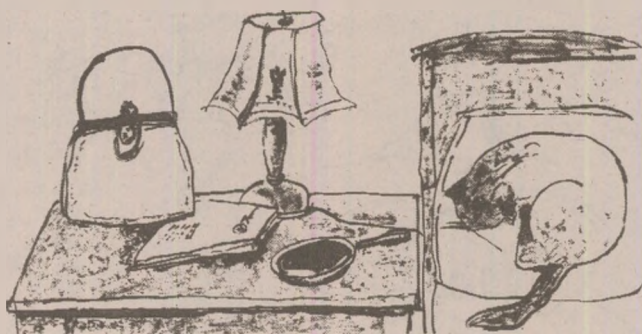
Binefacerea este ipocrizia viciului, crede Sade. Se poate răspunde cu cel mai terestru bun simț, cum îi răspunzi lui Zenon făcînd un pas. E preferabil să ai de-a face cu ipocrizia asta decît cu un viciu nemijlocit.

Plăcerea, oricare ar fi ea, e naturală și de aceea nu ai de ce s-o combați, mai crede Sade. Întrebarea e dacă încapînd pe mîna unui sadic mai puternic decît tine dreptul lui la plăcere ți se va mai părea la fel de justificat.

Idei ca astea două, despre Sade, mai sunt. Cu tot regretul, le deletez.

M-am mai îmbrăcat mai una alta m-am îmbrăcat și hai la drum... Cînd am ajuns la școală am făcut o boacăna... Păcălelile la școală așa sunt. Cioacă uite ce ai în spate. Ce ? Și el îți răspunde mîgar de întîi aprilie... Cînd am vrut să dau caetul domnului învățător să îl controleze i-al de unde nu-i... Prima oră a ținut aproape două ore... Astăzi domnul învățător ne-a controlat la caetele de jurnal. Al meu nu era în regulă cu vreo două compoziții de astea... La școală nu s'a întîmplat nimic... După masă a trebuit să merg la ora de pian... Dimineața am plecat la școală fără cărți căci azi ne cumincăm... După masă am fost la fod-ball unde am întîlnit pe Welter, Freund și Koțander... De cum m-am sculat primul gând al meu a fost să văd cum e timpul. Văzui că nu ploaie dar nici frumos nu era... Savi iarăși nu a venit la școală și din nou a nimerit bine căci azi am dat teză la limba română. Ora ultimă am fost la el să văd ce are ? E bolnav ? Dar cînd ajung acolo Savi Dan se juca. L-am adus împreună cu costumul lui de epură de care apoi am răs să ne prăpădim... Azi am eșit afară dar m-a apucat o durere de picior de a trebuit să intru înăuntru. Pe la ora unsprezece durerea a arătat că nu vrea să mă lase în pace. Ba chiar a început să mă doară și spatele. În sfîrșit imediat după masă nu am mai putut răbda și m-am pus în pat. Neavînd ce face a trebuit să iau o carte să citesc... Azi iarăși începe școala. Iarăși îmi iau geanta și iarăși plec. Mă gândesc cu bucurie că joi e sîrbătoare. Dar și asta trece și eu cu atîta rămîn... La școală văzui și eu odată că avem foc. Și încă ce foc să-ți dai jos haina de pe tine... Astăzi a nins. Însă păcat că nu se prinde zăpada. Și din cauză că nu se prinde se fac băltoci peste băltoci. Ca să nu mă murdăresc de noroiu am mers cu tranvaiul. În tranvai m'am întîlnit cu Picu, Scharli și cu Geta...

Începem să pregătim marea debarasare, pentru cînd o fi. Aruncăm hărți, ghiduri de călătorie, ilustrate, scrisori, „caete” de școală, jurnale vechi. Se brodește bine, tot nu pot să citesc. ■

actualitatea

Karl Marx, reabilitat sau contestat?

Pe fondul crizei actuale, când mulți încep să se îndoiască de valorile capitalismului, un interviu recent al fostului prim-ministru francez și lider al partidului socialist, Michel Rocard, reia în discuție o teză a lui Karl Marx referitoare la evoluția economiei. Rocard atrage atenția că Marx n-a fost contra economiei de piață. În opera lui postumă, *Bazele criticii economiei politice*, tradusă târziu, abia după jumătatea secolului XX, în țările europene (în Franța, în 1968), Marx insistă pe ideea că financiarul va trece înaintea economicului. Scrie Rocard: „Marx anunță o criză mai gravă decât toate, constând în dezechilibrul economiei reale provocat de o atotputernică, dar haotică, finanță mondială. Ei bine, o constatăm pe pielea noastră.” Dacă ideea marxistă a pauperizării și polarizării societății capitaliste nu s-a dovedit o prognoză corectă, aceea a riscurilor capitalismului financiar, urmaș al capitalismului industrial, pare confirmată, în opinia lui Rocard, de bancruta actuală a băncilor și de recesiunea care urmează. Pe de altă parte, liberalul Alain Madelin, tot într-un interviu recent, pune în cauză proasta reglementare financiară din S.U.A., și nu capitalismul financiar ca atare. Proastă reglementare, care ar fi condus, printr-o politică în fond socialistă și populistă de creditare ipotecară a populației aflate sub media veniturilor (așa-numitele subprime), la o îndatorare exorbitantă a beneficiarilor de ieri și la imposibilitatea de a ieși din impas altfel decât prin pierderea locuințelor.

Curiozități „științifice” dovedite

Mari sunt puterile științei! Între alte dovezi întemeiate experimental (și statistic!) este, de pildă, aceea care arată că bărbații presimt infidelitatea partenerelor mai lesne decât femeile pe a partenerilor. Un foarte serios grup de studii de la Universitatea Richmond din Virginia a examinat problema pe două sute de voluntari. A rezultat că 94% din bărbați își dau mai devreme sau mai târziu seama că sunt înșelați, în vreme ce doar 80% dintre femei au această capacitate. Nu ni se dă procentul celor care nu-și dau seama niciodată. Cireașa de pe tort este că bărbații sunt mai sinceri decât femeile. Conform aceluiasi studiu 29% dintre bărbați recunosc a fi avut legături extraconjugale (sau, mă rog, cu alte femei decât titulara postului), în timp ce doar 18% dintre femei sunt dispuse la o astfel de mărturisire. Nu cunoaștem compoziția sexuală a grupului de studiuși de la Richmond și nici opinia feministelor.

Tot științific a fost explicată frecvența cazurilor de autism, boala pe care o joacă atât de extraordinar Dustin Hoffman în filmul *Rain Man*. Cercetători de la Cornell University din New York au făcut o analiză pe copii născuți între 1987 și 1999 în statele americane California, Oregon și Washington. Au constatat că autismul e cauzat (ori măcar sporit) de vremea ploioasă! Cum citiți. Explicația (foarte științifică!) ar fi că, îndeosebi la copii sub trei ani, autismul se instalează din pricină că n-au activități în afara casei și privesc prea mult timp la televizor. Cronicarul nu vrea să fie cinic, dar se simte tentat să spună că e bună și seceta la ceva. Și să amintească de faptul că astfel de cauze climatice ale maladiilor stăteau la baza unei (pseudo)științe în secolul XVIII.

Trădare, trădare...

Adică traducere, ale cărei hibe – știute, dar rar recunoscute în scris – le dă de gol Radu Pavel Gheo în numărul 450

ochiul magic

al **OBSERVATORULUI CULTURAL**. Referirile dintr-un articol pe care unui l-ar putea crede *pro domo* (pentru o anume editură, adică) sînt la engleză, la care toți, pînă una-alta, ne pricepem. Mărturia redactorului de literatură universală introduce nuanțele necesare. A termina o facultate de profil nu e totuna cu a ști să traduci și, vai, nu e nici măcar totuna cu a ști limba înscrisă pe diplomă. Sigur, traducerea a ajuns, în zilele noastre, și o meserie de necesitate, *faute de mieux*, și destui absolvenți de filologie știu ce vrem să spunem cu asta. Sigur, drepturile traducătorilor, truditori anonimi neplătiți îndeajuns nici în bani, nici în glorie, sînt de apărut într-o altă discuție. Însă asta nu scuza amestecul – *par ignorance* – în frazele autorului, chiar dacă ipoteza lui Radu Pavel Gheo cum că frazele alambicate ale traducerii, în locul sirurilor clare ale originalului, pot influența vreun tînar prozator, care trăiește, așa, cu un model fals, e cam hazardată. Nici *furculisioanele*, omisiunile, depărtarea nepermisă, prin reformulare, de contururile unei idei. Nici lipsa de cuprindere a întregului, de care se indignează, în primul rînd, Radu Pavel Gheo scriind despre „elefantul tradus”. Asemeni

celor trei orbi care capătă fiecare altă părere despre uriașul pe care-l pipăie, tot așa, o literatură încercînd să crească prin traduceri va căpăta doar bucați, cine știe cum strecurate, din cărțile mari la care ar trebui să aibă acces. Din care și-a făcut și își va face un bagaj, iată, înșelător. Mai ușor decît i-ar trebui. Nici măcar trecutul, chiar lăsînd la o parte omisiunile nesemnificate de croșete, nu era întrutotul de aur, ca știința a traducerii. Viitorul, ce să mai vorbim.

Ca fapt divers, într-o redacție în care se fac (și) traduceri, am auzit o „parolă”: „vorba aia cu tavanul”. *Tavanul*, într-un text despre prețuri și nivel de trai, era, de bună seamă, *plafonul*...

„A fi cunoscut «la Paris»”

Despre pretenția – legitimă – de a fi traduși în limbi de circulație internațională, scrie Ion Pop în *TRIBUNA* din 1-15 octombrie 2008. Între bovarismele primei modernități, și „prezențe românești peste hotare”, falsul comunist poleit în deschidere. În zilele noastre, astfel de prezențe, stă scris în articol, sînt sporadice, dezorganizate, cu prilejul cîte unui tîrg de carte, ori răspunzînd campaniilor de promovare ale unor edituri. Firește, se ajunge și la capra, mereu gata de moarte, a vecinului literar. Și la inițiativele mai sistematice, de pildă programul de traduceri al ICR-ului. Care au pus, nu încapă vorbă, probleme de selecție, contestată și răs-contestată, dar reușind să meargă mai departe. Termeni destul de rebarbativi pentru cei preocupați de literatură, precum prospectarea pieței, cercetări de teren, lansări în grup, pentru o mai bună vizibilitate (*horresco referens*, ar spune cei care au prins vremea debuturilor colective), sînt înșirați de Ion Pop în galeria cu soluții. Firește, lucrurile mai au pîna să se așeze. Și toată nobila vorbire despre sprijin și șanse, despre afirmare și inițiativă rămîne suspendată într-un atît de antipatic, de-o vreme, va urma. Să așteptăm, așadar.

Biblioteca vie

Un fragment din jurnalul lui Matei Călinescu poate fi citit în *BUCUREȘTIUL CULTURAL*, din 19 noiembrie, cuprinzînd notații de dată relativ recentă, adică de la începutul anului încă în curs. Autorul, care din 1973 trăiește în America, are nostalgia cărților din biblioteca lăsată de nevoie la București, a celor „vreo două mii de volume adunate cu grijă”. Unele le procurase de la „anticarul clandestin Sterescu”, „figură remarcabilă, atașantă”, fost deținut politic, altele, în anii mini-liberalizării, le cumpărase „oarecum pe sub mână” de la doamna Lupescu, directoarea de atunci a Librăriei „Mihail Sadoveanu”. Despre cărțile din biblioteca sa bucureșteană Matei Călinescu vorbește ca despre oameni, vechi prieteni și confrăți de generație: „Oricum, cărțile acelea aveau vârsta mea: erau serioase, mature, citite și recitite, uneori cu semne sau mici inscripții pe margine; le prețuiam nu pentru că eram proprietarul lor, ci pentru că îmi erau la îndemînă și mă puteam întoarce la ele. Când un amic îmi cerea vreuna cu împrumut, i-o dădeam și adeseori uitam. În fond, îmi ziceam, nu fără să regret rătăcirea câte unei cărți, pe care o căutam cu enervare crescîndă, apoi cu renunțare, în fond am o bibliotecă vie, iar pierderile sînt fapte de viață, ca și neașteptatele regăsiri”.

Cronicarul este nerăbdător să citească jurnalul lui Matei Călinescu apărut în volum, un viitor eveniment editorial, după cum se poate anticipa fără niciun risc de dezmințire.

Cronicar

ZIRKON

ZIARE, ZI DE ZII

Abonamente 2008

România literară

Talon de abonare începînd cu

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 50 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 96 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 195 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Începînd cu 1 ianuarie 2009, abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media!
Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescu nr. 6, sector 2, București, 022195. Tel.: 255.19.18, 255.18.00.
Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul:
RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady.
Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3.
Cititorii din străinătate sînt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300 USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămîne valabilă adresa: dir. adm. Valentina Vlădan, Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.

